

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Pedagogiky a psychologie
Studijní program: 2. stupeň
Studijní obor Český jazyk – občanská výchova
(kombinace)

Výskyt forem šikany ve velkoměstě a maloměstě
Bullying forms occurrence in cities and in town

Diplomová práce: 07 – FP –KPP - 017

Autor:
Lucie Štrynclová

Podpis:

Adresa:
Úbislavice – Stav 60
50901, Nová Paka

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Kasper, PhD.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
162	56	0	46	46	4 + 1 CD

CD obsahuje celé znění diplomové práce.

V Liberci dne: 8. prosince 2008

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

Datum: 8. prosince 2008

Podpis

Poděkování

V úvodu mé diplomové práce bych chtěla poděkovat hlavně panu doktoru Kasperovi za jeho užitečné rady, za pomoc, kterou mi poskytoval při psaní mé diplomové práce, a také za jeho vstřícnost a seriózní jednání.

Dále bych chtěla poděkovat celé mé rodině za trpělivost a psychickou podporu, kterou mi dodávala v průběhu mého psaní.

V neposlední řadě patří veliké díky všem ostatním, kteří mi jakýmkoli způsobem pomáhali s tvorbou mé diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se věnuje tématu šikany ve školním prostředí s ohledem na velikost lokality, kde se škola nachází. Cílem práce je zjistit, zda-li se výskyt a formy šikany liší ve velkoměstě a maloměstě. Práce se zaměřuje na věkovou skupiny žáků staršího školního věku, jejichž specifika jsou tematizována z pohledu vývojové psychologie. V neposlední řadě je pozornost věnována také právním důsledkům šikanování. Práce obsahuje teoretickou a výzkumnou část. V rámci předvýzkumu a výzkumu byla využita metoda dotazníku.

Klíčová slova:

Sociálně patologické jevy, agresivita, agresivní chování a jednání, šikana, oběť šikanování, agresor šikany, šikana a sociální skupina, přímé známky šikanování, nepřímé známky šikanování, řešení šikany, primární prevence šikany, sekundární prevence šikany, šikana a právo, velkoměsto, maloměsto, starší školní věk, prepuberta, puberta, období rané adolescence.

Annotation

This diploma thesis deals with the topic of school vexation with regard to size of a locality where a school is situated. The aim of the diploma thesis was to ascertain whether occurrence and forms of the vexation differ in cities and towns. This project is focusing on a group of pupils of older school age whose specifics are described from the view of developmental psychology. Last but not least the attention is given also to implications of the vexation in terms of the law.

The project includes both a theoretical and an investigative part. A survey questionnaire method was used within a pre-research and research.

Key words:

Socially pathological features, aggression, aggressive behaviour and dealing, vexation, a victim of vexation, an aggressor of vexation, vexation and a social group, direct symptoms of vexation, indirect symptoms of vexation, solutions of vexation, primary

prevention of vexation, secondary prevention of vexation, vexation and the law, a city, a town, older school age, pre-pubescence, pubescence, a period of premature adolescence

Annotation

Die Diplomarbeit widmet sich dem Thema Schikane in der Schulumwelt im Hinblick auf die Größe der Lokalität, wo sich die Schule befindet. Das Ziel der Arbeit ist es festzustellen, ob sich das Vorkommen und Formen der Schikane in einer Großstadt und in einer Kleinstadt unterscheiden. Die Arbeit konzentriert sich auf die Gruppe der Schüler des älteren Schulalters, deren Spezifika aus der Sicht der Rechtsfolgen der Schikane gerichtet.

Die Arbeit umfasst einen theoretischen Teil und einen Forschungsteil. Im Rahmen der Vorforschung und der Forschung wurde die Methode eines Fragebogens angewendet.

Schlüsselwörter:

Sozialpathologische Erscheinungen, Aggressivität, aggressives Benehmen und Handeln, Schikane, Opfer der Schikane, Aggressor der Schikane, Schikane und Sozialgruppe, direkte Merkmale der Schikane, indirekte Merkmale der Schikane, Lösung der Schikane, Primärprävention der Schikane, Sekundärprävention der Schikane, Schikane und Recht, Großstadt, Kleinstadt, älteres Schulalter, Präpubertät, Pubertät, Periode der Frühadoleszenz.

Obsah

1	Úvod	8
2	Vymezení pojmu šikana	10
2.1	Šikana nebo škádlení?	13
2.1.1	Škádlení	13
2.1.2	Šikana	13
2.2	Proč se vůbec šikanováním zabývat?	17
3	Období rané adolescence z hlediska vývojové psychologie	20
3.1	Socializace	24
4	Velkoměsto a maloměsto z pohledu sociologie	29
5	Agresivní chování	32
5.1	Agresivní chování jako součást problému sociálně patologických jevů	35
5.2	Přístupy k agresivnímu dítěti	36
6	Známky šikany	38
7	Stádia šikanování	41
8	Akteři šikanování	44
8.1	Agresoři	44
8.2	Oběti	46
8.3	Hrozí dítěti, že se stane členem gangu?	48
9	Role pedagoga	50
9.1	Zásady správného postupu při šetření šikany	51
9.2	Nejčastější chyby při vyšetřování	57
9.3	Šikana a rodiče	58
10	Prevence	61
11	Šikanování z hlediska práva	65
12	Výskyt šikany v zahraničí a v České republice	70

12.1	Zahraniční výzkumy	70
12.2	Český intervenční program	71
12.2.1	Povzbudivé výsledky českého intervenčního programu	72
12.3	Projekt Minimalizace šikany (MiŠ)	73
12.3.1	Výsledky projektu MiŠ	74
12.4	Výzkum Libereckého kraje	75
12.4.1	Výsledky výzkumu v Libereckém kraji	77
12.5	Výzkum Jičínského okresu	81
12.5.1	Výsledky výzkumu v okrese Jičín	81
13	<i>Vlastní výzkum</i>	84
13.1	Obecné informace o předvýzkumu	84
13.2	Vlastní předvýzkum	85
14	<i>Vlastní výzkum</i>	95
14.1	Obecné informace o výzkumu	95
14.2	Vlastní výzkum	96
15	<i>Závěr</i>	115
16	<i>Seznam literatury a použitých zdrojů</i>	117
16.1	Literatura	117
16.2	Časopisy	118
16.3	Internetové odkazy	119
17	<i>Přílohy</i>	120
17.1	Výsledky výzkumu v okrese Jičín	120
17.2	Výsledky předvýzkumu	124
17.3	Výsledky předvýzkumu	147
17.4	Dotazník předvýzkumu a výzkumu	161

1 Úvod

Téma šikany jsem si pro psaní diplomové práce vybrala z toho důvodu, jelikož si myslím, že je v této době velice aktuální a není dobré jej podceňovat. Dále se domnívám, že jako budoucí učitelka, bych o této problematice měla vědět více. Nechápu tuto skutečnost jako povinnost, ale jako samozřejmost. Všichni učitelé by měli vědět, jak se zachovat v určité situaci a hlavně potom v té, ve které se od nás čeká adekvátní reakce, řešení a pomoc, jako právě v případě šikany. Musíme si uvědomit, že mnohé děti v nás učitelích vidí velké vzory. Proto svoji pomoc nesmíme zanedbávat a musíme být dětem neustále k dispozici. Mnohé z nich to nesmírně potřebují. Volají o pomoc a my dospělí bychom je měli vyslyšet.

V předložené diplomové práci se v teoretické práci zaměřuji na širší souvislosti problematiky šikanování. V praktické výzkumné části potom ověřuji několik hypotéz vztahujících se k otázce výskytu šikany ve velkoměstě a maloměstě. V teoretické části analyzuji zejména téma šikany z pohledu současné sekundární literatury. Uvádím základní pojetí fenoménu šikanování a uvádím čtenáře do souvislostí v pochopení problematiky šikanování. Zabývám se rovněž problematikou staršího školního věku z pohledu vývojové psychologie. V neposlední řadě analyzuji krátce proměnné velkoměsta a maloměsta.

Cílem je předložit takovou analýzu, která by pomohla i širší učitelské veřejnosti nahlídnout na problém šikany v jeho základních souvislostech, aby učitelé dokázali vždy poskytnout šikanovanému pomoc a problém skupiny řešit. Domnívám se, že nejhorší, co může od nás učitelů žák slyšet, je sdělení, že mu nemůžeme pomoci nebo nevíme jak. Toto tvrzení by z úst dospělého člověka, natožpak pedagoga, nemělo být ani vysloveno.

V praktické výzkumné části se zaměřuji na ověřování vztahu výskytu šikany ve velkoměstě a maloměstě. Chtěla bych zjistit a porovnat, jak se jednotlivý výskyt liší právě v porovnání Liberce (velkoměsta) a Nové Paky (maloměsta).

Tato dvě města jsem si vybrala z několika důvodů. Jak v Liberci, tak v Nové Pace jsem vykonávala průběžnou praxi. Děti na zdejších školách jsem tedy měla možnost částečně poznat. Proto jsem se zaměřila na jeden z palčivých sociálně patologických jevů školního prostředí, který žáky trápí – šikana.

Novou Paku jsem navíc zvolila proto, jelikož to je město, ve kterém od útlého věku vyrůstám a nikdy jsem neuvažovala o tom, že bych toto město opustila. Jelikož jsem právě v Nové Pace působila na souvislé praxi a i nyní na zdejší škole působím, zvolila jsem právě ji. Pokud se v této škole zaznamená nějaký výskyt opakovaného ubližování, určitě bude mým cílem, a ne jenom mým, těmto dětem pomoci a dále se jim tak věnovat.

Povolání učitelky chápu jako poselství. Mojí povinností nebude pouze naučit děti základním dovednostem, vědomostem, ale budu se také snažit jim pomoci, když budou mít nějaký problém. A doufám, že tato diplomová práce mi dá dostatek náležitých informací k tomu, abych je jednou mohla využít v praxi. To je pro mě zásadní a velice důležité!

Chtěla bych jednou patřit mezi ty pedagogy, o kterých by dítě mohlo říci: „Tato paní učitelka mi velice pomohla.“ Toto by bylo to nejcennější, co by si člověk, hlavně pedagog, mohl přát.

Základní tituly, ze kterých jsem čerpala:

Antier, E. Agresivita dětí. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2.

Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.

Bendl, S. Školní kázeň. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3.

Erb, H. Násilí ve škole a jak mu čelit. Praha: AMULET, 2000.

ISBN 80-86299-22-8.

Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.

Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.

Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.

Nakonečný, M. Základy psychologie. Praha: ACADEMIA, 1998. ISBN 80-200-0689-3.

Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

Vágnerová, M. Úvod do psychologie. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0015-3.

2 Vymezení pojmu šikana

Než začnu o problému šikany pojednávat podrobněji, zaměřím se na definici onoho pojmu šikana.

„Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování.“¹

Pokud bychom chtěli konkrétně uvést nějakou definici šikanování, máme na výběr z několika možností. Každá z definic by však měla obsahovat důležité znaky šikanování. Pokud všechny znaky, nebo alespoň některé z nich, nám jsou povědomé z praxe, měli bychom se na daný kolektiv více zaměřit.

Nyní si konkrétně uvedeme body, které charakterizují šikanu:

- a) „Patrný úmysl ublížit druhému, ať už fyzicky nebo psychicky. Například bití, strkání, krádeže, braní peněz a věcí, schovávání a ničení věcí, ale i pomlouvání, nadávky, vyloučení ze společnosti ostatních.
- b) Útočníkem může být jedno dítě, nebo skupina dětí.
- c) Incidentsy jsou opakované. Jednorázová akce se většinou za šikanování nepovažuje.
- d) Nepoměr sil mezi útočníkem a obětí. Tato převaha může být skutečná nebo zdánlivá, v oblasti fyzické síly nebo agresivity, v osobní síle jedince nebo v početní převaze skupiny.“²

Dále si uvedeme několik příkladů definic, se kterými se můžeme setkat.

Jako první se seznámíme s definicí, kterou najdeme v Pedagogickém slovníku. „Šikanování je fyzické, psychické či kombinované ponižování až týrání žáků obvykle jinými žáky, vzácněji dospělými. Probíhá buď v dyádě, nebo ve skupině. Iniciátory šikanování bývají žáci vyšších ročníků, žáci starší, fyzicky vyspělejší, žáci osobnostně či sociálně narušení.“³

Pokud se zamyslím nad touto definicí, říká se v ní, že šikanovat můžeme jak fyzicky, tak psychicky. Bohužel se zde ale nedozvíme, že o šikaně se mluví také až v případě,

¹ Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 25. ISBN 80-7178-049-9.

² Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. s. 7.

³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995. s. 221. ISBN 80-7178-029-4.

pokud se jedná o ubližování opakované. Čtenář této definice by se tak mohl domnívat, že šikana je každé fyzické či psychické ublížení druhému člověku. Dále si také myslím, že není pravda, že iniciátory šikanování bývají pouze starší, fyzicky zdatnější žáci. Velice často se totiž stává, že právě tito zdatní žáci bývají oběťmi opakovaného ubližování.

Oproti tomu, zde uvádím definici, se kterou pracují přední britští badatelé. Podle mého názoru zní tato definice podstatně lépe. Je rozsáhlejší, a hlavně přesnější. Zároveň také obsahuje všechny podstatné znaky, které je třeba v souvislosti s tímto fenoménem uvádět: „Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů. (Přeložila PhDr. Pavla Picková)“⁴

Michal Kolář hlavní vnější rys šikanování popisuje následovně: „Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně, týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“⁵

Na závěr uvádím definici, kterou můžeme najít na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Tuto definici bych asi osobně prosazovala, jelikož si myslím, že je hodně srozumitelná a obsahuje všechny důležité znaky šikany: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá

⁴ Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. s. 8.

⁵ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 27. ISBN 80-7367-014-3.

zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.“⁶

Několik těchto definic nás v podstatě uvádí do problému, který je v této době velice aktuální a neměl by tak být zlehčován.

Musíme si uvědomit, že se šikanou se můžeme setkat na různých místech a v nejrozličnějších typech kolektivů, jako je např. škola, zájmový kroužek, jsou to také internáty, výchovné ústavy, věznice apod. Společným znakem těchto zařízení je to, že se jedná o uzavřené celky, v nichž musí lidé trávit nějaký čas.⁷

Nicméně, šikana se může vyskytovat nejen v jakémkoli typu kolektivu, ale také na jakémkoli místě. Dochází k ní cestou ze školy, do školy, nebo se s ní můžeme setkat i přímo ve škole. V budově školy dochází často k opakovanému ubližování o přestávkách, hlavně potom před první vyučovací hodinou, dále také na WC, na chodbách, velice často také v šatnách apod. Mohli bychom říci, že každé zákoutí, kam nedohlédne oko pedagoga či vychovatele, je nebezpečné. Ale pozor! Jak si uvedeme později, k šikaně dochází také velice často i při vyučování!⁸

Bendl dále podotýká, že výskyt šikany v dnešní době uvádí některé znaky, které jsou alarmující. Jedná se především o to, že se neustále zvyšují počty výskytů šikany. Dále dochází i k tomu, že se také snižuje věková hranice agresorů, resp. aktérů šikany a zvyšuje se brutalita a agrese.

V dnešní době se také velice často mluví o šikanování učitelů ze strany žáků. Zdaleka nejsou ani ojedinělé případy, kdy učitelé, právě z důvodů šikany od žáků, opouštějí svá zaměstnání.⁹

Uvědomme si, že obětí šikanování se může stát každý z nás. Může se jednat o šikanování jak fyzické, tak psychické. Tyto dva typy ubližování nám bezpochyby způsobí bolest v našem životě. A to je důvod, proč by se šikana měla řešit již od prvních příznaků bez rozdílu věku. Nikdo přeci nechceme, aby bylo někomu ubližováno.

⁶ Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Dostupné na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-sikanovani>. Přístup z internetu: 7. července 2008.

⁷ Srov. Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. s. 51. ISBN 80-86642-08-9.

⁸ Srov. Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. s. 51. ISBN 80-86642-08-9.

⁹ Srov. Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. s. 16. ISBN 80-86642-08-9.

Největší chybou je, když rodiče nebo i učitelé situaci zlehčují, a řeknou, že z toho děti vyrostou. Není to pravda. Je důležité, aby se šikana zavčas odhalila a došlo tak k potrestání agresorů. Jak ale rozeznat šikanu od běžného škádlení?

2.1 Šikana nebo škádlení?

2.1.1 Škádlení

Většina lidí si pokládá otázku: „Jaký je rozdíl mezi škádlením a šikanováním?“ Rozeznat tyto dva pojmy není mnohdy jednoduché. Při posuzování toho, co je a co není šikana musíme brát v úvahu, jak uvedené projevy působí na toho, komu jsou určeny, tedy na oběť.

Prvním projevem škádlení je to, že pokud někoho škádlím, musí to ten druhý brát jako legraci. Zasměji se tomu tedy já a také ten dotyčný. Pokud se však mé popichování a škádlení nebude dotyčnému líbit a řekne mi, abych přestala, musím toto jeho přání respektovat a přestat. Kdybych tak neučinila, porušila bych tím práva druhého člověka a to už má samozřejmě k šikanování blízko. Všichni bychom si měli uvědomit, že naše práva končí tam, kde začínají práva druhého člověka.¹⁰

Dalším předpokladem a důležitým znakem toho, jak šikanu rozeznat od běžného škádlení je nepoměr sil mezi agresorem a obětí. Pokud převažuje síla agresora, můžeme už mluvit o šikaně.

V první řadě je potřeba, aby znal člověk svá práva.¹¹ Nikdo z nás by totiž neměl dovolit nikomu jinému, aby nám ze života udělal peklo. A když budeme vědět, jak se bránit a budeme znát vše potřebné, určitě se nám podaří se dostatečným způsobem ochránit.

2.1.2 Šikana

Šikanování je nutno chápat jako poruchu vztahů. A to nejen mezi agresorem a obětí, ale i mezi dalším kolektivem nebo skupinou lidí. Šikana vzniká určitě tam, kde nefungují mezilidské vztahy.¹²

¹⁰ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/rodice-co-je-to-sikana/11-rodice-co-je-to-sikana/65-skadleni-nebo-sikana>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

¹¹ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/rodice-co-je-to-sikana/11-rodice-co-je-to-sikana/65-skadleni-nebo-sikana>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

Co se týká znaků šikany, můžeme říci, že agresor chce cíleně druhému ublížit, chce ho nějakým způsobem ranit. Agresor má z tohoto cíleného ubližování radost, nedokáže se ani oběti omluvit.

Dalším neméně důležitým znakem, díky kterému poznáme, že se jedná o šikanu, je to, že ubližování se děje dlouhodobě, tudíž opakovaně.

V neposlední řadě také můžeme sledovat značný nárůst agresivity, která se samozřejmě velice často opakuje.¹²

Jak už jsem se zmínila, není jednoduché rozpoznat, kdy se jedná pouze o škádlení, a kdy již mluvíme o šikaně. V praxi je to však velice důležité znát, abychom nějakou situaci nezlehčovali. Hlavně učitelé by určitě měli umět rozlišit tyto dva pojmy a náležitým způsobem s nimi poté pracovat a trestat viníky.

Nyní bych chtěla uvést několik příkladů, které Kolář uvádí ve své knize *Skrytý svět šikanování ve školách*. Uvedu zde pouze výčet případů, které se staly a které považuji za nejčastější. Chtěla bych, aby tyto příklady byly také varováním pro pedagogy. Pokud někdo zjistí, že ten daný příklad mu je známý z jeho třídy, měl by se na ten kolektiv dětí určitě zaměřit podrobněji.

Důležité je ale také zmínit to, že zde neuvádím všechny možné příklady šikany. Mohou se samozřejmě vyskytovat mnohé další, ale jak už jsem uvedla výše, já zde uvedu pouze ty, o kterých si myslím, že jsou častým projevem šikany.

Jako první bych zde chtěla uvést skupinu případů, které bychom mohli zařadit pod pojem **fyzická agrese**.

- a) Jedná se o příklad, kdy je oběť vystavena hromadnému kopání do hlavy, do břicha a do dalších částí těla. Myslím si, že tento způsob fyzické agrese je mezi dětmi asi nejběžnější. Proto, když někde uvidíme skupinku dětí, kde jeden leží a ostatní do něho kopou, měli bychom tomu věnovat dostatečnou pozornost.
- b) Dále si myslím, že velice častým projevem šikany je také to, když je několik obětí přinuceno, aby se mezi sebou navzájem prali. Ostatní se na ně dívají, uzavírají sázky a povzbuzují je.

¹² Srov. <http://www.poradenskecentrum.cz/sikana.html>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

¹³ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/rodice-co-je-to-sikana/11-rodice-co-je-to-sikana/65-skadleni-nebo-sikana>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

- c) Agresor nalepí oběti bonbon nebo žvýkačku do vlasů. Jedná se opět o další případ fyzického násilí. Tento příklad se ale od ostatních poněkud liší. Důležité je si uvědomit, že toto se může stát během vyučovací hodiny! Učitelé by tak měli být neustále ve střehu.
- d) Mnohdy se také může stát, že jsou obětím stříhány nebo opalovány vlasy. Ani tento příklad by se neměl podceňovat.
- e) Dalším případem je, že se agresori zcela vážně pokoušejí oběť vyhodit z okna. Neuvědomují si riziko, kterého se v tuto chvíli dopouštějí. Kdyby jim náhodou vyklouzl a opravdu vypadl z okna, můžou tím dotyčného připravit o život.

Uvedla jsem zde pouze výčet příkladů, které se staly. Podle mě jsou tyto případy asi nejčastějšími ze skupiny fyzické agrese.

Dále bych se chtěla zabývat skupinou případů, které můžeme zařadit pod skupinu **slovní agrese**.

- a) Podle mého názoru nejobvyklejším příkladem slovní agrese je vysmívání se oběti, nadávání, urážení apod. Když někdo někomu nadává, způsobuje mu tak psychickou újmu. Ta je kolikrát horší než fyzické násilí. V tomto případě je velice důležité, aby děti věděly, že pokud někdo trpí nějakým handicapem nebo má nějakou slabost, není důvod se mu kvůli tomu vysmívat. Naopak by děti měly toho dotyčného povzbuzovat a chválit ho za jeho přednosti.
- b) S tím souvisí i další případy posmívání se chybám, trápením a neúspěchům oběti.
- c) Častý je také příklad, když je oběti vyhrožováno zabitím, zmlácením apod.
- d) Občas se také stává, že se agresori vysmívají a urážejí tím rodinu oběti.

Musíme si uvědomit, že psychické ubližování je stejně tak důležité jako fyzická agrese. Psychika dítěte může být vážně narušena a dítě si tak ponese následky do svého budoucího života.

Oběti mohou být dále šikanovány i tím způsobem, když jim někdo **krade a ničí jejich věci.** Myslím si, že tento způsob šikany je mezi dětmi velice častý. Berou to jako legraci, když někomu můžou vzít nějakou věc, popřípadě ji rozbít. Podle mě je to asi vůbec nejčastější způsob opakovaného ubližování.

Konkrétně se jedná o braní věcí a jejich následné ničení, přemísťování věcí, braní peněz, ničení oblečení nebo „půjčování“ svačiny. Všechny tyto příklady mohou

obětím také velice ubližovat. A opět jedno varování! Některé z těchto příkladů se mohou dít i o vyučování!

Poslední skupinou jsou **manipulativní příkazy**, které dokáží hodně oběť zesměšnit.

- a) Asi jedním z častých výskytů manipulativních příkazů je to, že oběti jsou nuceny agresorům psát úkoly nebo jim je alespoň dávat opisovat.
- b) V mnohých případech je také určitě oběť donucována pít limonádu, do které bylo ovšem předtím napliváno, klečet před agresory a prosit je o milost, čistit agresorům boty a sloužit jim. Někdy se také stává, že je oběti zakázáno mluvit s kamarády a naopak je jí nakázáno chodit všude poslední.¹⁴

Jak jsem se již výše zmínila, tyto příklady uvádím proto, jelikož si myslím, že se s nimi můžeme běžně setkat. Netvrdím ale, že není možné se setkat s některými dalšími případy opakovaného ubližování.

Odhalovat výskyt šikany mezi dětmi je velice obtížné, jelikož jejich pojem toho, co to šikana vůbec je, není mnohdy zdaleka tak přesný. Za šikanu totiž velice často považují každé agresivní chování, které je vůči nim páčáno.

Ono není jednoduché tento fenomén vymezit a definovat, ale děti by měly vědět, že agrese, která nenese známky šikanování, není tudíž považována za šikanu. Děti by tak neměly tento pojem zlehčovat a ohánět se s ním při každém fyzickém a psychickém střetu se spolužákem nebo s učitelem.

Ať už je šikanován kdokoli, bezpochyby to na něm zanechá nějaké následky.

Mnohdy není vůbec jednoduché rozpoznat varovné signály, které nám naznačují, že něco není v pořádku. Problém je hlavně v tom, že často nejsou vidět, protože pokud šikana probíhá ve školním prostředí, probíhá vše hlavně v nepřítomnosti pedagoga. Proto by učitel, ale ne jenom on, měl být dostatečně všímavý. Varovné signály by se neměly podceňovat. Pokud jim zabráníme včas, můžeme tak předejít mnoha nepříjemnostem. A pamatujme si. „Rozhodně nikdo nemá právo fyzicky ani psychicky týrat druhého člověka!“¹⁵

¹⁴ Srov. Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. s. 20. ISBN 80-7178-123-1.

¹⁵ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 33. ISBN 80-7367-014-3.

2.2 Proč se vůbec šikanováním zabývat?

Určitě každý člověk, který byl svědkem šikany dítěte, nebo alespoň mluvil s obětí a cítil tu napjatou atmosféru, strach, zoufalství, bezmocnost, nebude zajisté pochybovat o tom, že se jedná o problematiku, která je nesmírně závažná. Existuje několik hlavních skupin, které nám udávají obecné důvody, proč se vůbec šikanou zabývat.

- a) Měli bychom vědět, že děti mají svá práva – V první řadě mají děti právo na klidný život bez ponižování, beze strachu a nepochybně také bez bolesti. Dále mají také právo na bezpečí ve škole. Na toto by měla dohlížet každá škola. Je to její povinností, aby poskytovala svým žákům a učitelům bezpečné prostředí. Rodiče i děti očekávají také od učitelů pomoc a porozumění, a to hlavně v tom případě, kdy má dítě nějaké problémy. Ať už to jsou problémy s prospěchem nebo s opakovaným ubližováním.

- b) Šikanování je velmi rozšířené a je obtížné se ho zbavit – Rodiče i děti považují šikanu za velmi častý a nebezpečný jev.

Výskyt šikany je jedním z největších problémů naší společnosti a není vůbec jednoduché tento problém zastavit. Mějme neustále na paměti to, že čím dříve šikanu odhalíme, tím více problémům zamezíme.

- c) Následky mohou být vážné – Šikanu není možné brát na lehkou váhu. Mnohým dětem dokáže udělat ze života peklo. Samozřejmě se šikanované děti velice trápí. Začíná to nepozorností při vyučování, onemocněním, záškoláctvím a končí to třeba i pokusem o sebevraždu. To vše má na ně veliký vliv v jejich budoucím životě. Bohužel, ne všechny případy končí šťastně. Chtěla bych zde uvést několik příběhů, které se skutečně staly a které nám ukazují, jak tragicky může šikanování skončit.¹⁶

- „Dvanáctiletý chlapec z hrabství Kent téměř podlehl otravě alkoholem poté, co byl přinucen vypít tři čtvrtiny láhve whisky.
- Třináctiletý chlapec z Manchesteru zemřel na následky bodné rány, kterou utřil při obraně svého kamaráda před šikanováním.

¹⁶ Srov. Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. s. 10.

- Třináctiletý chlapec z hrabství Oxfordshire se snažil ujet na kole skupině útočníků, jejichž šikanování byl již delší čas vystaven; vjel však rovnou pod kola nákladního automobilu.
 - Šestnáctiletá dívka se nedokázala vyrovnat se soustavným týráním a útoky dívčí party a vzala si život.¹⁷
- d) Následky mohou být dlouhodobé – Z následků šikanování se není možné dostat během několika dní. Je to běh na dlouhou trať a mnohdy se následky u obětí vyskytují ještě dlouho po tom, co oběti skončili povinnou školní docházku. Následky si s sebou nesou ale i agresori. Když se například ve škole naučí, že násilí se jim vyplatilo a nikdo je nepotrestal, budou i v jejich následujícím životě tyto podobné strategie používat a dál tak ubližovat nevinným lidem. Budme tedy spravedliví a trestejme náležitě viníky, pokud si to zaslouží!
- e) Šikanování je právně postižitelné – Rodiče by měli vědět, že pokud nebudou spokojeni se způsoby vyšetřování na konkrétní škole, mají možnost tuto školu dohnat k soudu.
- f) Nevšímovost napomáhá útočníkům – Nemůžeme se bát říkat své problémy. A to platí i o škole. Škola by se neměla bát přiznat, že v jejich prostorách dochází k šikaně. Je nutné to říci nahlas a říci také nahlas i to, že se škola proti tomu snaží nějakým způsobem bojovat. Pokud bude totiž škola tuto situaci tajit a nic proti výskytu šikany neučiní, poškodí tak jednotlivé oběti šikany a naopak pomůže agresorům, kteří budou mít pocit, že mohou páchat násilí na druhých dál, jelikož proti nim nikdo nezakročí.
- g) Snaha o řešení těchto problémů se skutečně vyplácí – Určitě se vyplácí problémy řešit. A natožpak problémy takového rázu jako je šikana. Pokud bychom vyřešili i jeden jediný případ šikany, můžeme již v tomto případě mluvit o úspěchu. Pomohli jsme totiž některému z dětí, které trpělo, bylo mu ubližováno a byla tak porušována jeho práva. Zabránili jsme tak dalšímu ubližování, které by se na něm dopouštěli agresori a dál by mu tím

¹⁷ Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. s. 10.

znepříjemňovali život. Co může být hezčího než spokojený výraz v očích dítěte.¹⁸

¹⁸ Srov. Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. s. 10.

3 Období rané adolescence z hlediska vývojové psychologie

Jelikož se budu ve svém výzkumu blíže zabývat dětmi z 2. stupně základní školy, tedy dětmi mezi 11. a 15. rokem, popisuji v této kapitole, která je zaměřena hlavně na psychiku a tělesné dospívání, právě tuto věkovou skupinu.

Nejdříve bych chtěla uvést obecné informace k vývojové psychologii.

„Vývojová psychologie je zaměřena na zkoumání souvislostí a pravidel vývojových proměn v jednotlivých oblastech lidské psychiky i celé osobnosti a na porozumění jejich mechanismům. Psychický vývoj lze charakterizovat jako proces vzniku, rozvoje a zákonitých proměn psychických procesů a vlastností, jejich diferenciaci a integraci v rámci celé osobnosti.“¹⁹

Nyní přejdeme ke konkrétní životní etapě, která popisuje již výše zmiňovanou věkovou kategorii.

Raná adolescence je časově vymezena zhruba mezi 11. a 15. rokem. Změna, která je v této životní etapě nejnápadnější, je tělesné dospívání, které je spojeno s pohlavním dozráváním, pubertou.²⁰

Toto období se velice často srovnává s kojeneckým obdobím. A to z toho důvodu, že v obou těchto životních etapách dochází k rychlému vývoji. Jako kojenec dokáže dítě za 12 měsíců úplný zázrak. V tomto období se dítě naučí chodit, mluvit, rychle vyrostе a ztrojnásobí svoji tělesnou hmotnost.²¹

„Podobný vývoj se odehrává i v této životní etapě. U dětí můžeme sledovat plno změn, kterými během tohoto období procházejí. Některé změny nám jsou známy z předcházejících období, ale výrazně se zde urychlují. Jedná se například o růst

¹⁹ Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. s. 11.

ISBN 80-246-0956-8.

²⁰ Srov. Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. 323.

ISBN 80-246-0956-8.

²¹ Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk.

Jinočany: H+H, 1998. s. 143. ISBN 80-86022-21-8.

hmotnosti a výšky nebo o vývoj psychický. Některé procesy se ale na druhou stranu začínají objevovat až právě v tomto období. Jedná se hlavně o vývoj sexuální.²²

Jak už jsem se zmínila, můžeme v tomto období u dětí pozorovat vyšší úroveň duševní vyspělosti. Právě toto duševní dospívání, již zmíněná puberta, znamená ono narůstání a zrání duševních funkcí.

Rozumový a citový vývoj dítěte na konci školní docházky bychom ale nemohli dobře pochopit bez uvedení toho, co tomuto vývoji předcházelo. A nezáleží na tom, zda to bylo v době, kdy bylo dítě batoletem, nebo bylo již v předškolním věku. Mnohé z toho, co děti v pubertě provádějí, má kořeny právě v minulosti. Jedná se například o rozmazlování dítěte, podporování agresivity u dětí, pěstování sobectví apod. Všechny tyto podněty mohou být následkem jejich chování v pubertě.²³

V rámci celkového vývoje dochází také ke změně způsobu myšlení. Dospívající je schopen uvažovat abstraktně a dokáže přemýšlet i o variantách, které reálně neexistují.²⁴ „Dovede soudit, hodnotit, kriticky uvažovat. Ale poněvadž tyto myšlenkové pochody nejsou podloženy životní zkušeností a dostatkem znalostí a protože navíc probíhají rychle a s typickým mladistvým zaujetím, není žádnou vzácností, když výsledky jsou očividně nesprávné. Úsudky dospívajících dětí bývají ukvapené a nepodložené.“²⁵

Co se týká změn v citovém prožívání, ty se projevují hlavně střídáním nálady nebo přecitlivělým reagováním na různé podněty. Často nějaký pubescent, většinou dívka, začne brečet a ani neví proč. Tyto citové prožitky bývají krátkodobé a navíc často velice proměnlivé. V mnohých případech tak ani nelze předvídat, jak se kdo ve které situaci zachová.²⁶

²² Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. s. 143. ISBN 80-86022-21-8.

²³ Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. s. 145. ISBN 80-86022-21-8.

²⁴ Srov. Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. s. 323. SBN 80-246-0956-8.

²⁵ Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. s. 148. ISBN 80-86022-21-8.

²⁶ Srov. Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. s. 340. ISBN 80-246-0956-8.

Obecně také můžeme říct, že dítě má právě v období puberty v důsledku svého vývoje duševních funkcí více příležitostí k tomu, aby si uvědomovalo samo sebe. Vlastní já dítěte se ale teprve dotváří. Nemůžeme tak od dítěte v pubertě očekávat to, co žádáme po dospělých a očekáváme od nich. A jak poznáme, že mluvíme o dojrálé osobnosti? Dojrálá osobnost je schopna tolerovat sebe i druhé lidi. Dospělý člověk by se měl umět vystavit se kritice i sebekritice a občas se sám nad sebou zasmát nebo se alespoň usmát. Měli bychom dokázat si přiznat, že jsme se zachovali směšně. Občas by nám neměl vadit ani nějaký ten vtip vůči naší osobě. Měli bychom také znát svá slabá místa, která bychom měli umět přiznat, ale také naopak bychom měli vědět o svých zájmech nebo zálibách. To vše nám ale přináší sám život. Člověk se učí celý život. Život nám dává jistotu, kterou nepoznáme z učebnic a knížek, ale pouze ze života samého a ze žití v něm.

A jak by se daly charakterizovat dospívající děti? Bývají až příliš přecitlivělé a ze všeho nejméně snášejí poznámky, které se týkají jejich osobnosti. Za vším vidí ponižování, ubližování a podceňování. Vidí to i v těch situacích, kde si to vyučující nebo vychovatelé vůbec neuvědomují. Všechny poznámky týkající se jejich osoby jim připadají ponižující a urážející. Takže věta: „Ty jsi ale velký“ nebo „Na to jsi moc malý“ atd. je určitě urážejí a ponižují.

Dospělí by si měli uvědomit, že výkyvy nálad dospívajících nebo jejich příliš vysoké sebevědomí, by neměli brát zase až příliš vážně. V této situaci vůbec nepomůže to, když začneme dětem něco vyčítat. V této situaci více pomáhá to, když jim dáme najevo sympatii a porozumění.²⁷

Další podstatný rozdíl mezi dospělými a dospívajícími je ten, že dospělí si dokáží uvědomit to, že pokud je životem provází nějaký neúspěch, život tím ještě nekončí. Dokáží tak počítat s riziky, které přináší sám život. Děti se tomuto všemu také naučí, ale chce to čas. V těchto letech se učí velice intenzivně novým životním zkušenostem. A právě i z tohoto důvodu je jednou z největších ctností učitelů a vychovatelů dětí v pubertě – trpělivost!²⁸

²⁷ Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. s. 157. ISBN 80-86022-21-8.

²⁸ Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. s. 158. ISBN 80-86022-21-8.

V tomto období také u pubescentů velice často narůstá agresivita a zvyšuje se počet závažnějších problémů, které jsou mnohdy podceňovány. Proto je důležité o těchto věcech mluvit, všimnout si jich, ale hlavně je nějakým způsobem řešit. Jelikož právě v tomto životním období je velice častý výskyt agresivního chování, je proto nutné se tím dále a podrobněji zabývat.

Vývoj agresivity je plynulý. Agresivní jedinci se tímto podobným způsobem chovali již v dětství. Rozdíl tu ale určitě je. V tomto věku agresivita nabývá intenzity a dochází tak i k častějšímu výskytu agresivního chování. Agresoři se vyznačují tím, že necítí vinu vůči ostatním, nejsou schopni se vcítit do druhých a pochopit tak jejich pocity, jsou bezcitní a bezohlední k ostatním.

Pokud si přiblížíme svět očima agresora, je to svět nebezpečný, nedůvěryhodný. Agresoři chápou agresivní chování jako dobrou věc, kterou na sebe můžou upozornit. K tomuto asociálnímu chování se dále připojují stejně zaměřeni jedinci, kteří vidí smysl života v ubližování druhým. Navzájem tak tvoří party, které se i nadále orientují na to, aby mohly někomu ubližovat.²⁹

Dalším charakteristickým znakem puberty, o kterém bych se zde chtěla zmínit, je ten, že se děti právě v tomto věku začínají osamostatňovat. Už nejsou tak závislé na rodičích, naopak se ale začínají ztotožňovat se svými vrstevníky. Pro tuto mládež hrají velkou roli jejich první lásky, dále i přátelství nebo partnerské vztahy.

Někteří pubescenti také mnohdy usilují o to, aby se nějakým způsobem odlišovali od jiných. A to dávají najevo jak svým vnějším vzhledem, životním stylem, svými zájmy nebo i svými názory.

Pro pubescenty také v tomto období nastává důležitý životní okamžik – ukončení školní docházky v 15 letech. Na konci základní školy si tak děti musí vybrat školu, která jim bude pomáhat a rozvíjet tak jejich vývoj a zkušenosti v jejich dalším životě. Nyní už svůj život budou muset brát zodpovědněji, jelikož už musí začít přemýšlet o svém budoucím povolání.³⁰

²⁹ Srov. Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. s. 401. ISBN 80-246-0956-8.

³⁰ Srov. Vágnerová, M. Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. s. 323. ISBN 80-246-0956-8.

„Je důležité zabývat se trápením dětí, ale včas! Žijme s nimi, nejen vedle nich. Nerozmazlujme je, spíše otužujme pro život, ale jednejme vždy tak, aby si v každém okamžiku svého života mohly být jisté, že jsme s nimi a na jejich straně!“³¹

Jelikož v této životní etapě u pubescentů figuruje mnoho změn, není na škodu zjistit o těchto změnách více. Zapřemýšlet a vyslechnout děti, jaká mají trápení, může být pouze prospěšné. Proto je bezpochyby na místě to, pokud se děti v tomto věku podrobí nějakému výzkumu. Když se u nich nějaké náznaky špatného chování objeví, je potřeba s tím začít něco dělat.

Proto jsem si také pro svůj výzkum zvolila právě tuto věkovou kategorii. Neříkám, že v jiné životní etapě děti nemají problémy s chováním. Ale přeci jenom v tomto období puberty přijdou děti k problémům s chováním velice jednoduše. Ale včasné odhalení, vůle, spolupráce s rodiči a hlavně řešení toho daného problému tomu může jedinečně zabránit.

3.1 Socializace

Tuto podkapitolu bych nejprve chtěla uvést definicemi ze *Sociologického slovníku* a z knihy *Děti a mládež v obtížných životních situacích*.

„Socializace – termín, používaný v různém vymezení, šíří, hloubce a významových odstínech k označení procesu, jímž se obecně jedinec stává schopným sociálně žít v příslušné společnosti. Zprvu se termín socializace vztahoval k přizpůsobování dětí sociálnímu celku, v současné době je chápán jako proces, jímž jedinec prochází celý život.“³²

Další definici uvádím z knihy – *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Tato definice je konkrétnější a podle mého názoru i srozumitelnější než předchozí definice.

„Socializace je v nejširším smyslu slova formováním a růstem osobnosti pod vlivem rozmanitých vnějších podnětů, včetně lidských činností, které souborně nazýváme výchovou. Výraz vnější podněty je velmi obecný, neboť popisuje působení všech věcí,

³¹ Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. s. 160. ISBN 80-86022-21-8.

³² Geist, B. Sociologický slovník. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992. s. 404. ISBN 80-85605-28-7.

rostlin, zvířat i lidí, které člověka obklopují – a to včetně počasí, krajiny, rodinného a společenského klimatu, jakož i mnohých náhodných vlivů.“³³

Sociální vazby mezi dítětem a dospělými jsou velmi důležité, možná by se dalo říci i nejdůležitější. Velkou roli zde hraje hlavně období raného dětství, kdy je každé dítě plně závislé na svém sociálním okolí, tedy hlavně na své matce a otci a později i na celé své rodině, v níž žije. Rodiče by se tak měli svému potomku plně věnovat.³⁴

Rodina dítě připravuje na budoucí život, proto je tato rodinná výchova určitě rozhodujícím činitelem v procesu primární socializace. Je velice důležité, v jakém prostředí dítě vyrůstá. Nedostatky, kterými dítě trpí při nedostatečné péči, se bezpochyby promítnou v jeho následujícím životě a mají tak zajisté vliv i na případné problémy s agresivním chováním, které může jednoduše přerůst v šikanu. Proto by rodiče měli své děti vychovávat svědomitě.

„Výchova vyjadřuje cílevědomé a soustavné působení rodičů, učitelů a dalších výchovných činitelů.“³⁵

Všichni ale určitě víme, že vychovat někoho je mnohdy velice náročné. Určitě si většina z nás klade otázky, které se týkají ideální výchovy. Je vůbec nějaká výchova ideální? Jakou cestu mám zvolit k výchově svých dětí, popřípadě dětí ve škole? Nakonečný ve své knize *Základy psychologie* uvádí, že ideální výchova je výchova demokratická, jelikož je neustále u dítěte udržováno vědomí sounáležitosti s rodinou. Dále mu je poskytována dostatečná pozornost, podílí se na rozhodování o věcech týkajících se rodiny, je pouze mírně trestáno a hlavně toto trestání mu rodiče zdůvodní. Důsledkem této výchovy je vývoj osobnosti, která by měla mít zdravé sebevědomí a nemělo by se jednat o člověka agresivního či bojácného.

Opakem ideální výchovy je výchova autoritativní, která většinou vede k neposlušnosti, negativismu nebo silné agresivitě. Mimo jiné se také vyznačuje nadměrnou kontrolou

³³ Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 15. ISBN 80-7312-038-0.

³⁴ Srov. Nakonečný, M. Základy psychologie. Praha: ACADEMIA, 1998. s. 217. ISBN 80-200-0689-3.

³⁵ Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 15. ISBN 80-7312-038-0.

dítěte, vyžadováním přísné disciplíny a velice často v této výchově také dochází k fyzickému trestání dítěte.³⁶

Dále bych v této kapitole chtěla zmínit pojem, který se socializací úzce souvisí.

„Pojem, který označuje sociální pole, v němž jedinec vyrůstá, a je tvořeno společně žijícími osobami, všemi bytostmi, které k sobě patří, se nazývá mikroprostředí.“³⁷

Do tohoto prostředí zahrnujeme hlavně rodinu, přátele, ale i malé skupiny, s nimiž se dítě během svého života setká a přichází tak s nimi do vzájemného kontaktu. V mikroprostředí se utvářejí hlavně mezilidské vztahy, které se vyznačují velice blízkými sociálními kontakty mezi jedinci. Tyto vztahy potom bývají naplněny láskou, citovostí nebo vzájemným porozuměním.³⁸

„Pojem mikroprostředí je v principu konstrukt, který vyjadřuje, že společenské vlivy jsou vždy zprostředkovány vlivy okruhu konkrétních osob v malých společenstvích, a ta vytvářejí reálné prostředí, v němž se odehrává socializace jedince.“³⁹

Socializaci jedince způsobují činitelé socializace. Jedná se například o jednotlivce nebo skupiny osob, které ovlivňují chování člověka a dávají mu tak možnost poznat to, co je pro tohoto daného člověka považováno za bytostně vlastní. Tito činitelé mají na člověka velký vliv. Způsobují také to, jak se člověk vyvíjí prostřednictvím odměn a trestů a při osvojování různých vzorců a rolí. Tyto role mu nadále mohou sloužit jako určitý vzor lidského jednání, podle kterého se bude nějakým způsobem chovat.⁴⁰

Nejdůležitějším naším činitelem by pro nás měla být samozřejmě rodina. Rodina by měla již od narození dítěte plnit svoji primární funkci. Rodiče si vytvářejí ke svému dítěti citový vztah, který má samozřejmě dlouhodobý vliv na duševní vývoj a následný

³⁶ Srov. Nakonečný, M. Základy psychologie. Praha: ACADEMIA, 1998. s. 219.

ISBN 80-200-0689-3.

³⁷ Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 36. ISBN 80-7312-038-0.

³⁸ Srov. Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 36. ISBN 80-7312-038-0.

³⁹ Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 36. ISBN 80-7312-038-0.

⁴⁰ Srov. Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 36. ISBN 80-7312-038-0.

život jedince. Tyto citové vazby však mohou dítě ovlivnit jak pozitivně, tak ale bohužel i negativně. A to v případě, kdy ten citový vztah k dítěti od rodičů zaostává.

Socializační funkce rodiny jsou velmi širokým pojmem. Rodina by měla dítěti zajistit dostatečnou péči, tedy jak v uspokojení biologických potřeb dítěte, tak by měla zajistit i výborné podmínky pro vývoj a socializaci dítěte.⁴¹

Na dítě působí během jeho života mnoho vlivů. Jedním z nich jsou ale také určité rozdíly mezi typy rodin. Ať už se jedná o velkoměstskou a venkovskou rodinu, úplnou a neúplnou nebo vícegenerační, každá rodina je jiná.

Pokud bychom se nadále chtěli zmínit o rodinách, které žijí ve městě nebo na vesnici, určitě nemůžeme říct, že např. děti na vesnicích jsou lépe vychovávány než děti ve městě. Můžeme se ale ptát, kde se častěji vyskytují problémy mezi dětmi? Na vesnici, nebo ve městě? Na tuto otázku se budu snažit najít odpověď v následujícím vlastním výzkumu. Pouze s tím rozdílem, že budu zkoumat rozdíl mezi dětmi z velkoměsta a maloměsta.

Na děti ale nepůsobí jenom nejbližší rodina, ale i skupiny, které dítě navštěvuje, např. škola, kluby apod., a také masmédia. Ta mají na děti v poslední době značný vliv.⁴² Ostatně se o tom můžeme přesvědčit sami.

„Výzkumy volného času mládeže dlouho zdůrazňovaly, že sledování rozhlasu a televize zabírá čím dále více času mladých lidí. Především američtí psychologové, psychiatři, vychovatelé i sociální pracovníci považují za znepokojivé, že mnoho dětí tráví denně u televize dvě až tři hodiny. Některé dokonce i více.“⁴³ I když televizní stanice občas dětem nabízejí i pořady jim určené, děti i přesto moc nerozumí tomu, co jim je v televizi prezentováno. Důvod je prostý. Nemají dostatek životních zkušeností na to, aby věděly, co je skutečnost, a co není. Nedokáží tak oproti dospělým rozlišit zábavu, zprávu nebo reklamu.⁴⁴

⁴¹ Srov. Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 38. ISBN 80-7312-038-0.

⁴² Srov. Nakonečný, M. Základy psychologie. Praha: ACADEMIA, 1998. s. 219. ISBN 80-200-0689-3.

⁴³ Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 47. ISBN 80-7312-038-0.

⁴⁴ Srov. Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 47. ISBN 80-7312-038-0.

S rodiči a výchovou určitě velmi úzce souvisí i další pojem, který by měl být přítomen v každé rodině, a tím je autorita.

„Definice říká, že je to prožívaný vztah převahy jedné osoby nad druhou a současně prožívaný vztah opory jednoho v druhém.“⁴⁵

Být pro někoho autoritou není mnohdy jednoduché. Mít autoritu znamená být pro někoho vzorem, který vyzývá k napodobení. Velice často se ale stává, že nějaké dítě si vybralo člověka jako autoritu, ale tento daný člověk ho však ovlivňuje v negativním smyslu. V tomto okamžiku by však měli zakročit rodiče nebo někdo další, kterému na tom určitém dítěti záleží. Autorita je velice široký pojem a je také nutné zmínit, že autorita je něco jiného pro předškolní dítě, školní dítě nebo pro dítě, které již ukončilo základní školu.

Pro předškolní dítě je autoritou asi každý dospělý. Většina malých dětí chápe dospělé lidi jako ty, kteří mají vždy pravdu. Působí na ně silným a mocným dojmem. Samozřejmě ale největší autoritou pro předškolní dítě je ten, ke kterému má nejbližší citový vztah, koho má rádo. U školního dítěte se již autority začínají rozdělovat, jelikož zde začíná hrát velkou roli paní učitelka, která dané žáky učí.⁴⁶

Co se týká dospívajících dětí, zde už neplatí rodičovská autorita, která by vše řešila fyzickými tresty, ale těmto dětem už spíše záleží na důvěře a domluvě, na společenském postavení atd. Autoritou je pro dospívající ten, kdo je osobnost zralá a vyspělá. Důležité pro ně je, že se na toho člověka mohou spolehnout, najdou u něho porozumění, pocit jistoty a určitě také oporu. Většina dospívajících si tak na rodičích nejvíce cení to, když jsou k nim upřímní.⁴⁷

Ne tedy, že by děti v pubertě autoritu odmítaly. Naopak potřebují v mnohém pomoc, radu, vedení a ochranu před pocitem nejistoty. Navíc dospívající dítě dovede ocenit i životní zkušenosti svých rodičů. Jen mu nesmí být denně vnucovány jako příklady.

⁴⁵ Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk.

Jinočany: H+H, 1998. s. 172. ISBN 80-86022-21-8.

⁴⁶ Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk.

Jinočany: H+H, 1998. s. 172. ISBN 80-86022-21-8.

⁴⁷ Srov. Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk.

Jinočany: H+H, 1998. s. 173. ISBN 80-86022-21-8.

4 Velkoměsto a maloměsto z pohledu sociologie

Ve své práci používám pojmy, které nachází uplatnění spíše v sociologii než v psychologii nebo pedagogice. Proto považuji za nutné je alespoň trochu přiblížit.

Již v názvu mé práce se vyskytují dva pojmy, které zde chci přiblížit. Jedná se o velkoměsto a maloměsto. Nejprve bych ale začala definicí města ze *Sociologického slovníku*.

„Město – označení typu územního společenství, pro něž neexistuje jednotné pojetí. Město je vymežováno z různých hledisek (historické, geografické, ekonomické, urbanizační atd.), je mu připisována řada spolu souvisejících znaků, z nichž jeden nebo více znaků je považován za základní.“⁴⁸

Další definice, která se mi zdá srozumitelnější a podrobnější pochází opět ze *Sociologického slovníku*.

„Vytkneme-li nejvýraznější charakteristické znaky města, můžeme je vymezit jako specifický typ komunity, charakteristický velkou hustotou sociálně heterogenních obyvatel, v jejichž interakci (sociálních vztazích) převažuje sociální distance, neosobnost a anonymita, vysokou dělbu práce, integrací specifickou právní normou a formálními mechanismy sociální kontroly. Od jiných komunit se liší zejména velikostí, druhem integrace, vztahy, strukturou, sociální organizací.“⁴⁹

Co se týká města, může vzniknout až v případě, že počet obyvatel dané obce přesahuje 3 000 lidí.

Lidé si začali utvářet města tak, aby jim co nejlépe vyhovovala. Město je pro ně důležitým prostředím, ve kterém prožívají svůj život a kde se mění jejich životní procesy. Město samé a jeho okolní krajina by mělo lidi uspokojovat jak prostorově, funkčně, esteticky, tak by zároveň toto město mělo brát v úvahu to, aby bylo schopné přijímat nové nároky lidí. Lidé mají samozřejmě zájem o to, aby se zde cítili co nejlépe. Vývoj měst by tak měl vždy směřovat k lepšímu. Určitě každý z nás chce žít ve zdravém a dobře fungujícím sociálním prostředí.

⁴⁸ Geist, B. Sociologický slovník. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992. s. 223. ISBN 80-85605-28-7.

⁴⁹ Geist, B. Sociologický slovník. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992. s. 224. ISBN 80-85605-28-7.

Jednotlivá města se však mezi sebou odlišují jak prostorově, tak i z funkčního a sociálního hlediska. Na základě těchto všech odlišností lze jednotlivá města rozdělit do několika velikostních kategorií. Rozlišují se podle počtu obyvatel:

- a) **maloměsto** – počet obyvatel 5001 – 30 000⁵⁰

Za maloměsto se považuje právě město Nová Paka. Toto město má zhruba 10 000 obyvatel. Maloměsta jsou tedy obce, která nepřesáhla nejjednodušší formu města svým prostorovým, funkčním a sociálním uspořádáním. K jeho hlavním znakům patří to, že se jednotlivé části vážou na jediné centrum. Dále pak také to, že v tomto malém městě není potřeba zavést městskou hromadnou dopravu. Samozřejmě ale existují i výjimky. Dále je pro malé město velice typické, že se zde vyskytují mezi lidmi bližší sociální vztahy, hodně lidí se navzájem zná a mají tak pocit jistoty a bezpečí.

- b) za **velkoměsto** se považuje město, které má více jak 100 000 obyvatel a patří tak k velmi známým a třeba i k největším ve státě. Zároveň mohou být politickými či kulturními centry různých zemí.⁵¹ Za velkoměsto se považuje například právě město Liberec, který má přes „100 000 obyvatel, přičemž jeho aglomerace čítá téměř 169 000 obyvatel.“⁵²

Aglomerací se rozumí „buď seskupení vzájemně blízkých sídel, kde jedno dominuje, tzn. město se svým okolím (předměstí, satelitní města) nebo několik srovnatelně velkých měst srostlých v jednu souvisle zastavěnou plochu.“⁵³

Ve velkoměstech můžeme naopak sledovat velký pokrok v technologii, je zde zavedená městská hromadná doprava, velká hustota zalidnění nebo velká intenzita zastavěných ploch. Velký provoz zde ale způsobuje, že se znečišťuje ovzduší a narušují se tím klidové plochy uprostřed města, které má většinou nějaké historické centrum.

Ve větších městech se samozřejmě lidé znají mnohem méně, funguje zde tak větší anonymita, mezilidské vztahy nejsou tak blízké jako na maloměstě. Ve velkoměstě můžeme také pozorovat větší nárůst agresivity a kriminality.⁵⁴

⁵⁰ Srov. http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaB/B3311_MestaSidla_20070509.pdf. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

⁵¹ Srov. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Velkom%C4%9Bsto>. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

⁵² <http://cs.wikipedia.org/wiki/Velkom%C4%9Bsto>. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

⁵³ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Agglomerace>. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

Jestli toto tvrzení platí, zjistím ve svém výzkumu, který budu vést právě tímto směrem, budu se tedy zabývat výskytem opakovaného ubližování ve velkoměstě a maloměstě. Zajímalo by mě, jestli jsou teorie pravdivé a potvrdí se mi tak tvrzení, že ve velkoměstě je častější výskyt ubližování druhým lidem než na maloměstě.

⁵⁴ Srov. http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaB/B3311_MestaSidla_20070509.pdf. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

5 Agresivní chování

Jelikož opakované ubližování velice úzce souvisí právě s kapitolou agresivního chování, je třeba toto téma také zmínit. Uvádím zde opět některé definice, které stojí za povšimnutí. První definice pochází z *Pedagogického slovníku*, která je velice stručná.

„Agresivita – Útočnost. (1) Tendence projevovat nepřátelství ať už slovně nebo útočným činem. (2) Tendence prosazovat sám sebe, své zájmy a cíle bezohledně, nemilosrdně až brutálně. (3) Tendence ovládnout sociální skupinu, získat takové postavení, které umožňuje vnucovat jí určité názory, rozhodovat o její činnosti a osudu jednotlivých členů.“⁵⁵

Další definici bych chtěla uvést z knihy *První pomoc při řešení výchovných problémů*: „Agresi (čin) můžeme chápat jako násilí namířené proti věcem, zvířatům nebo lidem. Agresivita (vlastnost) zahrnuje rozsáhlou škálu různých projevů, ve škole se však nejčastěji setkáme s bitkami, verbální agresí, provokováním, pošťuchováním, kopáním a neméně často i s agresivitou jakožto součástí šikany. Jde tedy o násilí namířené proti spolužákovi, které je nutno vnímat jako sociální interakci.“⁵⁶ Tato definice je podle mého názoru srozumitelnější, agresivní chování je posuzováno z podrobnějšího hlediska než v prvním případě. V případě druhé definice má určitě čtenář jasnější představu o daném pojmu a následně tak o daném problému.

Agresivní chování není výplodem dnešní moderní doby, ale jeho kořeny sahají až do daleké historie lidstva. Naše historie je plná důkazů toho, jak bylo velice krutým způsobem zacházeno s lidmi. V průběhu života, jsou mnohdy lidé svědky či účastníky mnohých bitev, válek, bestiality nebo různých forem mučení. Mnoho násilí je také mezi dětmi. A občas jsme až překvapeni, kdo za tím vším utrpením vězí.⁵⁷

Pokud se zamyslíme nad tím, kde se v nás agrese bere, dojdeme k závěru, že kromě dědičných předpokladů také závisí na tom, v jakém prostředí bude člověk vyrůstat, s jakými lidmi se bude stýkat a jakými lidmi bude člověk vychováván. Pravdou je, že se

⁵⁵ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. s. 17.

ISBN 80-7178-029-4

⁵⁶ Lazarová, B. *První pomoc při řešení výchovných problémů: Poradenské minimum pro učitele*. Praha: Agentura STROM, 1998. s. 24. ISBN 80-86106-00-4.

⁵⁷ Srov. Bendl, S. *Školní kázeň: Metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. s. 18. ISBN 80-85866-80-3.

rodíme s určitými vrozenými dispozicemi, díky kterým je každý člověk jiný. Jeden se narodí s větším sklonem k agresivitě, druhý je zase rozeným flegmatikem. Tyto vrozené dispozice se však rozvíjí především díky výchově a hlavně díky působení prostředí, ve kterém se pohybujeme.⁵⁸ Agrese se působením všech těchto vlivů utváří hlavně v prvních letech života. Může se projevovat například vztekáním se, křikem, pláčem, házením věcí, kopáním, atd. Ve většině případů se s agresivitou setkáváme spíše u chlapců než u dívek. Je to velmi přirozené, neboť to souvisí s přijímáním „mužské“ role. Neznamená to však, že by se agresivita vyskytovala pouze u chlapců. Naopak. Mnohdy se s agresivním chováním setkáváme i u dívek. Tady nastává ale problém v tom, že agrese nebo šikana bývá u dívek daleko lépe maskována než u chlapců a je tak i hůře odhalitelná.⁵⁹

„Řada psychologů také uvádí, že agrese je stejně jako většina ostatního lidského chování, tedy třeba jako tanec, vaření nebo hra na kytaru, naučená, to znamená, že si ji osvojíme na základě zkušenosti.“⁶⁰

Podle závěrů těchto psychologů je člověk agresivní proto, protože se naučil, že si díky agresii může vynutit to, co chce. Ať už se jedná o předmět, který chce, nebo o chování, které vyžaduje od druhých. Toto můžeme sledovat zejména u malých dětí. Pokud něco chtějí a není jim vyhověno podle jejich představ, začnou se vztekat, a u některých z nich se začne projevovat i agresivní chování v podobě fyzického útoku na své rodiče. Pokud rodiče ustoupí a požadovanou věc jim dají, nebo udělají to, co bylo dětmi požadováno, děti si samozřejmě tento postup zapamatují a příště ho zase využijí. Na základě své zkušenosti vědí, že při projevení svého agresivního chování dostaly to, co chtěly. Pokud ale budou rodiče neustále ustupovat, a nezavedou žádná výchovná opatření, jejich děti jim postupem času mohou přerůst přes hlavu. S jejich věkem bude agresivita přibývat a postupem času se pro rodiče stane nezvladatelná a s dětmi si nebudou vědět rady. Proto je bezpochyby lepší zakročit včas. Už i malé děti by měly vědět, co si můžou dovolit a

⁵⁸ Srov. Bendl, S. Školní kázeň: Metody a strategie. Praha: ISV, 2001. s. 19. ISBN 80-85866-80-3.

⁵⁹ Srov. Lazarová, B. První pomoc při řešení výchovných problémů: Poradenské minimum pro učitele. Praha: Agentura STROM, 1998. s. 25. ISBN 80-86106-00-4.

⁶⁰ Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 23. ISBN 80-7178-049-9.

co ne. Měly by znát své hranice a za překročení těchto hranic by měly být náležitě potrestané.

Agresivnímu jednání se tedy učíme jak na základě vlastních zkušeností, tak i zprostředkovaně, což znamená na základě toho, co vidíme kolem sebe. V dnešní době mohou děti agresivní chování vidět hlavně v televizi a u počítačových her. Určitě to pro děti není dobrý vzor. Ve filmech a počítačových hrách je násilí vždy ukazováno z trochu jiné stránky. Agrese je zde spíše považována za dobrou věc, mnohdy je i odměňována a chválena.

Je nutné podotknout, že malé děti nedokáží rozeznat, co je možné pouze ve filmu a v běžném životě to tak nefunguje. Jsou zvyklé na to, že v počítačových hrách mají lidé tři životy, takže pokud je někdo zastřelí, mají ještě další život. Dospělí by dětem měli vysvětlit, co je realita, a určitě by je neměli nechat trávit jejich volný čas sledováním akčních filmů a hraním počítačových her, které toho dětem do života moc nedají.

V dnešní době máme mnoho výzkumů, které se zabývají účinky televizního násilí na dětech. Dozvíme se tak, že děti jsou neustále vystavovány násilí nejen v kriminálních příbězích a westernech, ale právě i v animovaných filmech a ve zprávách ze světa.⁶¹

Odborníci, kteří se zabývají kriminalitou mládeže, mají už poněkud ostřejší pohled na média. Jsou velice znepokojeni tím, jak rychle roste jejich vliv na děti a mládež. Odborníci tak došli k závěru, že čím více času děti tráví u televize, tím více násilí můžou zhlédnout. A samozřejmě potom toto vše chtějí zkoušet v praxi.⁶²

Na své chování by si ale měli dávat pozor právě i dospělí. Děti je vnímají jako svůj vzor a mnohdy můžeme jejich chování vysvětlit právě z chování jejich rodičů. A pokud se rodiče nechovají tak, jak by měli, nastává problém. Dítě tak zase na základě své zkušenosti bude zastávat názor, že pokud bude druhé lidi např. bít, bude působit jako silný člověk. Může mít i takový názor, že pokud člověk někoho bije, prosazuje tak svoji moc. Dítě si to vše pamatuje a postupně se z něho stává agresivní člověk. Takže to, jaké bude dítě zastávat hodnoty, jaké bude mít postoje k životu, jak bude řešit své problémy, je hlavně ve velké míře dáno tím, jak se chovají lidé v jeho blízkém okolí. Bere je jako

⁶¹ Srov. Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 48. ISBN 80-7312-038-0.

⁶² Srov. Jedlička, R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. s. 52. ISBN 80-7312-038-0.

svůj vzor a vůbec nepomyslí na to, že by se tito jeho blízcí mohli chovat nějak nemorálně. Na druhé straně ale ne jenom rodiče, ale i učitelé na výskytu agresivity u dětí mohou mít značný vliv. A to v případě, že je učitel neustále ponižuje.⁶³

5.1 Agresivní chování jako součást problému sociálně patologických jevů

„Odborníci, zabývající se sociální analýzou patolog. jevů, poukazují na to, že poslední dobou roste celková agresivita výtržníků, množí se intolerance vůči jakékoliv odlišnosti, dochází k brutalizaci střetů a chybí smysl pro fair play; útočníci neznají slitování a soucit s poraženým. Nebývá vzácností, že ti, co jsou sraženi na zem, bývají dobíjeni kopanci do břicha a hlavy; jako zbraně se používají klacky, hole, kovové boxery, dýky, dokonce i střelné zbraně. V určitých subkulturách, v nichž se shromažďují nespokojení lidé se sklonem k disociálnímu jednání, se násilí stalo nejenom legitimním a uznávaným prostředkem řešení konfliktních situací, ale i patologickou náplní volného času.“⁶⁴

Agrese je do určité míry přítomna u každého jedince. Jinak by totiž člověk neměl šanci přežít ani jako jedinec, ani jako druh.⁶⁵ Člověk by ale měl umět svoji agresi ovládat a neohrožovat ostatní. Každý z nás má někdy chuť s něčím praštit, zvýšit na někoho hlas, do něčeho kopnout nebo dát někomu pohlavek. Většina z nás ale dovede svoji agresi ovládat a zpracovat ji tak, aby byla sociálně přijatelná. Otázkou i nadále zůstává, proč to někteří lidé dokáží korigovat a jiní ne. Tuto otázku si klade i mnoho vědců a autorů různých publikací o agresivitě. Většina z nich zastává takový názor, že agresivita se právě rozvíjí na základě vrozených instinktů a je modelována zejména v prvních letech života dítěte.⁶⁶ Okolní svět tak může na agresivní chování reagovat trestem nebo

⁶³ Srov. Lazarová, B. První pomoc při řešení výchovných problémů: Poradenské minimum pro učitele. Praha: Agentura STROM, 1998. s. 25. ISBN 80-86106-00-4.

⁶⁴ Jedlička, R. Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 109. ISBN 80-7290-070-6.

⁶⁵ Srov. Bendl, S. Školní kázeň: Metody a strategie. Praha: ISV, 2001. s. 38. ISBN 80-85866-80-3.

⁶⁶ Srov. Lazarová, B. První pomoc při řešení výchovných problémů: Poradenské minimum pro učitele. Praha: Agentura STROM, 1998. s. 24. ISBN 80-86106-00-4.

sociálním odmítnutím. Sociální odmítnutí ale člověka nepřivede na tu správnou cestu. Naopak v něm vyvolá další vlny agrese.⁶⁷

Agresivním chováním tak vše začíná. Pokud se nezasáhne včas, jedinec, kterému je ubližováno, si ponese následky celý život.

Pokud dítě trpí, vyvolá to v něm krizi vzniklou právě na základě jakýchkoli traumatizujících zážitků.

„Traumatické krize narušují náhle a bolestně existenci postiženého jedince a ukazují mu sociální realitu jako nespolehlivou, nepřátelskou a ohrožující.

Duševní trauma vyvolává surové napadení nebo šikana, týrání dítěte, jeho pohlavní zneužití, ale také úmrtí milované osoby.“⁶⁸

Můžeme se dočíst, že lidé se chovají čím dál více agresivně. Jejich chování je bezohledné vůči ostatním. Mnohdy dochází k týrání, a pokud se tomu všemu včas nezabrání, můžeme už bohužel mluvit o šikaně. V této fázi už došlo k překročení všech mezí. Agresorům často chybí umění vcítit se do sebe. No a pokud nedokážou vnímat své pocity, nedokážou se ani vcítit do pocitů těch druhých lidí.

5.2 Přístupy k agresivnímu dítěti

Každý jsme si bezpochyby již několikrát kladli otázku, jak bychom se zachovali, kdyby k nám přišlo nějaké dítě a žádalo o vyšetření určitého fyzického napadení od spolužáků nebo jak se zachováme v situaci, když někoho přistihneme při fyzickém ubližování druhému člověku?

V první řadě je nutné říci, že agresivní chování by se nikdy nemělo přehlížet. Pokaždé bychom měli hned zasáhnout a dát tak najevo svůj nesouhlas s tímto chováním. Měli bychom jednat okamžitě, ale zároveň bychom si měli dát pozor na ukvapené závěry, kterých bychom potom mohli litovat. Pokud potřebujeme se s někým poradit, udělejme to! Dále mějme na mysli oprávněné potrestání agresora a ochranu oběti. V tomto případě bychom se měli snažit nějak oběť povzbudit a vyzdvihnout ji před ostatními. Určitě tím posílíme její sebevědomí a třeba i zlepšíme vývoj následného vztahu mezi

⁶⁷ Srov. Portmannová, R. Jak zacházet s agresivitou: 150 her pro zvládnutí zlosti a agresivity. Praha: Portál, 1996. s. 11. ISBN 80-7178-094-4.

⁶⁸ Jedlička, R. Prevence sociálně patologického vývoje, psychologická pomoc v krizi, sociální podpora a poradenské služby.

agresorem a obětí. Určitě je ale zapotřebí si více všímat dítěte, kterému bylo ubližováno a snažit se ho ochránit. Mnohdy se vše nevyřeší během jednoho dne. Je nutná konzultace s psychologem, popřípadě se školním výchovným poradcem. Přesto ale mějme na mysli, že za nevhodné chování odsuzujeme čin a ne dítě! Zvláště u menších dětí bychom na to měli dávat velký pozor, jelikož je tím, že jim jejich čin budeme neustále připomínat a mnohdy je i nespravedlivě obviňovat, mohli velmi negativně ovlivnit do budoucna.

Velice často také pomáhá, když si s agresorem promluvíme sami, mimo třídu. Určitě to ocení a možná ho to i dovede k nějakému zamyšlení se nad sebou. Velice důležitá je také práce s kolektivem. Ať už se jedná o kolektivní hry nebo různé výlety, určitě to bude posilovat jejich vztahy mezi sebou. Pokud ale zjistíme, že se v kolektivu dětí objevily známky šikany, nepodceňujme tuto situaci a dodržujme zásady jednání. Nesmíme zapomenout vše oznámit rodičům obětí a agresorů a domluvit se tak s nimi na společných postupech.⁶⁹

Existuje mnoho způsobů, jak potrestat agresivní dítě. Vždycky ale musíme brát v potaz konkrétní situaci. Ke každému případu tak musíme zaujmout individuální přístup. Největším uměním je ale asi ta situace, když zvládneme potrestat agresivní dítě bez použití násilí. O potrestání agresora už totiž můžeme mluvit i tehdy, pokud u něho vyvoláme pocit strachu, a tím mu tak zabráníme v dalším útoku.

⁶⁹ Srov. Lazarová, B. První pomoc při řešení výchovných problémů: Poradenské minimum pro učitele. Praha: Agentura STROM, 1998. s. 26. ISBN 80-86106-00-4.

6 Známky šikany

Je možné, že ve většině případů na školách šikana existuje. Děti jsou týrány, zastrašovány, je jim vyhrožováno. V mnoha případech se ale bohužel stává, že o tom pedagogové nic nevědí. Vše se odehrává v utajení a ve většině případech je ještě navíc obětem vyhrožováno, že pokud to někomu řeknou, agresivní chování se bude stupňovat. Mnohdy se oběti opravdu zaleknou a nikomu se nesvěří.

Další alternativa je taková, že se děti svěří svým rodičům. Někteří rodiče začnou ihned jednat, ale někteří z nich se bojí. Bojí se toho, že jim škola neuvěří, nebo že tuto situaci nevyřeší a jejich dítě tak bude vystaveno ještě silnějšímu tlaku než bylo doposud.

Některé děti zase přemlouvají své rodiče, aby si ve škole nestěžovali, protože by potom ten dotyčný byl opět ve středu zájmu a posmívání.

Škola by se ale určitě měla snažit, aby se rodiče nebáli přijít a o problému s pedagogy a ředitelem hovořit. Určitě by tu mezi nimi měla fungovat důvěra.

Rodiče by každopádně měli mít jistotu, že jejich dítě navštěvuje školu, kde je o něj dobře postaráno, kde se dítě cítí v bezpečí a kde učitelé mají zájem řešit vzniklé problémy.

Pokud se dítě pod výhružkou agresorů bojí sdělit svá trápení, je vždy těžké šikanu objevit. Učitel by ale měl být neustále ve střehu a všimnout si všeho, co by mohlo vést k šikaně nebo k problému jiného rázu. Pedagog by si tedy měl všimnout jak všeho, tak hlavně všech. Kolikrát jsme hodně překvapeni, když se dovíme, kdo si se vším začal.

Pokud pedagog vyšetřuje šikanu, určitě by o tom měl informovat ředitele školy. Dále má potom učitel možnost spolupracovat s výchovným poradcem školy, psychologem nebo jiným odborníkem.

Důležité je si uvědomit, že dítě může být šikanováno jak v nepřítomnosti pedagoga, tak i v jeho přítomnosti. To ovšem neprobíhá tak nápadně.

Pokud je učitel přímo svědkem nějakého posměchu, rvačky, kritiky atd., mluvíme o přímých známkách šikany. „Kromě toho je třeba se zaměřit i na známky nepřímé. To

jsou jevy, ze kterých můžeme usuzovat to, že dítě je šikanováno, i když nejsme bezprostředními svědky ve chvíli, kdy mu jiné děti ubližují.⁷⁰

Samozřejmě je nutné vědět, že jak přímé, tak nepřímé známky šikany mohou být různě závažné. Musíme posoudit mimo jiné i to, jak často se opakují. Některé náznaky mohou být nevinné, můžeme je tak zařadit do běžného dění ve třídě nebo mimo ní, některé už ale mohou být závažnější. Zde už může být dítě obětí šikany.⁷¹ Rozhodujícím faktorem se tak stává výskyt většího počtu těchto známek šikany.

Za přímé známky šikany je považován hlavně posměch na adresu dítěte, různé nadávky, ponižování, nevhodné přezdívky nebo kruté žerty na účet dítěte. V tomto případě je rozhodujícím kritériem to, jak to vše bere a snáší to určité dítě. Dále bychom do přímých známek šikany mohli zařadit různou kritiku dítěte, strkání do něho, kopání nebo také různé fyzické střety mezi dětmi, z nichž jeden je viditelně slabší a nedokáže se tak ubránit. Na lehkou váhu by se ani neměly brát příkazy, které dítě dostává od jiných dětí, a to zejména ty příkazy, které jsou ještě navíc pronášené panovačným tónem. Pokud navíc víme, že se těmito příkazy dítě řídí, je nutné zasáhnout.

Pokud mluvíme o nepřímých známkách šikany, jedná se především o to, že dítě je velice často odstrkáváno z kolektivu dětí. Je samo o přestávkách a radši vyhledává přítomnost učitelů, při týmových sportech s ním nikdo nechce být, pokud má dítě mluvit před třídou, je vystrašené a nejisté, dlouhou dobu působí nešťastně, je smutné, zhoršuje se jeho školní prospěch, často má v nepořádku své osobní věci (mnohdy mohou být i poškozené), pokud má modřiny, nedokáže říci z čeho, atd. Toto je pouze výčet některých znaků, které můžeme na dětech v krizových situacích pozorovat a které nám značí, že něco není v pořádku.⁷²

Samozřejmě ne jenom pedagogové by si měli všímát všech sebemenších náznaků, které by nás upozorňovaly na to, že se někde vyskytl nějaký problém. Jak už bylo řečeno, svých dětí by si měli všímát hlavně rodiče. Určitě by neměli nic zanedbávat.

⁷⁰ Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 48. ISBN 80-7178-049-9.

⁷¹ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 49. ISBN 80-7178-049-9.

⁷² Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 49. ISBN 80-7178-049-9.

Jak učitelé, tak i rodiče by zvýšenou pozornost měli věnovat jak známčkám šikany, o kterých jsme se mohli dočíst výše, tak i dalším, které si následovně uvedeme.

Rodiče by se měli začít znepokojovat, když např. za dítětem domů nechodí žádní kamarádi, pokud má jejich dítě opakovaně nechut' chodit do školy, popřípadě se vymlouvá na různé nemoci, ztrácí chuť k jídlu, do školy a ze školy chodí pokaždé jinou cestou nebo ztrácí zájem o učení a nedokáže se soustředit. Dále by se také rodiče měli zaměřit na to, zda jejich děti nechodí ze školy domů hladové, zda má klidný spánek či nikoli, nebo pokud velice často žádá o nějaké peníze, popřípadě je doma krade.⁷³

Toto je opět pouze výčet těch nejčastějších projevů šikany, kterých by si svědomití rodiče měli všimnout a zavčas začít problém řešit, jelikož jejich dítě volá o pomoc. Problémem ale je, že v takovéto situaci si mnohdy děti o pomoc říct nedokážou. Důvody jsou různé. Ať už to je strach, že mu někdo bude vyčítat, že „žaluje“, nebo strach z případného fyzického napadení. V některých případech se také stává, že oběti vidí vinu přímo v sobě samém, ve svých chybách. Důležité ale je, aby rodiče byli vnímaví a poznali, že s dítětem není něco v pořádku a snažili se tak k němu přiblížit a najít tak příčinu jeho trápení.

⁷³ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 50. ISBN 80-7178-049-9.

7 Stádia šikanování

Pokud už k šikaně dojde, a my tomu chceme zamezit a řešit to, měli bychom znát různé stupně této choroby, abychom věděli, jak postupovat. Každé stádium totiž vyžaduje odlišný způsob přístupů. Postupně se tak vytvořilo schéma, které má pět základních stupňů. Toto schéma znázorňuje negativní proces, který se objevuje mezi lidmi a ničí jejich vztahy.

a) První stadium: zrod ostrakismu

Ke zrodu šikanování nejsou potřeba nějaké výjimečné podmínky nebo silné sklony k agresi, jak se domnívá mnoho pedagogů nebo rodičů. Šikana se může vyskytnout kdekoli a agresorem může být kdokoli. Na první pohled se nám může kolektiv dětí jevit bezproblémově. Jak ale potom u takového kolektivu dochází k šikaně? V každé skupině dětí je někdo, kdo je oblíbený a na kolektiv má veliký vliv, a na druhou stranu se tam vyskytuje i člověk, tzv. obětní beránek, outsider, který se nechá snadno ovlivnit a nechá sebou manipulovat. Všichni lidé, kteří sebou nechávají manipulovat a všichni ti, kteří jimi manipulují,⁷⁴ „zakoušejí prvky šikanování, tzv. ostrakismus. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře-je neoblíbený a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.“⁷⁵

b) Druhé stadium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Pokud se první stádium včas nerozpozná a nezabrání se mu, přerůstá potom ve druhé stádium. V tomto stádiu se situace, kdy je manipulováno s obětí, objevuje stále častěji. Začíná se tu také používat fyzická agrese, která zprvu působí nevině. Agresoři užívají násilí k uspokojování svých potřeb. Jelikož mají z tohoto asociálního chování dobrý pocit, násilí se neustále stupňuje a opakuje. Další vývoj situace záleží především na kolektivu třídy. Pokud v této skupině existují dobré vztahy mezi dětmi, nebude se jim

⁷⁴ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 36. ISBN 80-7367-014-3.

⁷⁵ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 36. ISBN 80-7367-014-3.

líbit to, co se děje mezi jejich spolužáky a budou se tomu snažit zabránit. Šikana se tak dále nebude rozvíjet. Vytvořit takovýto pozitivní kolektiv je určitě snahou každého pedagoga. Není to ale jednoduchá záležitost. Takovýto kolektiv se nevytvoří ze dne na den, ale nějakou dobu to trvá. Pokud ale kolektiv bude mít strach něco říci nebo bude v horším případě velice ovlivněn agresorem a bude mu tak pomáhat a podporovat ho v šikaně, situace se bude neustále zhoršovat.⁷⁶

c) Třetí stádium: klíčový moment – vytvoření jádra

Pokud se včas nezabrání zvýšené agresi a manipulaci, vytvoří se skupina agresorů. Tato skupinka agresorů spolu začne spolupracovat a šikanovat. Většinou šikanují oběti, na které se už pozornost obracela v prvním stádiu. Většinou se jedná o velmi slabé a málo oblíbené žáky.⁷⁷ „V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, zda se počáteční stadium přehoupne do stadia pokročilého. Jestliže se nezformuje silná pozitivní podskupina, která bude alespoň rovnocenným partnerem ve vlivu a popularitě svých členů podskupině tyranů, tažení tyranů může nerušeně pokračovat.“⁷⁸

d) Čtvrté stadium: většina přijímá normy agresorů

„V případě, že není ve skupině silná pozitivní podskupina, činnost jádra agresorů může bez odporu pokračovat. Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získá neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Následkem toho dojde ve skupině k šokující proměně. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě-aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.“⁷⁹

⁷⁶ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 37. ISBN 80-7367-014-3.

⁷⁷ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 37. ISBN 80-7367-014-3.

⁷⁸ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 39. ISBN 80-7367-014-3.

⁷⁹ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 39. ISBN 80-7367-014-3.

e) Páté stadium: totalita neboli dokonalá šikana

Toto stádium je nejhorší podobou šikanování. Mnohdy je označováno jako „fašistická totalita.“⁸⁰ „V tomto stádiu jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány všemi, popřípadě téměř všemi členy skupiny, a dojde k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadia vykořisťování. Jde o rozdělení žáků na dvě sorty, otrokáře a otroky. Agresoři sami sebe označují za nadlidi, nacisty, plantážníky, krále, velkoknížata, ministry, kingy, mazáky...a své oběti za podlidi, židy, negry, poddané, nevolníky, bažanty,...“⁸¹ Otrokáři tak své poddané využívají ze všech možných stránek. Způsobují jim bolest, ničí věci a oběti se nemohou bránit, bojí se, mají strach. Agresoři své projevy násilí používají opakovaně, neznají soucit s druhými. Absolutně v této fázi zmizel pocit viny a lidskosti. Zlo zde má naprostou převahu nad dobrem. Členové skupiny, kteří zpočátku s agresivními projevy nesouhlasili, se nyní pod vedením agresorů připojují k týrání. Brutální projevy násilí se považují za zcela normální věc, dokonce z něho mají účastníci legraci a považují to za velmi vtipné. Oběti jsou v této fázi ochotní dělat cokoli. Svá trápení však velice těžko snášejí. Snaží se ho řešit např. odchodem ze školy, údajnou nemocí, v horších případech se zhroutí nebo se pokusí o sebevraždu.⁸²

Tento nejvyšší stupeň šikany se vyskytuje spíše ve věznicích nebo ve výchovných ústavech než na základních školách. Nemůžeme však ze základních škol tuto dokonalou šikanu zcela vyloučit. Ano. Děje se i ve školách, ale pouze v mírnější podobě. Dochází k tomu hlavně v případě, kdy iniciátor šikanování a vůdce jádra agresorů je například zvolen dětmi jako předseda třídy, když se jedná o žáka s dobrým prospěchem nebo když má tento iniciátor dobré chování k vyučujícím, neustále jim s něčím pomáhá, je k nim velice ochotný. Pedagogové ho tak neustále podporují a nedokáží si přiznat to, že by byl schopen něčeho tak krutého, jako je ubližování spolužákům. Všechny varovné signály, které vysílá oběť, jsou tak přehlíženy nebo v některých případech i vykládány v neprospekch oběti.⁸³

⁸⁰ Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. s. 31. ISBN 80-7178-123-1.

⁸¹ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 40. ISBN 80-7367-014-3.

⁸² Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 40. ISBN 80-7367-014-3.

⁸³ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 40. ISBN 80-7367-014-3.

8 Aktéři šikanování

Pokud chceme proniknout do problematiky šikany, neměli bychom se tím zabývat pouze povrchně. Potřebujeme znát hlavně hlubší souvislosti tohoto problému, ptáme se proč k tomu dochází nebo co bylo příčinou. Toto jsou jedny z mála důležitých východisek, ze kterých při vyšetřování šikany musíme vycházet. Pokud porozumíme šikanování, dovíme se nejen to, čeho je člověk schopen, ale dává nám to i šanci rozpoznat, na co by si člověk měl dát pozor, aby v sobě nevyvolal agresivní chování.⁸⁴

8.1 Agresori

Pokud se někdy dovíme, že někdo někoho šikanuje, určitě si každý pokládá otázku, jací jsou to lidé, když dokážou někoho šikanovat? Co to v něm vyvolává za pocit, když někomu ublíží? Mají agresori vůbec nějaké svědomí? A co jejich vlastnosti? Proč to vůbec dělají? Tyto a spousty jiných otázek si určitě klade každý, kdo se nějakým způsobem setkal se šikanou. Jak tedy můžeme popsat agresora?

„Pokud jde o fyzickou stránku, není těžké uhodnout, že jde většinou o nadprůměrně tělesně zdatné jedince, silné, obratné, a to zvláště pokud jde o chlapce. Nemusí tomu být ovšem vždycky. Inteligence spojená s bezohledností a krutostí může vyvážit nedostatek tělesné síly. Agresor může pro svůj záměr získat skupinu, proti jejíž převaze je oběť bezmocná. Může dokonce šikanu vymyslet a zorganizovat, aniž by se sám oběti dotkl.“⁸⁵

Na druhou stranu nemůžeme zase všechny děti, které jsou fyzicky zdatné a mají sílu, podezírat z toho, že mají sklony někoho šikanovat. Mnoho z těchto tělesně zdatných dětí nemají sklony k agresivnímu chování.⁸⁶

Pro děti, které někoho šikanují, je velice typická jejich touha dominovat. Chtějí nějakým způsobem druhé ovládat nebo se bezohledně prosazovat. Velice často se také snadno

⁸⁴ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 69. ISBN 80-7367-014-3.

⁸⁵ Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 31. ISBN 80-7178-049-9.

⁸⁶ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 32. ISBN 80-7178-049-9.

urazí a často vidí agresi proti sobě i tam, kde žádná není. Mají radost z toho, že druhému ublíží, nesoucí s nimi, neznají pocit viny.⁸⁷

„Jako agresora označujeme takové dítě, které poměrně často někoho týrá nebo obtěžuje, a to buď fyzicky, nebo slovně.“⁸⁸

Za agresory jsou velice často považováni chlapci, ale nejsou výjimkou ani dívky. Pokud se z dítěte stane agresor, způsobuje to celá řada faktorů. V první řadě na to má vliv povaha daného dítěte. Dále potom také rodinné prostředí, nedostatečná výchova, či kruté tělesné týrání. Na rodinném prostředí obzvláště záleží, jelikož právě v něm se jedinec učí základním pravidlům života. A pokud mu rodiče budou ukazovat, že mlátit někoho je naprosto normální a přirozené, dítě to tak opravdu bude chápat a začne se tak chovat i mezi dětmi. Proto znovu opakuji, že je důležité, jak se před dětmi chovají dospělí lidé.

Agresorem je také velice často dítě, které na sebe neslyší žádnou chválu, ale jen samé negativní výroky. Přirozeně si potom myslím, že na světě není nic hezkého, vidí v něm pouze samé nepřátelství a náležitým způsobem se tak i chová. Mějme proto na paměti, že dítě potřebuje pochválit, aby se tak alespoň trochu zvýšilo jeho sebevědomí!⁸⁹

Velice špatný přístup ze strany rodičů je také v tom případě, když u svých dětí tolerují násilí, kterého se děti dopouští na svých vrstevnících, popřípadě na mladších dětech. Ani tato „podpora“ ze strany rodičů jim do života moc nepřidá, jelikož děti budou mít neustále pocit, že musí někomu ublížit, aby byly pochválené.⁹⁰

Pokud se budeme zabývat otázkou, z jakých sociálních vrstev pochází agresori, podle starších výzkumů ze Skandinávie dojdeme k závěru, že na sociální vrstvě nezáleží. Výzkumy z Velké Británie však dokazují opak. V této zemi jsou více patrné sociální rozdíly. Nižší status lidí ve společnosti tak úzce souvisí i s výskytem šikany. K tomuto

⁸⁷ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 32. ISBN 80-7178-049-9.

⁸⁸ Martin, M., Waltmanová, C. Jak řešit problémy dětí se školou: Lexikon pro rodiče. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.

⁸⁹ Srov. Martin, M., Waltmanová, C. Jak řešit problémy dětí se školou: Lexikon pro rodiče. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.

⁹⁰ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 33. ISBN 80-7178-049-9.

závěru se přiklání i řada českých pedagogů. Mezi našimi pedagogy se dále také vyskytuje názor, že spoustu agresorů pochází z rodin podnikatelů. Tyto děti mají úspěšné rodiče, kteří jsou většinu svého času velmi zaneprázdněni a nemají tak dostatek času na výchovu svých dětí. Nedostatek času na své děti tak rodiče kompenzují velmi vysokým kapesným, které jejich děti dostávají. Určitě to není dobrý způsob výchovy.⁹¹

Nyní uvedu poslední znak agresora, na který bych chtěla upozornit. Ti z nás, kteří se někdy setkali s agresorem, určitě zarazilo to, že agresori neznají pocit viny a netrápí je ani to, že někomu jinému způsobují bolest a ubližují mu. A trest, který jim právem náleží, vnímají jako křivdu. Agresori mají nemorální chování, jsou sobečtí, egocentričtí. Považují se za nejdůležitější na světě, ostatní lidi berou jako věci, se kterými můžou lehce manipulovat a ubližovat jim. Šikana je pro ně legrace a dobrá zábava.⁹²

Na závěr podkapitoly o agresorech bych chtěla citovat Koláře, který ve své knize *Skrytý svět šikanování ve školách* uvádí: „Po setkání se stovkami iniciátorů a aktivních účastníků šikanování mezi dětmi a mládeží mohu říci, že se tito mladí lidé od ostatních zásadně neliší, alespoň na úrovni odborných diagnóz. V drtivé většině to nejsou nemocní sadističtí psychopati. Jsou „pouze“ mimořádně egoističtí a egocentričtí. Podle této charakteristiky lze agresory zařadit do významné a četně zastoupené skupiny lidí závislých na sobě, jejichž vztahy k druhým jsou pouze prospěchářské a parazitně manipulativní.“⁹³ Z tohoto závěru je patrné, že agresorem opravdu nemusí být nějaký psychopat, ale jakýkoli člověk se sklony k agresivitě.

8.2 Oběti

V úvodu této kapitoly bychom si měli uvědomit, že obětí šikany se může stát každý z nás. Se šikanou se může setkat dítě, které přišlo do nové školy, které má nějaké své přednosti, které je ze sociálně slabé rodiny, je jiné rasy nebo dítě, které má velice dobrý prospěch atd. Nejčastějším terčem útoku je však nějaký handicap, který oběť má. Velice

⁹¹ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 34. ISBN 80-7178-049-9.

⁹² Srov. Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. s. 49. ISBN 80-7178-123-1.

⁹³ Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. s. 51. ISBN 80-7178-123-1.

dobré je umět tento handicap včas rozpoznat a zabránit tak trápení, kterému je oběť velice často vystavována. Léčení oběti je dlouhodobou záležitostí, mnohdy trvá několik měsíců nebo i let.⁹⁴

Za oběť označujeme dítě, které má delší dobu problémy s agresivními jedinci. Stává se terčem jejich posměchů a fyzických útoků nebo nějakého dalšího zesměšňování či jiného ubližování. Za oběť ale také zároveň neoznačujeme dítě, které se do incidentu dostalo jen tak náhodou. Znakem oběti je většinou to, že se sama nedokáže ubránit, jelikož není dostatečně silnou osobností a zároveň také nemá dostatek asertivního chování k tomu, aby se sama oběť dokázala ubránit. Ono by stačilo pouze zvýšit hlas na agresora, aby se zalekl a ustoupil, ale i to se, bohužel, musí umět. Ne každý z nás to totiž dokáže.⁹⁵

Jak bychom tedy charakterizovali oběť? Z psychologického hlediska bývá takovéto dítě velmi tiché a citlivé. Často se stává, že oběť radši ustoupí a stáhne se do ústraní. Představa, že by se s někým pouštěla do konfliktu, není moc reálná. Tímto tak dochází k tomu, že takovéto dítě má velice nízké sebevědomí a považuje se jako nezajímavá pro ostatní spolužáky. Velice často se jim tak podřizuje a koná to, co je po ní žádáno. Oběť se často stává dítě, které nemá moc kamarádů, straní se kolektivu dětí, které je neschopné se přizpůsobovat a něčím zaujmout. Dále se obětí také může stát dítě, které ostatní provokuje svým chováním, má odmítavý vztah k násilí, kterému se samozřejmě vyhýbá nebo velice často ostatní žáky provokuje svým útočným chováním. V tomto případě se jedná o slovní dorážení na ostatní spolužáky, kteří jsou ale mnohdy silnější než sama oběť.

V naší společnosti se také setkáme s dětmi, které jsou jak obětí, tak zároveň také agresorem. Takovéto děti jsou v kolektivu obzvláště neoblíbené.⁹⁶

Pokud si položíme otázku, v jakém prostředí tyto děti vyrůstaly, nemůžeme říct, že by jim chyběla láska od rodičů nebo citové zázemí. Naopak zde spíše můžeme mluvit o

⁹⁴ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 34. ISBN 80-7178-049-9.

⁹⁵ Srov. Martin, M., Waltmanová, C. Jak řešit problémy dětí se školou: lexikon pro rodiče. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.

⁹⁶ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 37. ISBN 80-7178-049-9.

tom, že tyto děti nebyly vedeny k dostatečné samostatnosti. Vše za ně dělali rodiče a oni se tak nenaučily, jak se ve světě mezi lidmi prosadit.⁹⁷

Někdy se ovšem stane obětí i chlapec, který je velice fyzicky zdatný, má sílu, ale psychicky je zcela bezbranný. Když dojde k náznaku agrese, tento chlapec se hned vystraší. V tomto případě je velice problematické postřehnout jeho volání o pomoc.⁹⁸

8.3 Hrozí dítěti, že se stane členem gangu?

Pokud má dítě problémy s chováním, může nastat také riziko, že se dostane do nějaké party dětí, která ho bude negativně ovlivňovat. Pokud se tedy již tak nestalo. Různé studie dokládají, které druhy chování a hlavně které situace napomáhají k tomu, že se dítě stane členem nějakého gangu.

Téměř do všech případů spadá nízký sociální a ekonomický status. Tento status však ještě doplňuje mnoho dalších faktorů, které také dokážou ovlivnit to, zda se dítě stane členem nějakého gangu či nikoli.

Prvním rizikovým faktorem je asi to, když už má dítě zkušenosti s protispolečenským chováním. V tomto případě se velice rychle ten daný člověk nechá ovlivnit a stane se tak členem party, která mu moc pozitivního do života nepřidá. Další riziko je například, když dítě není od rodičů dostatečně trestané, rodiče se tak nestarají o to, co jejich dítě dělá ve volném čase. Toto by se samozřejmě stávat nemělo, jelikož rodiče by vždy měli vědět, kde jejich dítě tráví svůj volný čas, a hlavně s kým! Dalším rizikem je to, když dítě odmítají brát mezi sebe bezproblémoví vrstevníci nebo také špatné výsledky ve škole, které mimochodem hodně souvisí s tím, že tohoto „problémového“ jedince mezi sebe nechtějí vzít ti, co žádné problémy nemají.

Také je velké riziko to, když je ve škole nebo i doma dítě agresivní a chová se nepřiměřeně jak ke svým rodičům, tak i ke svým sourozencům.

Pokud se již stane, že se dítě stalo členem nějaké problémové skupiny, dojde u něho nejspíše k následujícím projevům.

⁹⁷ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 38. ISBN 80-7178-049-9.

⁹⁸ Srov. Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. s. 57. ISBN 80-7178-123-1.

Velice často se stane, že dítě netráví noci doma, může se stát i to, že dítě začne brát drogy, kouřit, pít alkohol, mění se jeho chování, samozřejmě k horšímu, nebo se jen tak poflakuje a nic neřeší. Může se také stát, že začne měnit svůj zevnějšek a to velmi neobvyklým způsobem. Změní styl oblékání, barvy, účes apod.

Velké nebezpečí také spočívá v tom, když zjistíme, že má dítě u sebe nezvykle hodně peněz a nedokáže ani vysvětlit, kde k nim přišlo. Tady může narůst riziko, že je někde krade nebo krade alespoň věci, které potom prodá.⁹⁹

Samozřejmě toto nejsou všechna rizika, kterých se můžeme obávat v tom případě, když se dítě stane členem nějakého gangu. Může se jednat o další projevy, které mohou být stejně nebezpečné, ba možná i nebezpečnější. Proto bych ještě jednou chtěla na závěr zdůraznit to, že rodiče by se o své děti měli dostatečně zajímat a neměli by je nechat dělat si, co se jim zlíbí. Děti mají potom pocit volnosti a dělají si, co chtějí. A obzvláště ve věku puberty, bychom měli být dostatečně všímaví!

⁹⁹ Srov. Martin, M., Waltmanová, C. Jak řešit problémy dětí se školou: Lexikon pro rodiče. Praha: Portál, 1997. s. 65. ISBN 80-7178-125-8.

9 Role pedagoga

Hlavní roli hraje u pedagoga jeho osobnost. Učitel musí vědět, jaké má k žákům zaujmout postavení, jak jim rozumět, a jak se naučit to, aby se do nich uměl vcítit. Jednoduše řečeno, vytvořit si k nim kladný vztah. Pokud k tomuto kroku nedojde, potom pedagog páchá ve skupině žáků spíše škody.

Pedagog mnohdy svým chováním spíše k šikaně ještě přispívá. Například pokud má učitel silnou potřebu vládnout, být pro své žáky velkou autoritou, dávat jim rozkazy, trestat je, manipulovat s nimi atd., hodně tímto chováním nahrává právě iniciátorům šikanování, aniž by si to však uvědomoval.

Na druhou stranu šikanu nepřímo podporují i takoví učitelé, kteří působí uzavřeně a nevyzrále. Nejsou schopni vytvořit ve třídě atmosféru, která by byla plná porozumění, soucitu, vcítění a hlavně pochopení a touhou pomoci. Pokud učitel přehlíží trápení dětí, nebo je dokonce nerozpoznal, i tato situace nahrává agresorům, aby páchali své činy vůči slabým dětem.¹⁰⁰

Učitelé by neměli zaujímat pasivní postoj k řešení problémů mezi dětmi. Pokud žáci cítí, že učitel nemá dostatečný zájem o řešení problémové situace, budou zklamaní a přestanou mít k němu důvěru.

Pedagog by si měl uvědomit, že šikana není jen zranění a hmotné škody, ale i vulgární nadávky. Navíc mnohdy i sám učitel může dát agresorům podnět k šikaně. A to v případě, když například dítě zesměšní před celou třídou, nebo když použije ironii. Na užití ironie by si učitelé měli dát zvláště pozor, protože ne vždy ji děti pochopí tak, jak by měly.¹⁰¹

Pokud máme podezření na šikanování některého žáka, je nutné, abychom začali spolupracovat s vedením školy, výchovným poradcem, dalšími pedagogy a bezpochyby také s rodiči jak oběti, tak agresora.¹⁰²

¹⁰⁰ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 91. ISBN 80-7367-014-3.

¹⁰¹ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 40. ISBN 80-7178-049-9.

¹⁰² Srov. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Dostupné na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-sikanovani>. Přístup z internetu: 7.července 2008.

Ne vždy se ale stane, že rodiče budou danou situaci hodnotit objektivně. V této chvíli se jim hlavně doporučí to, aby zvýšili zájem o jejich dítě a všímali si tak všech možných znaků, které by vedly k tomu, že je dítě šikanováno.

Určitě se snažíme jim nabídnout pomoc, v žádném případě se k případu a k nim neotočíme zády! Je nutné celý případ řešit společně!

Během rozhovorů s rodiči by pedagogičtí pracovníci měli dbát na taktní jednání a měli by se snažit zachovat důvěrnost informací.¹⁰³

Na závěr této kapitoly bych chtěla použít tvrzení, které mě velice zaujalo. Zároveň si také myslím, že toto tvrzení je pravdivé a každý pedagog by se nad ním měl zamyslet. Jedlička tedy ve své knize *Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie* říká:

„Velmi závažným úkolem pro učitele a vychovatele je v rámci prevence sociálního násilí a intolerance pomáhat každému ze svěřených dětí k tomu, aby našlo své nezastupitelné místo ve společenstvu třídy, aby mohlo být v něčem jedinečné, chválené a hrdé na své výsledky. Soudíme, že ten, kdo dostane skutečnou šanci stát se individualitou, nebude chtít, aby se jeho tvář rozplynula v jakémkoli anonymním davu.“¹⁰⁴

Každý si přece zaslouží nějakou šanci, a obzvláště, jedná-li se o dítě. Některé z nich opravdu potřebují ukázat tu správnou cestu, kterou by se měly ubírat. A od toho jsme tu my, všichni dospělí, abychom jim tu správnou cestu ukázali a ukázali jim také to, jak nejlépe touto životní poutí jít!

9.1 Zásady správného postupu při šetření šikany

Aby nedošlo k tomu, že učitel nebude vědět, jak postupovat při vyšetřování šikany, uvedeme si zde několik bodů postupu při šetření, které jsou takovou první pomocí pro učitele. Velmi důležité je, že v těchto postupech se nesmí udělat chyba. Pokud by

¹⁰³ Srov. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Dostupné na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-sikanovani>. Přístup z internetu: 7.července 2008.

¹⁰⁴ Jedlička, R. Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. s. 109. ISBN 80-7290-070-6.

k chybě došlo, oběti by nadále mohlo hrozit poškození. Všechny kroky musí být tudíž promyšleny, měly by mít svůj smysl a hlavně zdůvodnění.

Pokud se setkáme s pokročilým stádiem šikanování, vyšetřování by se mělo přenechat specialistům na problematiku školního násilí a šikanování. Ale i v tomto případě musí fungovat spolupráce školy a rodičů.

Pedagog by měl být připraven na to, že na nějaký čas se bude zabývat případem, tudíž i jeho role se změní. Na nějaký čas bude v roli psychologa nebo policisty. Dále by si měl být vědom toho, že by měl být pro děti oporou a měl by je chránit.

V poslední řadě je velice důležité, že na vyšetřování by se mělo vytyčit dostatečně času. Zjistit vše během malé přestávky není možné a navíc by to mohlo obětem spíše ublížit, než jim pomoci.¹⁰⁵

Jaké jsou vůbec pádné důvody k tomu, abychom se případem šikanování začali zabývat? Šikanování se v praxi začne vyšetřovat až na základě nějaké informace, kterou se dozvíme.

Tato informace vzniká nejčastěji od rodičů, kteří si u svého dítěte všimli něčeho neobvyklého a mají tak podezření, že jejich dítě někdo šikanuje, a rovnou tak požádají o vyšetření týraní.

Druhou možností, jak se zjistí problém šikany, je ten, že se to nějakým, většinou náhodným, způsobem dozví vyučující. Jedná se například o situace, když učitel přijde nečekaně do třídy a přistihne tak agresora přímo při činu. Třetí možností je situace, kdy přímo z chování oběti poznáme, že něco není v pořádku, popřípadě když nám o problému přijde říci tajně kamarád oběti.¹⁰⁶

Tyto a mnohé jiné nápadné signály nám ohlašují, že něco není v pořádku a je třeba vzít situaci vážně a začít s tím tak něco dělat. Ať už se jedná o výše zmíněné signály nebo další přímé i nepřímé znaky šikanování. Varující signály je nutné zjistit a záměrně je vyhledávat. Nejlépe se to dá zjistit pomocí anonymních dotazníků, které žáci vyplní. Dále by pak po škole měly na nástěnných tabulích viset letáky s informacemi, na koho se můžou žáci obrátit, když budou mít nějaký problém.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 107. ISBN 80-7367-014-3.

¹⁰⁶ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 108. ISBN 80-7367-014-3.

¹⁰⁷ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 109. ISBN 80-7367-014-3.

Správný postup při vyšetřování šikany

- a) Musíme odhadnout závažnost onemocnění skupiny a rozpoznat tak, do jaké míry je šikana rozvinuta. Podle zjištěných informací bychom také měli nadále jednat. Pokud by se jednalo o neobvyklou formu šikany nebo o pokročilé stádium, je nutné použít speciální diagnostické metody.¹⁰⁸ V tomto případě je určitě nutná konzultace s nějakým odborníkem, který v tomto oboru pracuje.

V souvislosti s tímto tvrzením je nutné si objasnit, co je to neobvyklá šikana. Do neobvyklé šikany spadají například extrémně vyhrocené situace, či brutální šikany. Jedná se například o to, když celé třídy týrají spolužáka. Zahrnujeme sem i sexuální týrání.¹⁰⁹

„Druhá skupina zahrnuje nějakou změnu v základním schématu šikanování, což vede ke komplikacím ve vyšetřování i léčbě. Prakticky jde o systémovou odlišnost v organizování života ve škole, nějakou zvláštnost u přímých a nepřímých účastníků a malou míru propojenosti šikany se školou.“¹¹⁰

Jedná se například o šikanu v nějakém uzavřeném zařízení, jako je například internát, či výchovné ústavy. Dále sem spadá například rasově motivovaná šikana, šikana způsobená tím, že agresori jsou pod vlivem drog nebo alkoholu, sexuální šikana nebo šikana handicapovaného dítěte. Co se týká rasově motivované šikany nebo šikany handicapovaného dítěte, je třeba neustále dětem vštěpovat do hlavy to, že není možné se někomu posmívat pouze proto, že je jiné barvy pleti nebo že je nějakým způsobem ten člověk postižený. Na tato hlediska, a ne jenom na ně, by se měl klást dostatečný důraz hlavně v rodinné výchově a v občanské výchově, kde je větší prostor k diskuzi na toto téma. Zajímavý je také druh šikany, kde vlivní ochránci brání nápravě. Jedná se především o to, že rodiče agresorů mají velké postavení ve společnosti, tudíž jejich ubližování někomu se přehlíží. Určitě to není dobrý přístup. V tomto případě by měli jít

¹⁰⁸ Srov. Kolář, M. Devět kroků při řešení počáteční šikany, aneb pedagogická chirurgie. Prevence, 2005, roč. 2, č. 7, s. 6. ISSN 1214-8717.

¹⁰⁹ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 131. ISBN 80-7367-014-3.

¹¹⁰ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 131. ISBN 80-7367-014-3.

všechny známosti a finanční důvody stranou. Upozornit na výskyt šikany, náležitě případ vyřešit a potrestat viníky bychom měli za jakékoli situace.¹¹¹

Již jsme se zmínili, že při vyšetřování šikany je nutné rozpoznat, zda se jedná o počáteční onemocnění nebo o pokročilé onemocnění. Jak ale mezi sebou tyto dva pojmy rozeznáme? Následně si uvedeme jejich charakteristiku.¹¹²

- „Počáteční onemocnění, tedy první, druhý a třetí stupeň vývojové destrukce, kdy normy, hodnoty a postoje vůči šikanování ve skupině nejsou přijaty většinou.
- Pokročilé onemocnění, tedy čtvrtý a pátý stupeň šikanování, kdy normy, hodnoty a postoje vůči šikanování byly přijaty většinou či dokonce všemi nebo téměř všemi členy skupiny.“¹¹³

Přehled projevů, které mohou svědčit o pokročilém nebo o počátečním stadiu onemocnění. Tabulka ¹¹⁴

	<u>Počáteční stádium</u>	<u>Pokročilé stádium</u>
Jak se oběti chovají a jak odpovídají?	Poměrně otevřeně mluví o tom, co se jim stalo a kdo je šikanoval.	Je patrná ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil. Někdy zdůvodňují své zranění bizarním způsobem.
Jak svědkové spolupracují?	Vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají.	Odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli. Občas přiznávají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo. Případné výpovědi působí

¹¹¹ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 131. ISBN 80-7367-014-3.

¹¹² Srov. Kolář, M. Devět kroků při řešení počáteční šikany, aneb pedagogická chirurgie. Prevence, 2005, roč. 2, č. 7, s. 6. ISSN 1214-8717.

¹¹³ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 110. ISBN 80-7367-014-3.

¹¹⁴ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 111. ISBN 80-7367-014-3.

		podezřele.
Jak se svědkové vztahují k podezřelým agresorům?	Násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu své výhrady.	Násilí bagatelizují nebo ho popírají.
Jak se o konkrétním násilí vyjadřují ostatní členové skupiny?	Projevují soucit s obětí a porozumění neférovosti ubližování silných slabým.	Oběť je kritizována a znevažována. Často je obviněna, že si to vlastně způsobila sama.
Jak se členové skupiny vztahují k trpící nebo zraněné oběti?	Agresori nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně, jejich okolí se to nebojí vyjádřit.	Oceňují, chválí a brání agresory, případně pro ně hledají polehčující okolnosti.
Jaká je atmosféra ve skupině?	Malá soudržnost, nespolupráce, omezená, „pokulhávající“ svoboda projevu a názoru. Atmosféra je však ještě „živá“.	Těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody. „Špatně se tu dýchá.“

- b) Dalším bodem ve vyšetřování by měl být rozhovor s informátory a oběťmi šikany. Pokud se stane, že budeme mluvit s těmi, kteří na šikanování nějakým způsobem upozornili, měli by ihned poté následovat rozhovory s oběťmi. Hlavně si musíme dát pozor, abychom hned nešli vyslýchat podezřelé jedince! Pokud se stane, že varovné signály zachytí ten, kdo případ vyšetřuje, samozřejmě odpadá rozhovor s informátory. V každém případě může být ale užitečné, když své podezření konzultuje daný učitel s dalšími pedagogy. Ve většině případů šikanu oznamují rodiče. Učitelé by neměli zpochybňovat jejich podezření a měli by začít vše řešit. Rodiče by měli mít hned od začátku pocit, že se na školu můžou spolehnout. Škola by měla vědět, jak situaci řešit a měla by být i nadále ve spolupráci s rodiči a o všem je informovat. Pokud budeme mluvit

s obětí, je nutné s ní mluvit tajně, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Dále pak musíme oběť ochránit před možnou pomstou agresorů.

- c) Nalezení vhodných svědků ve spolupráci s informátory a oběťmi je velice důležité. Měli bychom se snažit najít takové žáky, kteří s obětí kamarádí nebo takové žáky, kteří odmítají přijmout normy agresorů.
- d) Individuální, případně i konfrontační rozhovory se svědky. Velmi důležité je, abychom s žáky mluvili jednotlivě, nebo alespoň rozhovory organizovat tak, aby o nich ostatní nevěděli. Nejlépe je s dětmi mluvit po vyučování, kdy na to máme i dostatek času. Pokud se budeme vhodně ptát, dostaneme odpověď na všechny otázky. **Největší chybou je, pokud budeme vyšetřovat společně oběť s agresorem!**
- e) Ochrana oběti. Do té doby, než se vše vyřeší, je třeba oběť chránit. Je nutné oběť doprovázet z domu i domů, zajistit ji zvýšený dozor. Pokud bude třeba, oběť může zůstat i na nějaký čas doma.
- f) Posledním krokem při vyšetřování je vždy rozhovor s agresorem. Na tento rozhovor bychom měli být náležitě připraveni, jinak by došlo jen ke ztrátě času. Dokud nemáme nashromážděné důkazy o případu, nemá cenu s agresorem hovořit, jelikož by vše zapřel a vyvrátil. Měli bychom mít na paměti, že hlavní význam našeho rozhovoru s agresory by měl být v tom, že se je budeme snažit okamžitě zastavit. Agresorům také zdůrazníme, že chránit chceme i je samotné před dalšími následky jejich činů. V podstatě chceme, aby si třeba uvědomili, že konali něco špatného. Neustále ale také musíme mít na paměti ochranu oběti!
- g) Nejprístupnějším způsobem, jak zastavit šikanu, je působení výchovné komise. S agresorem a jeho rodiči se rozhoduje o výchovných opatřeních, kterými se bude rodina řídit.
- h) Velmi důležité je individuální setkání s rodiči oběti. Rodiče by měli být informováni o průběhu šetření, o zjištěních a závěrech, které z vyšetřování vyplynuly.
- i) Práce s celou třídou. Poté, co se celý případ vyšetří a dojde tak k vyvození určitých závěrů, je třeba se začít obracet na zbytek třídy. Pokud ve třídě dojde k šikaně, jedná se vždy o běh na delší trať. Následky nezmizí ze dne na den. Je důležité se začít třídě více věnovat, pomáhat dětem, vytvářet ve třídě

kamarádké vztahy. Pokud máme možnost, je určitě dobré využít pomoci profesionálů, kteří nám jistě rádi pomůžou v práci se třídou.¹¹⁵

9.2 Nejčastější chyby při vyšetřování

V této podkapitole bych chtěla zmínit chyby, kterých se nejčastěji dopouštíme při vyšetřování šikany.

První chyba při vyšetřování je ta, když na počátku šetření nedokážeme rozpoznat, zda se jedná o počáteční šikanu, nebo o šikanu v pokročilém stádiu. Mnohdy se tak sami učitelé pouštějí do vyšetřování pokročilé šikany nebo neobvyklé formy šikany a dělají tak zásadní chybu.

Druhé chyby se dopouštíme v případě, že nebereme ohledy na trauma, stud a mlčenlivost dané oběti. Ve většině případů je pro děti velice těžké mluvit o tom, jak jim kdo ubližuje. V první řadě se za to stydí a dále si tak nechtějí opakovaně připomínat ponižování a bolest, kterou jim způsobil jejich spolužák.

Velkou a podle mě zásadní chybou je, když vyučující vyšetřuje šikanu ve třídě před ostatními žáky. Dojde zde určitě k tomu, že agresori vše zaprou a oběti se tak nebude věřit. Dále bude určitě následovat pomsta agresorů a intenzita agresivity se tak může nadále zvyšovat.

Další velmi závažnou chybou je, když se najednou vyslychá agresor i oběť. Následně se určitě odehraje scéna, která je velmi podobná předchozímu bodu. Tedy, že agresor vše zapře, oběť se bude bát, a také nic nepřizná. Nakonec dojde určitě opět k pomstě agresora.

Dalším bodem nesprávného postupu je to, když se nezajistí ochrana oběti. Ta je díky tomu vystavena opětovnému útoku agresorů.¹¹⁶

Jak už jsem se zmínila, vyšetřovat šikanu není vůbec jednoduché. I přesto bychom měli mít na paměti alespoň tyto chyby, o kterých jsem se zde zmínila, a dát si na ně při vyšetřování velký pozor. Neznalostí těchto chyb totiž můžeme způsobit velké potíže dané oběti a šikanování se tak díky tomu může rapidně zhoršit.

¹¹⁵ Srov. Kolář, M. Devět kroků při řešení počáteční šikany, aneb pedagogická chirurgie. Prevence, 2005, roč. 2, č. 7, s. 6. ISSN 1214-8717.

¹¹⁶ Srov. Kolář, M. Devět kroků při řešení počáteční šikany, aneb pedagogická chirurgie. Prevence, 2005, roč. 2, č. 7, s. 6. ISSN 1214-8717.

9.3 Šikana a rodiče

V této podkapitole převedeme pozornost na vztah rodičů k šikaně a vztah rodičů ke škole. Určitě je spolupráce mezi rodiči a školou nezbytná. Škola by se měla snažit o to, aby rodiče byli co nejvíce zaangažováni do chodu školy. V zájmu rodičů by tak měla být pravidelná informovanost o svých dětech. Měli by chodit na třídní schůzky, konzultační hodiny apod. Díky tomu, že se na své dítě budou chodit do školy ptát, se tak mohou i v některých případech od učitelů dozvědět, že mají podezření, že s dětmi není něco v pořádku. Společnými silami by se následovně měli snažit přijít na to, jestli se problém u dítěte opravdu vyskytuje. Smysluplnou věcí, kterou může právě škola konat proti šikaně, je upozorňování rodičů na chování jejich dětí. Škola může zařídit besedy s odborníky pro rodiče, aby se tak díky tomu dozvěděli více informací o fenoménu šikany a dokázali tak rozpoznat, kdy jejich dítě přímo nebo nepřímo volá o pomoc. V první řadě je zde ale nutný zájem ze strany rodičů.¹¹⁷

Rodiče dětí vědí o šikaně velmi málo. Většina z nich tuto situaci podceňuje a nechtějí si připustit fakt, že by se zrovna jejich dítě mohlo stát obětí šikany. Rodiče by se o své děti měli zajímat, měli by jim poskytnout maximální oporu a ochranu. Pokud si na nich všimnou něčeho neobvyklého, měli s tím hned začít něco dělat. V této chvíli mluvíme hlavně o rodičích agresorů a o rodičích obětí, kteří se ve svém přístupu k řešení situace mnohdy liší.

Rodiče agresorů se mnohdy ani nedoví, že jejich dítě ubližovalo jiným dětem, jelikož agresori se doma moc nepochlubí. I když já osobně si myslím, že by rodiče informovaní být měli, aby věděli o situaci, která nastala, a mohli tak náležitě potrestat viníka. Jestliže je právě informuje sama škola, což já osobně považuji za striktně důležité, dochází následovně k různým reakcím rodičů. Někteří to řeší tím způsobem, že dítě fyzicky potrestají, jiní se zase naopak cítí dotčeni a nedokáží si přiznat to, že by jejich dítě bylo schopné někomu opakovaně ubližovat. Otázkou zůstává, jaký způsob je přijatelnější. Já osobně si myslím, že v prvním případě by se mohlo u dítěte agresivní chování i nadále rozvíjet, jelikož i rodiče sami jednali agresivně. V druhém případě bude mít opět

¹¹⁷ Srov. Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. s. 161.

ISBN 80-86642-08-9.

agresor pocit, že s agresivitou může i nadále pokračovat, protože rodiče stojí za ním a nepotrestají ho.

Podle mého názoru by se rodiče měli zachovat tak, aby dokázali přiznat, že jejich dítě někomu ublížilo, pokud se to však potvrdí vyšetřováním, a dále by ho měli i náležitě a přiměřeně potrestat. Tím, že ho fyzicky zbijí, nebo tím, že ho budou obhajovat, nic nevyřeší. A navíc v mnohých případech dojde určitě k vyhocení situace, které může být dosti nepříjemné.

Rodiče obětí se o šikaně dozví častěji než rodiče agresorů. Některé děti se totiž určitě doma se svým trápením svěří a čekají tak od svých blízkých, že jim pomůžou. Mělo by se u dětí ocenit už to, že našly odvahu se se svým trápením někomu svěřit. Ve školách by se toto mělo dětem zmiňovat velice často. Měly by vědět, že se nemají bát se někomu svěřit, že je pro ně nejhorší, co může být, když nikomu nic neřeknou, a budou dále snášet utrpení, které jim někdo způsobuje.

Poté, co se děti rodičům svěří, existuje zase mnoho způsobů, jak se rodiče můžou zachovat. Buď vyhoví přání dětí a nikomu to neřeknou, tady se nachází vysvětlení, že rodiče se to bojí oznámit, jelikož nevěří učitelům nebo si myslí, že to není podstatné to někomu hlásit, jelikož šikana se ve společnosti děje, anebo se dokonce bojí, že svou stížností dítěti akorát uškodí a všichni se mu pak budou mstít. Někdy sami rodiče utvrdí dítě v tom, aby se nebránilo, jelikož by to potom mohlo být ještě horší. V těch nejhorších případech rodiče dokonce dítě obviní z toho, že si za vše může samo. Takováto řešení dítěti vůbec nepomůžou, naopak mu uškodí. Bude mít totiž pocit, že je na všechno samo a nebude vědět, jak dál.¹¹⁸

Určitě správným řešením v této situaci by bylo, kdyby se rodiče šli okamžitě poradit do školy s třídním učitelem, ředitelem školy nebo metodikem prevence, jak danou situaci řešit.

Aby se předcházelo mnohým nesrovnalostem, je velmi důležité, aby byli rodiče o tomto problému náležitě informováni. Pokud budou mít znalosti, jak se ve kterém případě zachovat, nemusí potom docházet k mnohým nedorozuměním. Škola je může informovat prostřednictvím různých letáků, přednášek besed nebo programů proti šikanování. Dále musíme mít na paměti to, aby škola byla v neustálé spolupráci s rodiči,

¹¹⁸ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s. 42. ISBN 80-7178-049-9.

aby je tak mohla informovat, které kroky se dají podnikat v oblasti prevence a řešení šikany a v neposlední řadě jim také poradila, co mají v případě podezření dělat.

Dále je také nutné, aby rodiče věděli důležitá telefonní čísla na instituce, které se touto problematikou zabývají.¹¹⁹

¹¹⁹ Srov. Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. s. 161.
ISBN 80-86642-08-9.

10 Prevence

Abychom předcházeli problémům opakovaného ubližování, je nutné mít na paměti to, že je nesmírně důležitá prevence. Díky tomu také tuto kapitolu řadím do své práce.

Nejprve bych zde zmínila opět definice, které tento problém přibližují.

„Primární prevence = veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření.“¹²⁰

Další definice je obecnější, stručnější.

„Prevence – soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům.“¹²¹

Již z definic jsme se mohli dovědět, že prevence má něčemu předcházet. Takže v první řadě bude její přítomnost zapotřebí hlavně tam, kde doposud šikana nebyla zjištěna. Není zbytečné ji ale zařadit ani do těch míst, kde se šikana již objevila, ale kde mají zájem tento problém vyřešit. Je totiž zapotřebí, abychom neustále mysleli na to, že šikaně je lépe předcházet.¹²²

Úvodem je také nutné sdělit informaci, že tímto patologickým jevem se nemůže zabývat pouze jeden člověk. Naopak je nutné, aby se o podrobnostech šikany seznámili všichni žáci, učitelé, vychovatelé, výchovní poradci, ředitelé škol, školní inspektoři a rodiče. Všichni zmiňovaní by měli vědět, že se nejedná o legraci nebo o nějakou zábavu. Seznámit se s následky, které může šikana přinést, by mělo být samozřejmé pro všechny z nás.

¹²⁰ Krčmářová, P. Primární prevence sociálně patologických jevů. Přednáška uskutečněná v Liberci na FP, dne 26. března 2008.

¹²¹ Průcha, J; Walterová, E; Mareš, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995. s. 167. ISBN 80-7178-029-4.

¹²² Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s.71. ISBN 80-7178-049-9.

Měli bychom znát jak následky, které platí pro agresora, tak i to, co z toho všeho plyne pro oběť. Dostatečně by se měla zdůraznit také informace, že je zvláště nebezpečné podceňovat počáteční projevy šikanování.¹²³

Celkově by se mělo vědět, že nebezpečí šikany můžeme značně snížit a ovlivnit především tím, že budeme uplatňovat některé zásady, které přispívají k mravnímu rozvoji dítěte a pomáhají vytvářet pozitivní mezilidské vztahy v rodině a ve škole.

Děti by se měly naučit, že mají být tolerantní ke slabým spolužákům. Měly by vědět, že každý člověk je takový, jaký je. Nikdo nemá právo odsuzovat někoho za to, že je slabý prospěchově nebo výkonnostně. Děti by měly mít na paměti význam slova tolerance, pomoc, právo apod.

K prevenci dozajista přispívá i autorita učitele. Pokud je totiž učitel pro děti opravdovým vzorem, děti ho chápou, důvěřují mu apod., nebudou se zajisté bát za ním přijít a svěřit se mu s jejich trápením.

Důležitým krokem prevence je také určitě posilování demokracie ve třídě. Nejvíce se o tomto tématu dá bavit v rodinné výchově a v občanské výchově, kde by děti měly mít dostatek prostoru k vyjadřování svých myšlenek. Učitel by měl dávat dětem prostor vyslovit jejich přání a názory, měl by s nimi mluvit otevřeně o problémech, předávat jim dostatečné informace a hlavně také umožnit především rodičům co nejčastější konzultaci s učiteli.

Dále by učitelé měli dětem vštěpovat základní hodnoty, které jsou důležité pro naši společnost. Na druhou stranu by je ale měli také varovat např. před vlivem mediálního násilí. Vše by měli žákům vysvětlit, zdůvodnit a také si vyslechnout jejich názory, ať jsou jakékoli.

Velice důležité jsou také dozory, které učitelé vykonávají o přestávkách, jelikož tímto také mohou zabránit výskytu agresivního chování. Musí však svůj dozor vykonávat poctivě a sledovat i různá zákoutí, kam by agresoři mohli údajnou oběť zatáhnout a ubližovat jí.¹²⁴

¹²³ Srov. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Dostupné na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-sikanovani>. Přístup z internetu: 7.července 2008.

¹²⁴ Srov. Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. s.71. ISBN 80-7178-049-9.

Nyní bych v následující pasáži chtěla zmínit některé aktivity v rámci minimálních preventivních programů. Velice důležitým a základním bodem prevence je systematické vzdělávání školních metodiků a dalších učitelů. Tito lidé by tak měli znát ty nejlepší postupy, přístupy, formy, metody a prevence, které by nejlépe zabraly na jednotlivé žáky a skupiny mládeže. To nadále souvisí s tím, že na každé škole by měl být přítomen výchovný poradce, který bude dětem i rodičům k dispozici. Mohou s ním tak konzultovat různé problémy, které se týkají dětí apod. a očekávat tak, že se jim výchovný poradce bude snažit pomoci a poradit. Na školách by se také měly určité zavést některé aktivity, které by souvisely s prevencí a v tematickém plánu rodinné a občanské výchovy by měla také být zahrnuta právní a etická výchova nebo výchova ke zdravému životnímu stylu.

Mezi hlavní zájmy by se měla také řadit spolupráce s rodiči, měly by se vytvářet vhodné podmínky pro smysluplné využití volného času nebo klást důraz na situaci v konkrétní škole. Volný čas dětí by se neměl obzvláště podceňovat, jelikož na tom velice záleží. Pokud rodiče o děti nebudou jevit zájem a děti se budou ve svém volném čase nudit, je zde velice pravděpodobné, že se chytanou nějaké party kamarádů, která je bude negativně ovlivňovat. To s sebou samozřejmě přináší následná rizika.

Financování

Samozřejmě, že asi každého bude velice zajímat finanční otázka. Co se týče finančních dotací na minimální preventivní program, probíhá v rámci běžného rozpočtu školy nebo školského zařízení. Máme zde ale také jinou možnost a to požádat o finanční příspěvek přímo na kraji. Musíme však zde předložit projekt, který chceme realizovat, a požádat tak o finanční příspěvek.

Za realizaci minimálního preventivního programu a vytváření vhodných podmínek odpovídá ředitel školy. Zároveň také pověřuje vhodného pracovníka funkcí školního metodika. Dále se ředitel školy zajímá o celkovou vybavenost jednotlivých tříd a v případě potřeby ji vybavuje a modernizuje odbornými a metodickými materiály.

Největším zájmem každého ředitele by ale měla být schopnost a hlavně snaha řešit problémy, které souvisejí s výskytem sociálně patologických jevů ve škole.

Školní metodik prevence

Školní metodik prevence má na starosti několik důležitých věcí. V první řadě připravuje minimální preventivní program ve škole, poskytuje odborné informace dětem, učitelům a rodičům z oblasti prevence, navrhuje vhodné odborné a didaktické materiály a je také k dispozici všem svým kolegům, kteří potřebují konzultovat dané problémy s dětmi. Dále také zpracovává podklady pro informaci o minimálním preventivním programu.¹²⁵

Úkolem každého pedagoga a vychovatele je z hlediska prevence sociálního násilí a intolerance pomáhat každému dítěti, které je jim svěřeno. Učitelé by měli dětem pomoci najít jejich místo ve společnosti, hlavně potom v třídním kolektivu. Pedagog by měl dětem vyzvednout jejich klady, ukázat jim, v čem jsou dobré, jedinečné, co jim jde a na co můžou být hrdé. Pokud bude dítě chváleno, stoupne tak jeho sebevědomí a nebude se potom bát se mezi dětmi prosadit, nebude se bát komunikovat a vyslovit svůj názor. I tento způsob je velmi dobrou prevencí, jak zamezit výskytu agresivního a opakovaného násilí.¹²⁶

¹²⁵ Srov. Krčmářová, P. Primární prevence sociálně patologických jevů. Přednáška uskutečněná v Liberci na FP, dne 26. března 2008.

¹²⁶ Srov. Jedlička, R. Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie. Praha: Univerzita Karlova, 2001. s. 109. ISBN 80-7290-070-6.

11 Šikanování z hlediska práva

Jelikož je šikanování velmi nebezpečným patologickým jevem, chtěla bych se na ni podívat také z pohledu práva. V této kapitole se budu snažit poukázat na to, jestli je vůbec možné někoho trestat za šikanování, jakým způsobem ho můžeme potrestat apod. Je velice zajímavé, že v současné době neexistuje žádný právní předpis, který by se zabýval přímo otázkou šikanování mezi dětmi a mládeží.¹²⁷

Pokud tedy nahlédneme na šikanu z hlediska práva zjistíme, že:

„V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Z hlediska výkladu pojmu šikanování není důležité, zda k němu dochází verbálními útoky či fyzickým násilím nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, že se tak děje úmyslně.“¹²⁸

Každého bude určitě zajímat otázka, jaké jsou vůbec podmínky trestní postižitelnosti pachatelů šikany. Podle trestního zákona je možné šikanu postihnout pouze v případě, jsou-li splněny dvě podmínky trestní odpovědnosti. To znamená, zda je naplněna materiální a formální stránka. Nyní si přesně uvedeme, co tyto dvě stránky znamenají.¹²⁹

- a) **materiální stránka trestného činu** spočívá v tom, že se pachatel dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu tak, jak jsou vymezeny v trestním zákoně (tzn., že je nutné, aby jednání pachatele bylo zařaditelné pod skutkovou podstatu některého trestného činu)
- b) **formální stránka** spočívá jednak v úmyslu pachatele takového jednání se dopustit (za předpokladu, že se jedná o pachatele trestně odpovědného), a že míra společenské nebezpečnosti jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně.¹³⁰

¹²⁷ Srov. <http://trestnirizeni.mujblog.info/dokumenty/sikana-ve-skole-a-trestni-pravo>. Přístup z internetu: 10. listopadu 2008.

¹²⁸ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 213. ISBN 80-7367-014-3.

¹²⁹ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 214. ISBN 80-7367-014-3.

¹³⁰ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 214. ISBN 80-7367-014-3.

Pokud by se stalo, že daný skutek nelze zařadit pod žádnou skutkovou podstatu, nemůže se tak zároveň jednat o trestný čin. A to ani v případě, že by se ten daný čin na první pohled jevil sebevíce protispolečensky. Na druhou stranu by se toto jednání dalo posoudit jako přestupek. Musely by však být opět splněny zákonné podmínky. V případě trestných činů, jejichž podstatou byla právě šikana lze předpokládat, že zde bude daný skutek považován za trestný čin.¹³¹

Následně je nutné zmínit informace o trestní odpovědnosti pachatelů šikany.

Trestní odpovědnost nenastává u osob, které jsou mladší 15 let, dále u osob s duševní poruchou, která způsobila, že pachatel v době páčání trestného činu nemohl rozpoznat závažnost a nebezpečnost pro ostatní lidi.

Trestní odpovědnost naopak nezbavuje předchozí požití alkoholických nápojů, či požití jiných toxických látek.

Osoby mladší 15 let

Jak jsme se již mohli dočíst výše, k trestní odpovědnosti osob, které jsou mladší 15 let, nedochází. Neznamená to však, že za určitých okolností nemůžou být potrestáni jinak nebo že nemohou být za ně potrestáni jejich rodiče. Proti osobám mladších 15 let lze zakročit náležitým způsobem.

Důležité jsou rozhovory s rodiči problémových dětí, konzultace s odborným pracovníkem z pedagogicko psychologické poradny, může se podat návrh na ustanovení dohledu nad chováním dítěte nebo je možné dítě umístit do výchovného ústavu.¹³²

Osoby starší 15 let

Pokud se jedná o osoby starší 15-ti let, ale zároveň také osoby mladší 18-ti let, lze uložit pouze některé druhy a výše trestů.

Trestní sazby mohou být následující:

- a) „trest odnětí svobody“ – u mladistvých se trestní sazba snižuje na polovinu (horní hranice však nesmí převyšovat 5 let a dolní hranice 1 rok)
- b) trest obecně prospěšných prací
- c) propadnutí věci
- d) vyhoštění

¹³¹ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 214. ISBN 80-7367-014-3.

¹³² Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 216. ISBN 80-7367-014-3.

- e) peněžitý trest (pokud je pachatel výdělečně činný)
- f) trest zákazu činnosti (není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, horní hranice sazby nesmí převyšovat 5 let)
- g) výjimečný trest – v případě, že mladistvý spáchal trestný čin, za který zákon umožňuje uložit tento trest, a stupeň nebezpečnosti takového trestného činu pro společnost je mimořádně vysoký, může mu soud uložit trest odnětí svobody na 5 až 10 let, má-li za to, že by trest v rozmezí do 5 let dosaženému účelu trestu nepostačoval“¹³³

Odpovědnost rodičů a dalších subjektů

Trestní zákon stanovuje také odpovědnost rodičů, kteří zanedbávají výchovu dětí. Velká řada rodičů byla již podle trestného činu ohrožování mravní výchovy odsouzena. Těmto rodičům nepřipadalo důležité, aby měli přehled o tom, jak jejich dítě tráví svůj volný čas, kde tráví večery a proč se dopouští asociálních jednání. Pokud rodiče dopustí, aby jejich dítě vedlo nemravný život, dopouští se tak trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže. Musí se však samozřejmě jednat o osobu mladší 18-ti let.¹³⁴

V mnohých případech se také řeší otázka, kdo může za to, když k šikanování dochází během vyučování? Nyní si na zmíněnou otázku odpovíme.

Dochází-li k šikanování dětí v průběhu vyučování, nese plnou odpovědnost za vzniklou újmu školské zařízení.

Škoda, která může dítěti vzniknout v důsledku šikanování, může mít nejrůznější charakter, počínaje majetkovou újmou (roztrhané nebo poničené oděvy, učební pomůcky apod.) až po způsobení fyzické či psychické újmy. Na školském zařízení proto může rodič nebo zákonný zástupce šikanovaného dítěte požadovat náhradu škody, a to jak škody na věcech, tak i na zdraví. Pokud by dítě nemohlo v důsledku újmy docházet do školy, samozřejmě by školské zařízení neslo odpovědnost i za škody, které vznikly jeho rodičům, např. v důsledku uvolnění ze zaměstnání, zajištění hlídání dítěte apod.¹³⁵

¹³³ Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 217. ISBN 80-7367-014-3.

¹³⁴ Srov. Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005. s. 217. ISBN 80-7367-014-3.

¹³⁵ Srov. <http://www.poradenskecentrum.cz/sikana-paragrafy.html>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

A jaké jsou nejčastější trestní činy, jejichž skutkové podstaty mohou být šikanou naplněny? Jedná se o následující výčet trestních činů:

- a) **trestný čin omezování osobní svobody (§ 231 tr. zákona)**- dopouští se ho každý, kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody (zavírání oběti, přivazování nebo nucené setrvání na jednom místě)
- b) **trestný čin vydírání (§ 235 tr. zákona)**- pokud je oběť násilím nebo pod výhružkou nucena k nějakým úkonům
- c) **trestný čin útisk (§237 tr. zákona)**- kdo jiného nutí, zneužívá jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal nebo trpěl
- d) **trestný čin loupeže (§ 234 tr. zákona)**- takto může být kvalifikováno násilí (včetně výhrůžky) v úmyslu zmocnit se cizí věci
- e) **trestný čin ublížení na zdraví (§ 221 tr. zákona)**- šikana se může vážně projevit i na zdravotním stavu poškozeného
- f) **trestný čin poškozování cizí věci (§ 257 tr. zákona)**- pokud je šikana založena na úmyslném poškozování věcí oběti
- g) **trestný čin znásilnění (§ 241 tr. zákona), pohlavní zneužívání (§ 242 tr. zákona), kuplířství (§ 204 tr. zákona)**
- h) **trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a tr. zákona)**- dopouští se ten, kdo jinému vyhrožuje usmrcením nebo újmou na zdraví a to takovým způsobem, že to může vzbudit velké obavy (to, co se může dospělému zdát jako banální, může u dítěte vyvolat pocit zoufalství)
- i) **trestný čin podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka (§ 260 tr. zákona)**- dopouští se ten, kdo podporuje a propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť vůči jiné skupině osob

Šikanování může naplnit znaky dalších trestných činů

- a) **hanobení národa, rasy a přesvědčení (§ 198 tr. zákona)**
- b) **výtržnictví (§ 202 tr. zákona)**
- c) **pomluva (§ 206 tr. zákona)**

- d) **vražda (§ 219 tr. zákona)**
- e) **krádež (§ 247 tr. zákona)**
- f) **neoprávněné užívání cizí věci (§ 249 tr. zákona)¹³⁶**

¹³⁶ Srov. <http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>. Přístup z internetu: 15. října 2008.

12 Výskyt šikany v zahraničí a v České republice

12.1 Zahraniční výzkumy

Než začneme s výsledky českých výzkumů, chci zde uvést některé výsledky výzkumů, které proběhly v zahraničí.

O zabránění pronikání šikany má tedy zájem nejenom Česká republika, ale i mnoho dalších zemí.

V zahraničních zemích se šikana stala předmětem zájmů hlavně v posledních 20 až 30 letech. Jednou z prvních zemí, která jevila zájem o zjištění výskytu šikany byla Skandinávie, poté Japonsko, Velká Británie a Irsko.¹³⁷

Dále výzkum proběhl i v mnoha dalších zemích, například v řadě evropských zemích, dále např. v Austrálii, Kanadě apod. Z výsledků těchto výzkumů se ukázalo, že šikana je mnohem rozšířenější, než se čekalo. Výzkumy například ukázaly, že v Anglii je šikanováno přibližně 40% dětí. Tento hrozivý výsledek ale bohužel odpovídá i výzkumům v České republice.

Otázkou nám nadále zůstává, jak se dá zabránit šikaně? Co dělat pro to, aby se situace zlepšila?¹³⁸

První výzkumy na celonárodní úrovni byly v zahraničí zahájeny v roce 1983 v Norsku. Tato kampaň probíhala ve dvojím provedení. První kampaň vedl E. Roland a druhá byla pod vedením D. Olweuse. Roland ve svém výzkumu sledoval 37 škol. Zjistil, že v letech 1983 až 1986 nebyl zaznamenán žádný pokles šikanování. Pověření od ministerstva školství vést celonárodní kampaň proti šikanování dostal v letech

1983 – 1985 také Dan Olweus. Nadstandardní součástí této strategie byl intervenční program, který proběhl právě v Norsku na 42 základních a středních školách. Tento program měl velice dobré výsledky. Zasloužil se o pokles šikanování během dvou let o 50%. Výskyt se snížil jak u chlapců, tak i u dívek.¹³⁹ Součástí této kampaně bylo, že do všech škol v zemi byl zaslán soubor materiálů, které měly pomoci a informovat. Školy

¹³⁷ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 16.

¹³⁸ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 16.

¹³⁹ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 16.

dostaly příručku pro učitele, videokazetu pro diskuzi ve třídě a letáček s radami pro rodiče.¹⁴⁰

Tyto výsledky jsou určitě velmi povzbudivé. Olweus říká, že účinek tohoto programu je považován za velmi pozitivní zejména z toho důvodu, že mnoho pokusů, které se snažily snížit výskyt šikany, dopadly neúspěšně.¹⁴¹ Sám Kolář také na závěr uvádí, že tyto úspěšné výsledky nebyly prozatím nikým překonány, i když se o to pokoušela celá řada odborníků.¹⁴²

12.2 Český intervenční program

Nyní bychom se zaměřili na výzkum, který probíhal v České republice.

Český celoškolský program proti šikanování probíhal v rámci projektu Zdravá škola. Co se týká teorie metodiky, byla čerpána hlavně z knihy *Bolest šikanování* od Michala Koláře. Tento program, který klade hlavně důraz na primární a sekundární prevenci, je určen hlavně těm školám, které si zakládají na příznivém sociálním klimatu. Uvědomme si, že prevence je nutná, jelikož téměř v každé škole se vyskytují zárodečné podoby šikany.¹⁴³

Toto tvrzení dokládá, že je důležité, aby pedagogové uměli diagnostikovat a hlavně pracovat s tímto problémem. Šikana se může vyskytnout kdekoli. I ta nejlepší škola tomu nedokáže zabránit. Proto je nutné, aby se učitelé naučili spolupracovat s odborníky, kteří se tímto problémem zabývají.

Dalším důležitým bodem tohoto programu je to, že vyžaduje celoškolský přístup. Je to velmi důležité, protože pokud škola chce zabránit šikaně a chránit tak děti, musejí všichni její pracovníci souhlasit a toto rozhodnutí podporovat. Prevenci nemůže vykonávat pouze jeden výchovný poradce. Je třeba, aby tady fungovala spolupráce kolektivu, kterému nebude lhostejná situace, která by díky šikaně u nich na škole mohla nastat, nebo již nastala. Další podstatnou částí programu je seznam opatření proti

¹⁴⁰ Srov. Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. s. 12.

¹⁴¹ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 16.

¹⁴² Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 16.

¹⁴³ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 17.

šikaně. Byla vybrána některá obecná opatření, která by neměla v různých podobách chybět v žádném programu.¹⁴⁴

Předně musí docházet k prevenci. A to jak ve výuce, ve školním či třídním životě nebo v životě mimo školu. S tím souvisí i fakt, že je na místě opět spolupráce školy s rodiči nebo dalšími odborníky z daného oboru. Pedagogové by měli být připraveni na řešení problémových situací, měli by zaujímat společný postup při řešení šikanování. I přesto by ale na škole měl fungovat užší realizační tým jako např. ředitel, zástupci třídních učitelů, metodik prevence apod., kteří budou celou situaci podrobně sledovat a mapovat tak podrobněji situaci, kterou zkoumají.

Zároveň se také ve škole musí klást důraz na ochranný režim, do kterého mimo jiné patří i dozory učitelů o přestávkách. Na závěr programu nesmí chybět jeho evaluace, neboli zhodnocení a posouzení všech informací a výsledků.¹⁴⁵

12.2.1 Povzbudivé výsledky českého intervenčního programu

Dvouletý projekt MŠMT ČR byl ukončen v roce 2003 v prosinci. Zabýval se ověřováním speciálního programu proti šikanování. Výsledky jsou velmi povzbudivé a daly by se tak srovnat s výsledky zahraničního programu Olweuse. Po zavedení programu, což bylo po čtyřech měsících, šikana klesla v experimentální škole průměrně o 42,5%. Členové užšího realizačního týmu, kteří pracovali v jednotlivých třídách, dosáhli úspěchu. Výskyt šikany se snížil o 50 až 70%. Je dokázáno, že kdyby všechny základní a střední školy v ČR použily tento speciální program podobně jako byl použit na experimentální Zdravé škole, počet žáků, kteří se stali obětí šikany, by se v poměrně krátké době snížil o 255 tisíc.¹⁴⁶

Aby tyto výzkumy měly smysl, je důležité, abychom prováděli analýzu úspěšnosti, případně neúspěšnosti programu. V souvislosti s tím Kolář upozorňuje na rozdíl mezi českým programem a programem od D. Olweuse. Kolář vidí problém v metodice řešení existujících šikan. Olweus se například nezabývá odlišnostmi, které jsou patrné u

¹⁴⁴ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 17.

¹⁴⁵ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 18.

¹⁴⁶ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 17.

počátečních a u pokročilých stadií šikanování. Dále ani nepomyslel na výskyt neobvyklých forem šikany, které zároveň poukazují na dopracování našich metod.¹⁴⁷

12.3 Projekt Minimalizace šikany (MiŠ)

Tento projekt vznikl na základě vysokého počtu výskytu šikany na školách ve snaze tento problém řešit. Cílem je také podat co nejvíce informací o šikaně, o jejích stádiích a hlavně informovat pedagogy a rodiče, jak účinně tento problém vyřešit.¹⁴⁸

Projekt Minimalizace šikany (MiŠ) vznikl za podpory Nadace O2, která se zabývá zlepšováním komunikačních problémům dětí a mládeže. Koordinátorem projektu je občanské sdružení AISIS, které se specializuje na obecně prospěšné a vzdělávací programy.

Odborným garantem tohoto projektu je český odborník na šikanu, Michal Kolář.¹⁴⁹

Tento projekt byl zahájen 30. srpna 2005. MiŠ klade velký důraz na to, aby docházelo k dlouhodobému vzdělávání celých učitelských týmů. Následně pak osobně dohlíží a podporuje zavádění změn přímo ve školách. MiŠ se také zajímá o spolupráci s odborníky na šikanu, bezpečné školní klima a o osobnostní rozvoj dětí a mládeže.

Projekt není příznivcem toho, aby docházelo k jednorázovému proškolení učitelů.

Časové rozvržení daného projektu je tedy následující. Pro týmy 10 učitelů a pro vedení školy je připraveno 72 hodinové školení. Následují poté 4 měsíce zavádění programu Minimalizace šikany ve školách.¹⁵⁰ „Do vzdělávacího programu se podařilo přímo zapojit 205 pedagogických pracovníků ze 17 pilotních škol, dalších cca 300 pedagogů se zapojuje ve fázi zavádění programu na těchto školách. Do projektu MiŠ byly vybrány školy, které samy aktivně systematicky budují sociálně bezpečné prostředí. Zájem škol převyšoval počet nabídnutých míst.

¹⁴⁷ Srov. Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2, s. 18.

¹⁴⁸ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/106-poslani-a-cile-projektu>. Přístup z internetu: 15.července 2008.

¹⁴⁹ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/107-kdo-projekt-realizuje>. Přístup z internetu: 15.července 2008.

¹⁵⁰ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/108-projekt-2005-2007>. Přístup z internetu: 15.července 2008.

Pod vedením odborného garanta, již zmiňovaného Koláře, byl vyškolen a certifikován 12 členný lektorský a konzultační tým. Pedagogové pilotních škol byli proškoleni ve 4 vzdělávacích modulech. Ve formě víkendových dílen se zaměřili na téma bezpečného klimatu ve škole, kulturu otevřené komunikace a na účinné a bezpečné řešení počátečních i pokročilých šikan. V posledním modulu si vytvářejí vlastní speciální program proti šikanování.¹⁵¹

12.3.1 Výsledky projektu MiŠ

Na vybraných školách proběhl výzkum na výskyt šikany formou dotazníkového šetření. Výsledky byly následující.

„V úvodní fázi projektu proběhlo dotazníkové šetření s 1358 žáky. Výzkum ukázal, že 40% žáků na školách bylo šikanováno a přes 44% dětí se stalo svědkem šikany. Nejčastější formou šikany jsou posmívání, pomluvy a nadávky. Fyzickou šikanou (fackování, kopání či rány pěstí), trpí nejméně každý desátý šikanovaný. 21% dětí je šikanováno každý den. Nejčastěji je agresor jeden (34%) či dva (24%) a častěji šikanují chlapci (68%) než dívky (20%). Nejčastěji šikanovanému pomohla třídní učitelka či kamarádi (shodně 25%), pomoc rodičů přišla v 12%. Bohužel ve 21% nepomohl nikdo. Šikanování žáci se nejčastěji svěřují kamarádům (45%) a rodičům (39%).“¹⁵²

V září roku 2006 si prvních 9 škol vytvořilo svůj vlastní speciální program proti šikaně, který se začal aplikovat do konkrétních škol. Celou dobu mohli pedagogové spolupracovat s týmem odborníků, byli pod jejich vedením. Vlastní programy zahrnovaly jak prevenci, tzn. hlavně všímání si jakýchkoli znaků a náznaků šikany, důraz na komunikaci mezi žáky, pedagogy a rodiči atd., tak kroky, které by se měly dodržovat při vyšetřování šikany.¹⁵³

¹⁵¹ <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/108-projekt-2005-2007>.
Přístup z internetu: 15.července 2008.

¹⁵² <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/108-projekt-2005-2007>.
Přístup z internetu: 15.července 2008.

¹⁵³ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/108-projekt-2005-2007>.
Přístup z internetu: 15.července 2008.

Poradna

Na internetových stránkách www.minimalizacesikany.cz také začala v srpnu roku 2007 fungovat poradna přes internet. Tato poradna zaznamenává veliký úspěch. O pomoc zde prosí jak oběti šikany, tak i svědkové, rodiče či pedagogové. V několika případech dochází ke komunikaci mezi pisateli a odborníky z poradny opakovaně a řeší tak spolu následný vývoj situace. Důležité je, že dotazy jsou anonymní, takže lidé nemusejí mít strach, že by se na ně nějakým způsobem přišlo, nebo že by si na ně druzí ukazovali prstem.¹⁵⁴

Určitě je dobré, že na internetu funguje takováto poradna. Jsou mezi námi lidé, kteří se nemají komu svěřit, nebo si pouze nevědí rady, a tuto službu tak ocení a využijí. Tým odborníků a specialistů tu je pro nás. Chtějí všem lidem, kteří si nevědí rady, pomoci. Naše problémy jim nejsou lhostejné.

12.4 Výzkum Libereckého kraje

Tento projekt byl realizován v Libereckém kraji od 1. prosince 2006 do 30. června 2008. Realizátorem tohoto projektu bylo Centrum vzdělanosti Libereckého kraje. Hlavním účelem tohoto projektu bylo zvýšit kvalitu prevence sociálně patologických jevů na různých školách. Dalším cílem bylo proškolit 90 metodiků prevence, kteří působí na školách v Libereckém kraji.

Tento projekt, o celkové časové dotaci 1000 hodin, se skládal ze čtyř studijních programů podle místa působení účastníků (Liberec, Česká Lípa, Semily, Jablonec n. N.).

Anonymní dotazníkové šetření proběhlo koncem roku 2007. Zúčastnili se ho žáci ze základních škol z 8. a 9. tříd a studenti středních škol z 1. a 2. ročníků. Dotazník byl zaměřen na tři okruhy otázek. Jednalo se o školní klima, vztah k životu a k lidem a dále se také zabýval sociálně patologickými jevy.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Srov. <http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/157-program-minimalizace-ikany>. Přístup z internetu: 15.července 2008.

¹⁵⁵ Srov. Vztah k životu a lidem. Školní klima. Náзор na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 2.

Tento anonymní dotazník obsahoval 20 otázek, na které odpovídalo přes 3 500 žáků z 90 škol.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Srov. Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 48.

12.4.1 Výsledky výzkumu v Libereckém kraji

Z výzkumu, který probíhal právě v tomto kraji, bych chtěla uvést a upozornit pouze na některé otázky, které se v dotaznících vyskytly.

Nejdříve bych zde chtěla uvést to, co daní respondenti označili jako nebezpečné pro společnost. Výsledky základní a střední školy můžeme porovnat v následující tabulce.

Tabulka ¹⁵⁷

A) Co je pro společnost nebezpečné?

Výsledky podle typů škol v procentech		ZŠ Celkem	CH	D
1.	Šikana a jiné druhy fyzického i psychického týrání	49, 8	44, 8	52, 9
2.	Drogové závislosti	5, 3	6, 2	4, 4
3.	Krádeže	5, 3	5, 7	4, 9
4.	Dětská pornografie	4, 8	4, 8	4, 9
5.	Vandalismus a sprejerství	4, 8	5, 2	4, 4
6.	Národnostní, rasová a náboženská nesnášenlivost	4, 8	4, 8	4, 9
7.	Záškoláctví	4, 6	5, 2	3, 9
8.	Kouření	4, 6	6, 2	2, 9
9.	Zneužívání léků a dalších přípravků (na hubnutí...)	4, 6	4, 8	4, 4
10.	Divácké násilí (huligans)	4, 4	3, 8	4, 9
11.	Sebepoškozování	4, 4	4, 8	3, 9
12.	Alkoholismus	3, 6	3, 8	3, 4

Výsledky podle typů škol v procentech		SŠ Celkem	CH	D
1.	Šikana a jiné druhy fyzického i psychického týrání	52, 2	44, 6	58, 9
2.	Drogové závislosti	5, 0	6, 2	3, 8
3.	Krádeže	5, 0	5, 7	4, 3
4.	Dětská pornografie	4, 5	4, 8	4, 3
5.	Vandalismus a sprejerství	4, 5	5, 3	3, 8
6.	Národnostní, rasová a náboženská nesnášenlivost	4, 5	4, 8	4, 3
7.	Záškoláctví	4, 3	5, 3	3, 4
8.	Kouření	4, 3	6, 2	2, 6
9.	Zneužívání léků a dalších přípravků (na hubnutí...)	4, 3	4, 8	3, 8
10.	Divácké násilí (huligans)	4, 1	3, 8	4, 3
11.	Sebepoškozování	4, 1	4, 8	3, 4
12.	Alkoholismus	3, 4	3, 8	3, 0

¹⁵⁷ Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 38.

Komentář:

Z výsledků v tabulce můžeme vidět, že na prvním místě se jednoznačně umístila šikana. To nás tedy utvrzuje v tom, že tento fenomén je opravdu velice závažným a aktuálním problémem v naší společnosti.

„Odpověď č. 2: Chlapci celkem	195 (117 žáci ZŠ a 78 studenti SŠ)
Dívky celkem	135 (81 žákyň ZŠ a 54 studentek SŠ)
Odpověď č. 4: Chlapci celkem	150 (90 žáci ZŠ a 60 studenti SŠ)
Dívky celkem	150 (90 žákyň ZŠ a 60 studentek SŠ)
Odpověď č. 8: Chlapci celkem	195 (117 žáci ZŠ a 78 studenti SŠ)
Dívky celkem	90 (54 žákyň ZŠ a 36 studentek SŠ)
Odpověď č. 9: Chlapci celkem	150 (90 žáci ZŠ a 60 studenti SŠ)
Dívky celkem	135 (81 žákyň ZŠ a 54 studentek SŠ)
Odpověď č. 11: Chlapci celkem	150 (90 žáci ZŠ a 60 studenti SŠ)
Dívky celkem	120 (72 žákyň ZŠ a 48 studentek SŠ)
Odpověď č. 12: Chlapci celkem	120 (72 žáci ZŠ a 48 studenti SŠ)
Dívky celkem	105 (63 žákyň ZŠ a 42 studentek SŠ) ¹⁵⁸

B) Co považujete za nejúčinnější formu prevence?

Žáci zde měli vybrat ten způsob prevence, který se jim zdá nejúčinnější. Přesný počet způsobů, které zde museli uvést, neměli stanovený. Tabulka¹⁵⁹

Kompletní výsledky v procentech		celkem	CH	D
1.	Beseda s někým, kdo se stal obětí (např. vyléčeným narkomanem, gamblerem apod.)	29, 4	25, 5	32, 6
2.	Promítání filmů	19, 0	22, 5	16, 2
3.	Beseda s příslušníky institucí, které se tím zabývají (např. s policií, lékařem, psychologem apod.)	17, 7	17, 1	18, 1
4.	Tematické celodenní akce	16, 6	17, 0	16, 4
5.	Neformální povídání například v rámci třídnické hodiny, rodinné výchovy nebo občanské výchovy	15, 4	15, 6	15, 2
6.	Jiné	1, 9	2, 3	1, 5

¹⁵⁸ Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 39.

¹⁵⁹ Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 40.

Komentář:

Respondenti považují za nejlepší formu prevence to, když mohou besedovat s někým, kdo se stal sám obětí. Tady bychom si ale mohli položit otázku, jakým způsobem to žáky může ovlivnit? Pokud budou mít např. besedu s „vyléčeným“ narkomanem (otázkou zůstává, jestli existuje vyléčený narkoman), někteří si z této besedy klidně mohou odnést takový názor, že když se z toho dostal on, určitě se z toho dostanu taky, proto to chci zkusit. Jiné to třeba opravdu odradí. Ale pořád mějme na paměti tu první reakci, která by mohla plynout z takové besedy. Nyní si uvedeme přesné výsledky této otázky.

„Odpověď č. 1:

Chlapci ZŠ 495-tj. 23,1% z celkového počtu odpovědí
Dívky ZŠ 718-tj. 29,5% z celkového počtu odpovědí
Chlapci SŠ 408-tj. 29,1% z celkového počtu odpovědí
Dívky SŠ 706-tj. 36,5% z celkového počtu odpovědí¹⁶⁰

C) Vlastní zkušenost se šikanou

Otázka zněla, zda se dotyčný stal někdy obětí opakovaného fyzického či psychického nátlaku nebo týrání ze strany spolužáků či dalších žáků ze školy. Tabulka¹⁶¹

Kompletní výsledky v procentech		Celkem	CH	D
1.	NE	81,8	79,0	84,2
2.	ANO	10,9	13,8	8,4
3.	Nechci na to vzpomínat	7,3	7,2	7,4

¹⁶⁰ Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 41.

¹⁶¹ Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 46.

Komentář:

S opakovaným ubližováním má zkušenost „651 respondentů (527 žáků ZŠ-tj. 25,9% a 124 studentů SŠ-tj. 8,1%) celkem 18,2%.“¹⁶²

D) Další projevy šikany ve škole

Otázka: Víte o někom, kdo se stal obětí déletrvajícího fyzického nebo psychického nátlaku či týrání ze strany svých spolužáků či žáků jiných ročníků této školy?

Kompletní výsledky v procentech		Celkem	CH	D
1.	NE	43, 4	42, 0	44, 6
2.	ANO	33, 5	35, 1	32, 1
3.	Nejsem si jist/á	23, 1	23, 0	23, 2

Komentář:

Výsledky této otázky jsou překvapivé. Z výzkumu je patrné, že svědky šikany bylo „přinejmenším 2 023 respondentů (neboť mnozí například ostrakismus za šikanu ještě nepovažují)-tj. 56,6%.“¹⁶³

¹⁶² Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 46.

¹⁶³ Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008. s. 47.

12.5 Výzkum Jičínského okresu

Doba realizace výzkumu: Šetření žáků na vybraných školách proběhlo hlavně v roce 2004.

Realizátor výzkumu: PeaDr. Jan Havlík – okresní metodik prevence

Celkový počet škol: Výzkumu se zúčastnilo pět škol z okresu Jičín.

Věk respondentů: Věk žáků a studentů se pohyboval od 12 do 16 let. Na základních školách žáci 7.-9. tříd, na gymnáziích se jednalo o žáky stejného věku, tj. o studenty sekund až kvart.

Anonymní dotazník, který žáci vyplňovali, vznikl na základě osobního průzkumu na vytypovaných školách pana doktora Havlíka.

12.5.1 Výsledky výzkumu v okrese Jičín

Výsledky jsou zpracované ve slovní, číselné a grafické podobě. Na otázky, které se týkají opakovaného ubližování odpověděly děti takto. Viz příloha 17. 1

Otázka číslo 30: Máš zkušenosti s opakovaným ubližováním (se šikanováním)

ANO odpovědělo 209 žáků (98 chlapců a 111 dívek) – tj. 35, 8% z celkového počtu 584 respondentů.

Otázka číslo 31: Pokud máš s opakovaným ubližováním (šikanováním) zkušenosti, týkalo se to:

- a) mne samotné(-ho) – odpovědělo 58 žáků – tj. 9, 9%
- b) spolužáků – odpovědělo 104 žáků – tj. 17, 8%
- c) více osob – odpovědělo 12 žáků – tj. 2, 1%
- d) rodinných příslušníků – odpovědělo 6 žáků – tj. 1%
- e) kamarádů – odpovědělo 32 žáků – tj. 5, 5%
- f) neznámé osoby – odpovědělo 36 žáků – tj. 6, 2%
- g) s ubližováním zkušenosti nemám – odpovědělo 384 žáků – tj. 65, 5%

Otázka číslo 32: Pokud s opakovaným ubližováním zkušenosti máš, bylo to v prostředí:

- a) domácím – odpověděli 3 žáci – tj. 0, 5%
- b) třídním – odpovědělo 47 žáků – tj. 8%
- c) školním – odpovědělo 101 žáků – tj. 17, 3%

- d) v partě – odpovědělo 19 žáků – tj. 3, 3%
- e) jiném – odpovědělo 10 žáků – tj. 1, 7%
- f) s opakovaným ubližováním zkušenosti nemám – odpovědělo 423 žáků – tj. 72, 4%

Otázka číslo 33: Pokud máš zkušenosti s opakovaným ubližováním, trvalo to:

- a) několik dnů – odpovědělo 72 žáků – tj. 12, 3%
- b) několik týdnů – odpovědělo 24 žáků – tj. 4, 1%
- c) několik měsíců – odpovědělo 20 žáků – tj. 3, 4%
- d) rok – odpovědělo 13 žáků – tj. 2, 2%
- e) více než rok – odpovědělo 12 žáků – tj. 2, 1%
- f) dosud trvá – odpovědělo – 24 žáků – tj. 4, 1%
- g) s opakovaným ubližováním zkušenosti nemám – odpovědělo 425 žáků – tj. 72, 8%

Otázka číslo 34: Ubližování slabším, nevýkonným a nešikovným:

- a) když je méně kamarádsky, trochu legrace nikdy neublíží – odpovědělo 157 žáků – tj. 26, 9%
- b) tomu se nelze dost dobře vyhnout, aby se udržela požadovaná kázeň – odpovědělo 42 žáků – tj. 7, 2%
- c) vždy se postavím proti a snažím se tomu zabránit – odpovědělo 83 žáků – tj. 14, 2%
- d) bojím se a raději trochu strpím, než bych vyvolal(a) nenávist ostatních – odpovědělo 16 žáků – tj. 2, 7%
- e) když se něco takového stane, je nutné o tom co nejrychleji informovat učitele – odpovědělo 49 žáků – tj. 8, 4%
- f) mám s tím ty nejhorší zkušenosti – odpovědělo 9 žáků – tj. 1, 5%
- g) nemám s tím žádné zkušenosti – odpovědělo 315 žáků – tj. 53, 9% ¹⁶⁴

¹⁶⁴ Srov. Havlík, J. Vlastní výzkum uskutečněný v roce 2004 v okrese Jičín.

Srovnání výzkumu v Libereckém kraji a v okrese Jičín

Pokud srovnáme výsledky výzkumu, který proběhl v Libereckém kraji a v okrese Jičín, dojdeme k překvapivému výsledku. Na otázku, zda se někdy dotyčný žák stal obětí déletrvajícího fyzického či psychického nátlaku, odpovědělo ANO v Libereckém kraji 10, 9% respondentů. V okrese Jičín na otázku, zda má dotazovaný zkušenosti s opakovaným ubližováním odpovědělo ANO 35% dotazovaných.

NE odpovědělo v Libereckém kraji 81, 8% a 7, 3% dotazovaných na to nechce vzpomínat. V okrese Jičín NE odpovědělo 65% respondentů.

V porovnání toho, kolik dotazovaných má zkušenost se šikanou, vzešel hůře okres Jičín, jelikož zde bylo zaznamenáno více kladných odpovědí.

13 Vlastní výzkum

Vlastní výzkum obsahuje dvě části. Předvýzkum a výzkum. Tato šetření byla prováděna na základě anonymního dotazníku, kde respondenti odpovídali na několik otázek.

13.1 Obecné informace o předvýzkumu

Než začneme uvádět výsledky předvýzkumu, uvedeme si zde obecné informace o tom, co to vůbec předvýzkum je.

Ve fázi předvýzkumu ještě nevycházíme z hypotéz. Můžeme zde však použít širší záběr právě proto, abychom pronikli hlouběji do celé naší problematiky. Přitom si neustále ujasňujeme, do jaké šíře problém zasahuje. Tuto šíři pak postupně zužujeme na vlastní výzkumné pole, které poté využijeme v našem výzkumu.¹⁶⁵

„Předvýzkum tedy slouží ke zpřesnění vlastní výzkumné strategie. Někteří autoři považují předvýzkum za určitou formu orientačního výzkumu. Jiří Pelikán je však jiného názoru. Domnívá se, že předvýzkum má cílenější charakter. Tvrdí, že již nejde jen o obecnou orientaci, ale spíše o ověření výzkumné strategie nebo nově používané výzkumné techniky na menším souboru, který má základní rysy shodné se vzorkem, na němž bude realizován vlastní výzkum.“¹⁶⁶

Je dobré upozornit na to, že každý výzkumník si předem nejprve musí promyslet, jak předvýzkum koncipovat a zda ho vůbec realizovat. Určitě realizace předvýzkumu není ztrátou času, jak se to mnohým, hlavně začínajícím výzkumníkům, na první pohled může zdát. Pokud máme předvýzkum dobře promyšlený, nejen že nám ušetří čas, ale ukáže nám i mezery, které bychom měli do výzkumu ještě poupravit. Pro většinu badatelů by měl být výzkum samozřejmostí.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Srov. Pelikán, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 2007. s. 78. ISBN 978-80-7184-569-0.

¹⁶⁶ Pelikán, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 2007. s. 78. ISBN 978-80-7184-569-0.

¹⁶⁷ Srov. Pelikán, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 2007. s. 79. ISBN 978-80-7184-569-0.

13.2 Vlastní předvýzkum

Předvýzkum jsem zvolila právě proto, abych zjistila, který ročník ve velkoměstě nebo na maloměstě se jeví jako nejvíce problematický. Tomuto ročníku se potom nadále budu věnovat podrobněji, a pokusím se tak zjistit příčiny problémů, které jednotliví respondenti uvedli v dotazníku.

Doba realizace předvýzkumu: 22. září 2008 – 3.října 2008

Cíl předvýzkumu: Zjistit, ve kterém ročníku druhého stupně základních škol, maloměsto x velkoměsto je nejvíce žáků, kteří mají zkušenosti s opakovaným ubližováním. Ať už fyzickým, či psychickým.

Stručný popis předvýzkumu: Předvýzkum byl zaměřen na dvě základní školy. A to jak na ZŠ 5. května v Liberci, tak na ZŠ Komenského v Nové Pace. Celý druhý stupeň, tedy žáci 6.-9. tříd, dostal k vyplnění anonymní dotazník, který se týkal opakovaného ubližování. Předvýzkum má tak jasně vymezit ten ročník, který se jeví jako nejvíce problematický. Tyto ročníky, jeden ze ZŠ v Liberci a druhý ze ZŠ v Nové Pace, pak budou podrobeny dalšímu dotazníkovému šetření, ovšem nyní už s podrobnějšími otázkami.

Dotazník

Dotazník k předvýzkumu obsahoval 11 otázek. V první otázce žáci uváděli, ve kterém městě navštěvují základní školu.

Druhá otázka měla čtyři možné odpovědi. Žáci zde tak vybírali, který ročník navštěvují.

Ve třetí otázce respondenti odpovídali na to, kterého jsou pohlaví.

Ve zbývajících otázkách, kterých bylo osm, si vybírali ze dvou možných odpovědí (ANO, NE).

V předvýzkumu nebyla žádná otevřená otázka, na kterou by respondenti museli v bodech nebo ve větách odpovídat, ani polouzavřená otázka, která by nabízela možné varianty odpovědí, ale zároveň by také ponechávala respondentovi možnost pro volbu vlastní varianty.

Co se týká odpovědí, na otázky číslo 4 – 10 měli žáci odpovědět NE. To by znamenalo, že nemají žádné problémy s opakovaným ubližováním.

Jediná jedenáctá otázka vyžadovala odpověď ANO.

Výsledky předvýzkumu jsou zpracovány ve slovní, číselné a grafické podobě.

Výsledky předvýzkumu. Viz příloha 17. 2

Počet respondentů: Na odpovídání otázek v předvýzkumu se podílelo 330 žáků. Z toho 151 žáků z Liberce (73 chlapců a 78 dívek) a 179 žáků z Nové Paky (104 chlapců a 75 dívek).

V Liberci je celkový počet žáků druhého stupně 174 a v Nové Pace 191. Z toho vyplývá, že v Liberci se předvýzkumu neúčastnilo 23 žáků druhého stupně a v Nové Pace chybělo 12 žáků druhého stupně.

1) Liberec

V Liberci na otázky odpovídalo 151 respondentů (73 chlapců a 78 dívek).

Výsledky 6. – 9. třída:

Otázka číslo 4: *Ve škole se ti někdo opakovaně vysmívá*

ANO odpovědělo 18 dětí (7 chlapců a 11 dívek)- tj. 12% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 133 dětí (66 chlapců a 67 dívek)- tj. 88% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 5: *Do školy chodíš se strachem, že ti někdo ublíží*

ANO odpověděli 4 žákyně (0 chlapců a 4 dívky)- tj. 3% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 147 dětí (78 chlapců a 74 dívek) – tj. 97% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 6: *V kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje*

ANO odpovědělo 16 dětí (8 chlapců a 8 dívek) – tj. 11% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 135 dětí (65 chlapců a 70 dívek) – tj. 89% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 7: *Často ti někdo ničí tvé věci*

ANO odpovědělo 11 dětí (3 chlapci a 8 dívek) –tj. 7% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 140 žáků (70 chlapců a 70 dívek) – tj. 93% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 8: Spolužáci ti píšou výhrušné dopisy

ANO odpovědělo 0 dětí z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 151 dětí (73 chlapců a 78 dívek) – tj. 100% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 9: Někdo ti neustále bere tvé věci

ANO odpovědělo 18 dětí (5 chlapců a 13 dívek) – tj. 12% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 133 dětí (68 chlapců a 65 dívek) – tj. 88% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 10: Velice často tě spolužáci fyzicky napadají (strkají do tebe, perou tě...).

ANO odpovědělo 5 dětí (1 chlapec a 4 dívky) – tj. 3% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 146 dětí (72 chlapců a 74 dívek) – tj. 97% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 11: Ve škole se cítíš bezpečně

ANO odpovědělo 104 dětí (47 chlapců a 57 dívek) – tj. 69% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 47 dětí (26 chlapců a 21 dívek) – tj. 31% z celkového počtu 151 žáků druhého stupně.

Shrnutí:

Velice zajímavá je otázka číslo 11, kde se dostavil překvapivý výsledek. 47 dětí z celkového počtu 151 žáků druhého stupně, se ve škole necítí bezpečně!!! Otázkou však zůstává, co je příčinou toho, že se žáci ve škole necítí bezpečně. Důvodů může být několik. Buď mají opravdu z něčeho strach, a nebo je škola jen nebaví. Může to mít samozřejmě ale úplně jiný důvod.

Dále jsou velice zajímavé otázky, které se týkají psychického ubližování. Týká se to otázky číslo 4 a 6 a může s tím souviset i otázka číslo 7 a 9. I na tyto otázky odpovědělo hodně dětí kladně.

Co se týká fyzického ubližování (otázka číslo 10), trpí jím 5 dětí. Velice blízko k této otázce má i otázka číslo 5. Čtyři dívky mají strach, že jim ve škole někdo ublíží!!!

Na některé otázky se budu snažit najít odpověď v následujícím předvýzkumu, ve kterém se budu snažit tyto výskyty podrobněji definovat.

Podle zpracovaných výsledků předvýzkumu se výskyt agresivity a šikany v Liberci ukázal nejvýrazněji v sedmém ročníku. Druhý nejhorší byl šestý ročník, poté osmý ročník a nejlépe dopadl ročník devátý. I když osmý a devátý ročník měl výsledky hodně podobné.

Výsledky sedmého ročníku:

Celkový počet žáků, kteří chodí do sedmého ročníku v Liberci, je 47.

V době vyplňování dotazníku chybělo sedm dětí, tudíž předvýzkumu se zúčastnilo 40 žáků (16 chlapců a 24 dívek).

Otázka číslo 4: Ve škole se ti někdo opakovaně vysmívá

ANO odpovědělo 8 dětí (2 chlapci a 6 dívek)- tj. 20% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 32 dětí (14 chlapců a 18 dívek)- tj. 80% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 5: Do školy chodíš se strachem, že ti někdo ublíží

ANO odpověděly 3 žákyně (0 chlapců a 3 dívky)- tj. 8% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 37 dětí (16 chlapců a 21 dívek)- tj. 92% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 6: V kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje

ANO odpovědělo 7 dětí (2 chlapci a 5 dívek)- tj. 18% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 33 dětí (14 chlapců a 19 dívek)- tj. 82% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 7: Často ti někdo ničí tvé věci

ANO odpovědělo 5 dětí (1 chlapec a 4 dívky)- tj. 13% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 35 dětí (15 chlapců a 20 dívek)- tj. 87% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 8: Spolužáci ti píšou výhrušné dopisy

ANO odpovědělo 0 dětí z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 40 žáků (16 chlapců a 24 dívek) – tj. 100% žáků z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 9: Někdo ti neustále bere tvé věci

ANO odpovědělo 10 dětí (1 chlapec a 9 dívek)- tj. 25% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 30 dětí (15 chlapců a 15 dívek)- tj. 75% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 10: Velice často tě spolužáci fyzicky napadají (strkají do tebe, perou tě...).

ANO odpověděly 3 děti (1 chlapec a 2 dívky)- tj. 8% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 37 dětí (15 chlapců a 22 dívek)- tj. 92% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

Otázka číslo 11: Ve škole se cítíš bezpečně

ANO odpovědělo 28 dětí (11 chlapců a 17 dívek)- tj. 70% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

NE odpovědělo 12 dětí (5 chlapců a 7 dívek)- tj. 30% z celkového počtu 36 žáků sedmého ročníku.

2) Nová Paka

V Nové Pace odpovídalo 179 žáků (104 chlapců a 75 dívek).

Výsledky 6. – 9. třída:

Otázka číslo 4: Ve škole se ti někdo opakovaně vysmívá

ANO odpovědělo 44 dětí (23 chlapců a 21 dívek)- tj. 25% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 135 dětí (81 chlapců a 54 dívek)- tj. 75% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 5: Do školy chodíš se strachem, že ti někdo ublíží

ANO odpovědělo 5 dětí (1 chlapec a 4 dívky)- tj. 3% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 174 dětí (103 chlapců a 71 dívek)- tj. 97% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 6: V kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje

ANO odpovědělo 30 dětí (12 chlapců a 18 dívek)- tj. 17% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 149 dětí (92 chlapců a 57 dívek)- tj. 83% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 7: Často ti někdo ničí tvé věci

ANO odpovědělo 26 dětí (11 chlapců a 15 dívek)- tj. 15% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 153 dětí (93 chlapců a 60 dívek)- tj. 85% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 8: Spolužáci ti píšou výhrušné dopisy

ANO odpovědělo 0 dětí z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 179 dětí (104 chlapců a 75 dívek)- tj. 100% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 9: Někdo ti neustále bere tvé věci

ANO odpovědělo 49 dětí (21 chlapců a 28 dívek)- tj. 27% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 130 dětí (83 chlapců a 47 dívek)- tj. 73% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 10: Velice často tě spolužáci fyzicky napadají (strkají do tebe, perou tě...).

ANO odpovědělo 12 dětí (3 chlapci a 9 dívek)- tj. 7% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 167 dětí (101 chlapců a 66 dívek)- tj. 93% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Otázka číslo 11: Ve škole se cítíš bezpečně

ANO odpovědělo 152 dětí (86 chlapců a 66 dívek)- tj. 85% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

NE odpovědělo 27 dětí (18 chlapců a 9 dívek)- tj. 15% z celkového počtu 179 žáků druhého stupně.

Shrnutí:

Velice zajímavá je opět otázka číslo 11, kde se dostavil překvapivý výsledek. 27 dětí z celkového počtu 179 žáků druhého stupně se ve škole necítí bezpečně!!! Otázkou však i nadále zůstává, co je příčinou toho, že mají děti ve škole strach. Sice je to o hodně lepší výsledek ve srovnání s Libercem, ale i tak se nad tím musíme zamyslet.

Dále jsou opět velice zajímavé otázky, které se týkají psychického ubližování.

Znovu se v těchto otázkách vyskytly kladné odpovědi, což svědčí o přítomnosti ubližování u některých žáků.

Co se týká fyzického ubližování (otázka číslo 10), trpí jím 12 dětí a pět dětí má strach, že jim ve škole někdo ublíží!!!

Opět se na tyto otázky zaměřím podrobněji ve svém výzkumu, abych zjistila, co je příčinou toho, že na některé otázky děti odpověděly tak, jak by neměly.

Podle zpracovaných výsledků předvýzkumu se výskyt agresivity a šikany v Nové Pace ukázal nejvýrazněji v devátém ročníku. Druhý nejhorší byl sedmý ročník, poté šestý ročník a nejlépe dopadl ročník osmý. Výsledky byly ale hodně vyrovnané, těžko se určoval jeden ročník, který z předvýzkumu vyšel nejhůře nebo nejlépe. I následující pořadí ročníků bylo velmi vyrovnané a podobné.

Výsledky devátého ročníku:

Celkový počet žáků, kteří chodí do devátého ročníku v Nové Pace, je 62.

V době vyplňování dotazníku chybělo šest dětí, tudíž předvýzkumu se zúčastnilo celkem 56 žáků (36 chlapců a 20 dívek).

Otázka číslo 4: Ve škole se ti někdo opakovaně vysmívá

ANO odpovědělo 16 dětí (9 chlapců a 7 dívek)- tj. 29% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 40 dětí (27 chlapců a 13 dívek)- tj. 71% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 5: Do školy chodíš se strachem, že ti někdo ublíží

ANO odpovědělo 1 dítě (0 chlapců a 1 dívka)- tj. 2% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 55 dětí (36 chlapců a 19 dívek)- tj. 98% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 6: V kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje

ANO odpovědělo 14 dětí (4 chlapci a 10 dívek)- tj. 25% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 42 dětí (32 chlapců a 10 dívek)- tj. 75% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 7: Často ti někdo ničí tvé věci

ANO odpovědělo 13 dětí (7 chlapců a 6 dívek)- tj. 23% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 43 dětí (29 chlapců a 14 dívek)- tj. 77% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 8: Spolužáci ti píšou výhružné dopisy

ANO odpovědělo 0 dětí z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 56 žáků (36 chlapců a 20 dívek) – tj. 100% žáků z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 9: Někdo ti neustále bere tvé věci

ANO odpovědělo 19 dětí (9 chlapců a 10 dívek)- tj. 34% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 37 dětí (27 chlapců a 10 dívek)- tj. 66% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 10: Velice často tě spolužáci fyzicky napadají (strkají do tebe, perou tě...).

ANO odpověděly 2 děti (0 chlapců a 2 dívky)- tj. 4% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpovědělo 54 dětí (36 chlapců a 18 dívek)- tj. 96% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Otázka číslo 11: Ve škole se cítíš bezpečně

ANO odpovědělo 52 dětí (32 chlapců a 20 dívek)- tj. 7% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

NE odpověděly 4 děti (4 chlapci a 0 dívek)- tj. 93% z celkového počtu 56 žáků devátého ročníku.

Shrnutí:

Výsledky jsou překvapivé. Pokud srovnáme maloměsto X velkoměsto, celkově můžeme říct, že v 5 otázkách z 8 dopadla ve výsledcích hůře Nová Paka (maloměsto) než Liberec (velkoměsto). Jednalo se o otázky číslo 4, 6, 7, 9 a 10.

Ve dvou otázkách dopadla tato města stejně (otázky číslo 5 a 8) a pouze v jedné otázce dopadl hůře Liberec, a to v otázce číslo 11.

Zajímavý je rovněž výsledek z hlediska umístění jednotlivých ročníků. Podle výsledků jsme totiž zjistili, že v Liberci dopadl devátý ročník nejlépe, ale v Nové Pace skončil na posledním místě. To znamená, že zde bylo zaznamenáno nejvíce kladných odpovědí v otázkách číslo 4 - 10 a v otázce číslo 11 nejvíce záporných odpovědí.

V Liberci dopadl nejhůře sedmý ročník, jelikož zde bylo zaznamenáno nejvíce kladných odpovědí v otázkách číslo 4 – 10 a nejvíce záporných odpovědí v jedenácté otázce.

V Nové Pace dopadl sedmý ročník jako druhý nejhorší.

Jelikož jsem z tohoto předvýzkumu musela vybrat pro další dotazníkové šetření ročník, který nedopadl nejlépe, ale také ani nejhůře, zvolila jsem pro výzkum osmý ročník jak v Liberci, tak i v Nové Pace. Tento ročník dostane k dispozici podrobnější dotazník na výskyt šikany a budu tak doufat, že zde naleznou důležité odpovědi a důležitá fakta o výskytu šikanu na maloměstě a ve velkoměstě.

14 Vlastní výzkum

14.1 Obecné informace o výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu anonymního dotazníkového šetření.

Tato metoda je snad nejčastější pedagogickou výzkumnou technikou vůbec. Nemůžeme však mluvit o tom, že by se tato metoda uplatňovala pouze v pedagogice. Své místo nachází i v dalších oblastech, které se zabývají člověkem. Tou oblastí je například sociologie, demografie, psychologie apod.

Hlavním cílem dotazníku je zjistit základní data a informace o respondentovi. Zajímají nás také jeho názory a postoje k různým problémům, na které bychom chtěli znát odpověď. Respondenti tak odpovídají písemně na položené otázky. Tyto otázky mohou být různých typů. Například se jedná o otázky uzavřené, kde si respondenti musí vybrat jednu z nabídnutých variant odpovědí. Mohou odpovídat buď formou jednoduchých odpovědí typu ANO, NE, resp. NEVÍM, nebo jsou v dotazníku také otázky, k nimž je vždy přiřazena sada možných odpovědí. Z těchto odpovědí si dotazovaní vybírají pro sebe tu nejpříjemnější variantu.

Dále se v dotaznících mohou vyskytovat otázky polouzavřené. To znamená, že respondenti si mohou vybrat z možných variant odpovědí, ale je jim zde také ponechávána možnost své vlastní varianty odpovědi.

Nebo se také setkáváme s otevřenými otázkami, které nechávají na respondentovi, jak odpoví. Nemá zde tedy výčet možných odpovědí, ale musí odpovědět sám, svými slovy. Dotazník má určitě několik předností. První předností dotazníku je to, že lze současně a stejnou formou, oslovit velký počet respondentů. Dozvíme se od nich informace, které nejsme schopni získat jinou technikou než dotazováním.

S tím souvisí i další pozitivní hledisko a tím je možnost počítačově zpracovat velké množství dat.

Dotazník má ale také i negativní stránku a tím je například fakt, že přesnost vymezených otázek a variant odpovědí striktně omezuje prostor pro odpovědi respondenta. Někdy je tak respondent nucen vybrat variantu, kterou by nezvolil, kdyby měl možnost volné odpovědi. Sice můžeme také variantu volné odpovědi zařadit do dotazníku, ale zpracování výsledků bude složitější. Ztrácíme se tím totiž možnosti

kvantifikace dat při jejich zpracování, protože variabilita volných odpovědí nám neposkytne možnost přesnějšího zpracování výsledků.

Dále si také musíme dát pozor na to, že mnohdy respondenti mohou postřehnout záměr dotazníku a odpovědi tomu tak přizpůsobí. Odpovídají tedy tak, jak si myslí, že je od nich očekáváno. Jedná se hlavně o dotazníky, které jsou příliš dlouhé. Respondent je unavený a jeho odpovědi jsou tedy náhodně vybrané. V tomto případě nejsou odpovědi moc důvěryhodné.

Důležitou věcí dotazníku je také správná, jasná a stručná formulace otázek. Jestliže by totiž byly otázky respondentům nejasné, jejich odpovědi budou rovněž náhodné a dotazník tak ztrácí smysl.¹⁶⁸ Proto je nutné věnovat přípravě dotazníku dostatek času, abychom z odpovědí respondentů mohli vyvodit patřičné závěry.

14.2 Vlastní výzkum

Doba realizace výzkumu: 3. – 10. listopadu 2008

Cíl výzkumu: Zjistit, zda je větší výskyt opakovaného ubližování na 2. stupni ZŠ ve velkoměstě či na maloměstě.

Stručný popis předvýzkumu: Výzkum byl zaměřen na dvě základní školy. A to jak na ZŠ 5. května v Liberci, tak na ZŠ Komenského v Nové Pace. Anonymní dotazník se na základě výsledků z předvýzkumu rozdál do osmého ročníku jak v Liberci, tak v Nové Pace.

Dotazník: Anonymní dotazník obsahoval 22 otázek. První dvě otázky měly dvě možné odpovědi. Respondenti u první otázky uváděli, do kterého města chodí na základní školu. Výběr byl samozřejmě Liberec, nebo Nová Paka. Otázka číslo 2 sloužila ke zjištění pohlaví respondentů. U dalších 6 šesti otázek (otázky č. 4, 6, 8, 10, 12, 15) žáci vybírali ze dvou možných odpovědí (ANO, NE). U šest dalších uzavřených otázek (otázky č. 3, 5, 17, 19, 20, 21) měli respondenti možnost vybírat z daného počtu odpovědí pouze jednu. Sedm otázek (otázka č. 7, 9, 11, 13, 14, 16, 18) bylo polouzavřených, tzn., že respondenti měli na výběr z daných variant odpovědí a u jedné

¹⁶⁸ Srov. Pelikán, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 2007. s. 104 - 108. ISBN 978-80-7184-569-0.

odpovědi měli možnost zvolit si svou vlastní variantu. Jedna otázka (otázka číslo 22) byla otevřená. V této otázce se mohli žáci vyjádřit k tomu, zda je něco v souvislosti s touto tematikou opakovaného ubližování trápí či netrápí. Někteří žáci tento problém nějakým způsobem okomentovali, většinou se však zdrželi komentáře a otázku tak nevyplňovali.

Aby dotazník vyšel kladně, tudíž bez výskytu opakovaného ubližování, respondenti měli odpovídat následovně (v 1. a 2. otázce se vyplňovaly pouze obecné údaje o žákovi). Další odpovědi měly být následující.

3) a 4) b 5) f 6) b 7) e 8) b 9) f 10) b 11) f 12) b 13) b
14) e 15) b 16) b 17) c 18) f 19) c 20) e 21) f

Hypotézy:

- a) Na maloměstě je posmívání častější formou opakovaného ubližování než ve velkoměstě.
- b) Nejčastější důvod posmívání ve velkoměstě je vzhled oběti.
- c) Ve velkoměstě je častější výskyt fyzického napadení než na maloměstě.
- d) Ve velkoměstě jsou častěji agresori chlapci než na maloměstě.
- e) Děti z maloměsta se častěji svěří druhé osobě o problému ubližování vůči jejich osobě než ve velkoměstě.
- f) Výskyt opakovaného ubližování ze strany spolužáků je častější ve velkoměstě než na maloměstě.

Výsledky jsou zaznamenány ve slovní, grafické a číselné podobě.

Výsledky výzkumu. Viz příloha 17. 3

Počet respondentů: Na odpovídání otázek výzkumu se podílelo 77 žáků. Z toho 34 žáků z Liberce (22 chlapců a 12 dívek) a 43 žáků z Nové Paky (26 chlapců a 17 dívek). Na obou školách se jednalo o žáky osmého ročníku.

V Liberci je celkový počet žáků osmého ročníku 44 a v Nové Pace 45. Z toho vyplývá, že v Liberci se výzkumu neúčastnilo 10 žáků osmého ročníku a v Nové Pace chyběli 2 žáci.

1) Liberec:

V Liberci na otázky odpovídalo 34 žáků (22 chlapců a 12 dívek).

Výsledky výzkumu:

Otázka číslo 3: Ve škole se cítíš:

- a) odpovědělo 5 respondentů (3 chlapci a 2 dívky) – tj. 15% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 18 respondentů (11 chlapců a 7 dívek) – tj. 53% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- c) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpověděly 2 žákyně (0 chlapců a 2 dívky) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- g) odpovědělo 7 respondentů (6 chlapců a 1 dívka) – tj. 21% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 4: Máš zkušenosti s opakovaným ubližováním ze strany spolužáků?

- ANO odpovědělo 7 respondentů (6 chlapců a 1 dívka) – tj. 21% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- Ne odpovědělo 27 respondentů (16 chlapců a 11 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 5: Pokud máš zkušenost s opakovaným ubližováním ve škole, týkalo se to:

- a) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- b) odpověděli 4 respondenti (4 chlapci a 0 dívek) – tj. 12% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- d) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 26 respondentů (15 chlapců a 11 dívek) – tj. 76% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 6: Ublížíjí ti spolužáci tak, že tě často fyzicky napadají?

- ANO odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- NE odpovědělo 33 respondentů (21 chlapec a 12 dívek) – tj. 97% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 7: Jakým způsobem tě spolužáci fyzicky napadají?

- a) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- c) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 33 respondentů (21 chlapec a 12 dívek) – tj. 97% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 8: Ve škole se ti spolužáci opakovaně vysmívají

- ANO odpovědělo 7 respondentů (4 chlapci a 3 dívky) – tj. 21% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- NE odpovědělo 27 respondentů (18 chlapců a 9 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 9: Jaký je nejčastější důvod opakovaného vysmívání?

- a) odpověděli 4 respondenti (2 chlapci a 2 dívky) – tj. 12% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 27 respondentů (18 chlapců a 9 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 10: Ve školním kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje

- ANO odpovědělo 6 respondentů (3 chlapci a 3 dívky) – tj. 18% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- NE odpovědělo 28 respondentů (19 chlapců a 9 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 11: Z jakého důvodu tě spolužáci neustále ponižují?

- a) odpověděli 3 respondenti (2 chlapci a 1 dívka) – tj. 9% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- b) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- c) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 28 respondentů (19 chlapců a 9 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 12: Často ti spolužáci berou tvé věci

- ANO odpovědělo 6 respondentů (4 chlapci a 2 dívky) – tj. 18% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- NE odpovědělo 28 respondentů (18 chlapců a 10 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 13: Z jakého důvodu ti spolužáci neustále berou tvé věci?

a) slovně se vyjádřilo 6 respondentů (4 chlapci a 2 dívky) – tj. 18% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- 2 chlapci odpověděli: nevím
- 2 chlapci odpověděli, že je ti dotyční chtějí před ostatními znemožnit
- 1 dívka odpověděla z legrace
- 1 dívka odpověděla: nevím

b) odpovědělo 28 respondentů (18 chlapců a 10 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 14: Jak na to, že ti spolužáci neustále berou tvé věci, reaguješ ty?

a) odpověděly 2 žákyně (0 chlapců a 2 dívky) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

b) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

d) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- 2 chlapci odpověděli, že těm, co jim berou věci, dají ránu

e) odpovědělo 28 respondentů (18 chlapců a 10 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 15: Šel (šla) jsi někdy do školy se strachem, že ti někdo ze spolužáků ublíží?

ANO odpovědělo 5 respondentů (4 chlapci a 1 dívka) – tj. 15% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

NE odpovědělo 29 respondentů (18 chlapců a 11 dívek) – tj. 85% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 16: Z čeho jsi měl(a) největší obavy, že ti spolužáci provedou?

a) slovně se vyjádřilo 5 respondentů (4 chlapci a 1 dívka) – tj. 15% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- 2 chlapci měli obavy z toho, že je někdo zmlátí
- 2 chlapci a 1 dívka uvedli, že neví

b) odpovědělo 29 respondentů (18 chlapců a 11 dívek) – tj. 85% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 17: Pokud ti spolužáci opakovaně ubližují, řekl(a) jsi to někomu?

ANO odpověděli 4 respondenti (4 chlapci a 0 dívek) – tj. 12% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

NE odpověděli 2 respondenti (1 chlapec a 1 dívka) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

c) odpovědělo 28 respondentů (17 chlapců a 11 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 18: Komu jsi se svěřil(a)?

a) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

c) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

e) odpověděli 2 respondenti (1 chlapec a 1 dívka) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

f) odpovědělo 28 respondentů (17 chlapců a 11 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 19: Pomohl ti ten, kterému jsi se svěřil(a)?

ANO odpovědělo 6 respondentů (5 chlapců a 1 dívka) – tj. 18% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

NE odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

c) odpovědělo 27 respondentů (17 chlapců a 10 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 20: Jak často ti spolužáci jakýmkoli způsobem ubližují?

a) odpověděli 4 respondenti (2 chlapci a 2 dívky) – tj. 12% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- b) odpověděli 2 respondenti (1 chlapec a 1 dívka) – tj. 6% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 29 respondentů (19 chlapců a 10 dívek) – tj. 85% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 21: Nejčastěji ti ubližuje:

- a) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- c) odpověděli 3 respondenti (3 chlapci a 0 dívek) – tj. 9% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 3% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 29 respondentů (18 chlapců a 11 dívek) – tj. 85% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 22: Pokud tě něco trápí, nebo pokud chceš k problematice opakovaného ubližování něco napsat, máš možnost:

K této otázce se písemně vyjádřilo 6 respondentů (5 chlapců a 1 dívka) – tj. 18% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- 2 chlapci uvedli, že si své problémy řeší sami, že sem nemají co napsat
- 3 chlapci uvedli, že žádné problémy nemají, jelikož z nich mají všichni respekt a nikdo si na ně netroufne
- 1 dívka napsala, že učitelé nic vyřešit nemohou. Každý se prý musí nad sebou zamyslet a někdy musí některé věci ignorovat.

K této otázce se nevyjádřilo 28 respondentů (17 chlapců a 11 dívek) – tj. 82% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

2) Nová Paka:

V Nové Pace na otázky odpovídalo 43 žáků (26 chlapců a 17 dívek).

Výsledky výzkumu:

Otázka číslo 3: Ve škole se cítíš:

- a) odpovědělo 7 respondentů (3 chlapci a 4 dívky) – tj. 16% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 18 respondentů (9 chlapců a 9 dívek) – tj. 42% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- c) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- d) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- g) odpovědělo 15 respondentů (11 chlapců a 4 dívky) – tj. 35% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 4: Máš zkušenosti s opakovaným ubližováním ze strany spolužáků?

- ANO odpovědělo 8 respondentů (4 chlapci a 4 dívky) – tj. 19% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- Ne odpovědělo 35 respondentů (22 chlapců a 13 dívek) – tj. 81% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 5: Pokud máš zkušenost s opakovaným ubližováním ve škole, týkalo se to:

- a) odpověděli 3 respondenti (3 chlapci a 0 dívek) – tj. 7% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- b) odpověděli 3 respondenti (1 chlapec a 2 dívky) – tj. 7% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

e) odpověděly 2 respondentky (0 chlapců a 2 dívky) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

f) odpovědělo 35 respondentů (22 chlapců a 13 dívek) – tj. 81% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 6: Ublížíjí ti spolužáci tak, že tě často fyzicky napadají?

ANO odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

NE odpovědělo 42 respondentů (25 chlapec a 17 dívek) – tj. 98% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 7: Jakým způsobem tě spolužáci fyzicky napadají?

a) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

e) odpovědělo 42 respondentů (25 chlapec a 17 dívek) – tj. 98% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 8: Ve škole se ti spolužáci opakovaně vysmívají

ANO odpovědělo 5 respondentů (5 chlapců a 0 dívek) – tj. 12% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

NE odpovědělo 38 respondentů (21 chlapců a 17 dívek) – tj. 88% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 9: Jaký je nejčastější důvod opakovaného vysmívání?

a) odpověděli 4 respondenti (4 chlapci a 0 dívek) – tj. 9% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku

- c) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- e) odpověděli 3 respondenti (3 chlapci a 0 dívek) – tj. 7% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 36 respondentů (19 chlapců a 17 dívek) – tj. 84% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 10: Ve školním kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje

- ANO odpovědělo 9 respondentů (4 chlapci a 5 dívek) – tj. 21% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- NE odpovědělo 34 respondentů (22 chlapců a 12 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 11: Z jakého důvodu tě spolužáci neustále ponižují?

- a) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 6 respondentů (2 chlapci a 4 dívky) – tj. 14% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- c) odpověděli 2 respondenti (1 chlapec a 1 dívka) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- d) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- e) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 34 respondentů (22 chlapců a 12 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 12: Často ti spolužáci berou tvé věci

- ANO odpovědělo 9 respondentů (2 chlapci a 7 dívek) – tj. 21% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- NE odpovědělo 34 respondentů (24 chlapců a 10 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 13: Z jakého důvodu ti spolužáci neustále berou tvé věci?

a) slovně se vyjádřilo 9 respondentů (2 chlapci a 7 dívek) – tj. 21% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

- 1 chlapec odpověděl: Jen tak.
- 1 chlapec odpověděl: Chtějí opsat úkol.
- 6 dívek odpovědělo: Z legrace.
- 1 dívka uvedla: Protože chtějí být zajímaví.

b) odpovědělo 34 respondentů (24 chlapců a 10 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 14: Jak na to, že ti spolužáci neustále berou tvé věci, reaguješ ty?

a) odpověděly 4 žákyně (0 chlapců a 4 dívky) – tj. 9% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

b) odpověděli 2 respondenti (1 chlapec a 1 dívka) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

c) odpověděli 2 respondenti (1 chlapec a 1 dívka) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

d) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

- 1 dívka odpověděla: Věci jim vezmu také.

e) odpovědělo 34 respondentů (24 chlapců a 10 dívek) – tj. 79% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 15: Šel (šla) jsi někdy do školy se strachem, že ti někdo ze spolužáků ublíží?

ANO odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

NE odpovědělo 43 respondentů (26 chlapců a 17 dívek) – tj. 100% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 16: Z čeho jsi měl(a) největší obavy, že ti spolužáci provedou?

a) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

b) odpovědělo 43 respondentů (26 chlapců a 17 dívek) – tj. 100% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 17: Pokud ti spolužáci opakovaně ubližují, řekl(a) jsi to někomu?

ANO odpověděli 4 respondenti (3 chlapci a 1 dívka) – tj. 9% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

NE odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

c) odpovědělo 39 respondentů (23 chlapců a 16 dívek) – tj. 91% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 18: Komu jsi se svěřil(a)?

a) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

b) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

c) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

d) odpověděly 2 respondentky (0 chlapců a 2 dívky) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

e) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

f) odpovědělo 38 respondentů (23 chlapců a 15 dívek) – tj. 88% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 19: Pomohl ti ten, kterému jsi se svěřil(a)?

ANO odpověděli 4 respondenti (2 chlapci a 2 dívky) – tj. 9% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

NE odpověděli 3 respondenti (2 chlapci a 1 dívka) – tj. 7% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

c) odpovědělo 36 respondentů (22 chlapců a 14 dívek) – tj. 84% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 20: Jak často ti spolužáci jakýmkoli způsobem ubližují?

a) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

b) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

- c) odpověděli 2 respondenti (2 chlapci a 0 dívek) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- d) odpověděla 1 respondentka (0 chlapců a 1 dívka) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 37 respondentů (22 chlapců a 15 dívek) – tj. 86% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 21: Nejčastěji ti ubližuje:

- a) odpověděly 2 respondentky (0 chlapců a 2 dívky) – tj. 5% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- b) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- c) odpověděli 3 respondenti (3 chlapci a 0 dívek) – tj. 7% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- d) odpověděl 1 respondent (1 chlapec a 0 dívek) – tj. 2% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku
- e) odpovědělo 0 respondentů (0 chlapců a 0 dívek) – tj. 0% z celkového počtu 34 žáků osmého ročníku
- f) odpovědělo 37 respondentů (22 chlapců a 15 dívek) – tj. 86% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Otázka číslo 22: Pokud tě něco trápí, nebo pokud chceš k problematice opakovaného ubližování něco napsat, máš možnost:

K této otázce se písemně vyjádřili 4 respondenti (2 chlapci a 2 dívky) – tj. 9% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

- 1 chlapec napsal: Je logické, že se každý v tomto věku snaží zviditelnit, ale bohužel někdo na úkor druhých.
- 1 chlapec uvedl: Mrzí mě, že jsem nejmenší a nejslabší ze třídy. Někteří si ze mě dělají legraci.
- 1 dívka uvedla: Nikdo mi neubližuje, ale mrzí mě, že je naše třída rozdělená na různé kolektivy. Jedná se hlavně o holky a já tam nikam nezapadám.
- 1 dívka uvedla: Vadí mi, že mi jedna holka bere věci a přemísťuje mi je. Vadí mi to.

K této otázce se nevyjádřilo 39 respondentů (24 chlapců a 15 dívek) – tj. 91% z celkového počtu 43 žáků osmého ročníku

Potvrzení / vyvrácení hypotéz

Hypotézy:

a) Na maloměstě je posmívání častější formou opakovaného ubližování než ve velkoměstě.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Z výzkumu vyplývá, že ve velkoměstě (v Liberci) je častější výskyt opakovaného posmívání než na maloměstě (v Nové Pace). Výsledky jsou patrné z otázky číslo 8. V Liberci vybralo tuto variantu 21% dětí, že se jim někdo opakovaně vysmívá a v Nové Pace tuto odpověď vybralo pouze 12% respondentů.

b) Nejčastější důvod posmívání ve velkoměstě je vzhled oběti.

Tato hypotéza se potvrdila. Jedná se o otázku číslo 9, odpověď a). Opravdu v Liberci uvedlo tuto variantu 12% dětí a v Nové Pace s touto odpovědí souhlasilo 9% dětí. V obou městech byla tato varianta nejčastějším důvodem vysmívání. Větší počet žáků ji ale vybralo ve velkoměstě, tudíž tímto došlo k potvrzení hypotézy.

c) Ve velkoměstě je častější výskyt fyzického napadení než na maloměstě.

Hypotéza se potvrdila. Výsledky této otázky byly ale velmi vyrovnané. V Liberci se přiznala 3% dětí, že jim někdo fyzicky ubližuje a v Nové Pace 2% dětí. Výsledky si byly velmi podobné, přesto ale dopadl v této otázce Liberec hůře. Jednalo se o otázku číslo 6.

d) Ve velkoměstě jsou častěji agresori chlapci než na maloměstě.

Hypotéza se potvrdila. Výsledky jsou patrné z otázky číslo 21, odpověď c), d). V Liberci zahrlo odpověď c) 9% žáků a odpověď d) 3% žáků. V Nové Pace zahrlo odpověď c) 7% žáků a odpověď d) 2% žáků. U varianty c) byla odpověď jeden chlapec a u varianty d) parta chlapců. Výsledky byly opět velmi vyrovnané, přesto z této otázky vzešel hůře Liberec.

e) Děti z maloměsta se častěji svěří druhé osobě o problému ubližování vůči jejich osobě než ve velkoměstě.

Hypotéza se nepotvrdila. Jedná se o otázku číslo 17. V Liberci 12% dětí uvedlo, že když má nějaký problém, tak se někomu svěří. V Nové Pace se někomu svěří

9% žáků. Na druhou stranu ale z této otázky vyplývá, že v Nové Pace je více dětí, které vybraly odpověď c) nikdo mi neublíží. Tuto variantu v Nové Pace uvedlo 91% respondentů a v Liberci 82% respondentů. Přesto ale podle výzkumu je v Liberci větší počet dětí, kteří se někomu svěří.

f) Výskyt opakovaného ubližování ze strany spolužáků je častější ve velkoměstě než na maloměstě.

Hypotéza se potvrdila. Odpovědi k této hypotéze nalezneme v otázce číslo 4. V Liberci 21% dětí uvedlo, že má zkušenost s opakovaným ubližováním a v Nové Pace má 19% dětí zkušenost s opakovaným ubližováním. S touto otázkou také souvisí otázka číslo 5. V Liberci 6% dětí uvádí, že se to týkalo jich samotných, uvedly tedy odpověď a) a v Nové Pace tuto variantu vybralo 7% dětí. Variantu b) týkalo se to kamarádů vybralo v Liberci 12% dětí a v Nové Pace 7% dětí, variantu c) týkalo se to učitelů neuvedl nikdo, varianta d) týkalo se to rodiny vybraly v Liberci 3% dětí, v Nové Pace nikdo, varianta e) týkalo se to neznámého člověka v Liberci uvedla 3% dětí, v Nové Pace 5% dětí a variantu f) nemám s opakovaným zkušenosti odpovědělo v Liberci 76% dětí a v Nové Pace 81% dětí. I z této otázky je patrné, že velkoměstě je častější výskyt opakovaného ubližování.

Shrnutí:

Z předvýzkumu jasně vyplynulo, že s výskytem opakovaného ubližování je na tom lépe Liberec oproti Nové Pace. V Nové Pace respondenti častěji odpovídali, že jim ve škole někdo opakovaně ubližuje.

Ve výzkumu naše dvě zmiňovaná města dopadla takto:

V otázkách číslo 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 17, 18, 19, 20 a 21, dopadla lépe Nová Paka. Je důležité upozornit na to, že otázka číslo 5 navazovala na otázku 4, otázka číslo 7 navazovala na předchozí otázku číslo 6, otázka 9 navazovala na 8. otázku, 11. otázka navazovala na otázku číslo 10, otázka 14 a 13 souvisela s otázkou číslo 12, 16. otázka navazuje na 15. otázku a 17., 18., 19., 20. a 21. otázka spolu také souvisejí.

Dále je nutné uvést, že výsledky mezi odpověďmi nebyly tak patrné. Například v otázkách číslo 3, 6, 7, 20 a 21 se výsledky lišily pouze o 1%, tudíž je to velmi zanedbatelný výsledek. V dalších otázkách jsme také nezaznamenali velké rozdíly v odpovědích.

Zajímavá je otázka číslo 3. V této otázce si respondenti mohli vybrat ze sedmi možných variant. Nejlepší varianta byla odpověď za a), kdy děti odpovídaly, že se ve škole cítí SUPER, chodí do ní rady. V této odpovědi dopadla o 1% lépe Nová Paka, kdy si tuto odpověď zvolilo 16% žáků. Dále je však v této otázce zajímavá odpověď za g), tudíž že: Nemám problémy, ale škola mě nebaví. Tuto odpověď zaškrtovala značná část respondentů. V Nové Pace škola nebaví 35% dětí, kdežto v Liberci škola nebaví 21% žáků. Na druhou stranu v Liberci zase více žáků zaškrtovalo odpověď c) a d), tzn., že ve velkoměstě má více žáků problémy s učiteli nebo se spolužáky. V obou městech nikdo z respondentů nezaškrtoval odpověď e) a f), tzn., že nikdo z dětí nemá stále neshody se spolužáky nebo s učiteli.

V otázkách číslo 10, 11, 12, 13 a 14 dopadl pro změnu lépe Liberec. V podstatě se jednalo o dvě otázky, otázku číslo 10 a 12, jelikož zbývající otázky s nimi souvisely. V čem tedy dopadl Liberec lépe? Otázka číslo 10 se týkala ponižování. Výsledky se zde lišily o 3%.

Otázka číslo 12 se týkala toho, že děti někomu berou věci. Zde se výsledky lišily opět o 3%, tzn., že v Nové Pace je častější výskyt opakovaného brání věcí spolužákům.

Celkově tak ale můžeme říci, že i když výsledky byly velmi vyrovnané, z mého výzkumu je patrné, že výskyt opakovaného ubližování je častější ve velkoměstě (v Liberci) než na maloměstě (v Nové Pace).

Aby ale výsledky srovnání byly přesnější, bylo by zapotřebí tento výzkum několikrát zopakovat.

Následně bych ještě chtěla uvést porovnání výsledků v předvýzkumu a ve výzkumu. Srovnání výsledků bylo překvapující.

Předvýzkumu se v Liberci zúčastnilo 38 žáků osmého ročníku z celkového počtu 44 a výzkumu se v tomto městě zúčastnilo 34 žáků osmého ročníku, z celkového počtu 44.

V Nové Pace se předvýzkumu zúčastnilo 43 žáků osmého ročníku z celkového počtu 45 a výzkumu se zúčastnilo 43 žáků osmého ročníku z celkového počtu 45 žáků osmého ročníku.

Zajímavé je srovnání výsledků výzkumu a předvýzkumu. Některé otázky se v obou dotaznících opakovaly, pouze s tím rozdílem, že ve výzkumu se jednotlivé otázky rozebíraly podrobněji.

Otázky (tvrzení):

Ve škole se ti spolužáci opakovaně vysmívají (v předvýzkumu otázka číslo 4, ve výzkumu otázka číslo 8).

11% dětí osmého ročníku odpovědělo v Liberci v předvýzkumu kladně a ve výzkumu na tuto samou otázku odpovědělo kladně 21% dětí.

V Nové Pace na tuto otázku odpovědělo v předvýzkumu kladně 19% žáků osmého ročníku a ve výzkumu na toto tvrzení odpovědělo 12% dětí osmého ročníku kladně.

Šla (šel) jsi někdy do školy se strachem, že ti někdo ze spolužáků ublíží? (v předvýzkumu otázka číslo 5, ve výzkumu otázka číslo 15).

Jak v Liberci, tak v Nové Pace na tuto otázku neodpověděl nikdo z dětí kladně. Ve výzkumu na tuto otázku odpovědělo v Liberci 15% dětí osmého ročníku kladně, v Nové Pace se výsledky shodovaly s předvýzkumem, tudíž nikdo z respondentů osmého ročníku neodpověděl kladně.

Ve školním kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje. (v předvýzkumu otázka číslo 6, ve výzkumu otázka číslo 10).

3% dětí osmého ročníku odpověděly v Liberci v předvýzkumu kladně a ve výzkumu odpovědělo kladně v Liberci 18% dětí osmého ročníku.

V Nové Pace odpovědělo 9% dětí osmého ročníku kladně a ve výzkumu 21% dětí osmého ročníku odpovědělo kladně.

Často ti spolužáci berou tvé věci (v předvýzkumu otázka číslo 9, ve výzkumu otázka číslo 12).

8% dětí osmého ročníku z Liberce odpověděly kladně a ve výzkumu s tímto tvrzením souhlasilo 18% dětí osmého ročníku.

V Nové Pace odpovědělo v předvýzkumu kladně 30% dětí osmého ročníku a ve výzkumu s tímto tvrzením souhlasilo 21% dětí osmého ročníku.

Ubližují ti spolužáci tak, že tě často fyzicky napadají? (v předvýzkumu otázka číslo 10, ve výzkumu otázka číslo 6).

V Liberci i v Nové Pace odpovědělo na tuto otázku v předvýzkumu 0% žáků osmého ročníku a ve výzkumu odpověděla 3% dětí osmého ročníku v Liberci kladně a v Nové Pace odpověděla 2% dětí osmého ročníku kladně.

Toto porovnání mě velice překvapilo. Můžeme z toho ale usoudit daný závěr. Jak už jsem zmínila výše, aby byly výsledky z výzkumu přesnější, bylo by zapotřebí výzkum několikrát opakovat a následně z něho poté vyvodit průměrné odpovědi. V tomto případě bychom tak mohli vyvodit přesnější závěry o výskytu šikany ve velkoměstě a na maloměstě.

15 Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl seznámit čtenáře i autorku s hlubší analýzou problematiky šikanování. Tento cíl se podařilo splnit. Teoretická část předkládá řadu zásadních pohledů a vhlédů do fenoménu šikany, které mohu jako autorka a učitelka využít ve své pedagogické praxi. Diplomová práce nabízí čtenáři pohled, jak v případě výskytu šikany postupovat při jejím řešení a vyšetřování, jak se dívat na případné agresory nebo oběti, jaký k nim zachovat následný postoj. Podstatné jsou části uvádějící nás do problematiky prevence šikany – jak primární, tak i sekundární.

Na základě studia sekundární literatury k tématu šikany mohu konstatovat, že nabídka odborné literatury, která může sloužit učitelům jak ke konzultačním, tak i sebevzdělávacím účelům, je v současné pedagogické a psychologické literatuře bohatá. Učitelé tedy mohou být, pokud sami chtějí, dostatečně o problému informováni. Navíc se jedná nejen o základní informace, ale i hlubší analýzy, které jistě mohou napomoci snižovat výskyt šikany ve škole. Sama mohu říci, že většinu informací a pohledů z teoretické části využiji ve své praxi. Jelikož šikana je fenomén, který se nevyhýbá praxi žádného učitele, jsem velice ráda, že jsem se s jeho souvislostmi mohla seznámit podrobněji a snad i tak předcházet jeho výskytu.

Po vyhodnocení praktické výzkumné části jsem zjistila, že výsledky jsou velmi zajímavé a překvapivé. V předvýzkumu se výskyt agresivity a šikany ukázal výrazněji v Nové Pace. Ve srovnání obou měst, dopadlo maloměsto podstatně hůře než velkoměsto. Rozdíl mezi městy byl i v tom, že v Nové Pace nebyly mezi jednotlivými ročníky takové rozdíly ve výskytu agresivity a šikany. Můžeme říci, že výskyt šikany byl ve všech ročnících téměř vyrovnaný.

Dle daných odpovědí respondentů se také nadále ukázalo, že v Liberci a v Nové Pace se častěji setkáváme s výskytem psychického opakovaného ubližování než s výskytem fyzické šikany.

Ve výzkumu byly výsledky velice vyrovnané, ale výskyt agresivity a šikany byl výraznější naopak v Liberci. Jak jsem podrobněji uvedla ve shrnutí výzkumu, výsledky mezi maloměstem a velkoměstem se lišily ve většině otázkách o pouhé 1%, tudíž rozdíly mezi městy jsou z výzkumu velmi zanedbatelné.

Po zamyšlení se nad výsledky obou dotazníků jsem usoudila, že abychom mohli podat o výsledcích přesnější informace, bylo by zapotřebí tento výzkum několikrát opakovat.

Psaní diplomové práce na toto téma mi určitě přinesl širší, a hlavně podrobnější pohled do této problematiky. To, co jsem očekávala, se mi splnilo.

Na jednu stranu bych si přála, abych tyto své informace nikdy nevyužila. Chtěla bych, aby nikdo z dětí, ba ani dospělí, nemuseli řešit problémy, které by bohužel souvisely s jejich osobou, respektive s ubližováním jim samotným. Pokud se na tento problém budeme dívat realisticky, zjistíme, že tyto problémy jsou stále aktuálnější a je nutné k nim zaujmout správný postoj.

Co víc si člověk může přát, než vidět spokojené, šťastné a usmívající se děti.

16 Seznam literatury a použitých zdrojů

16.1 Literatura

- Antier, E. Agresivita dětí. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2.
- Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- Bendl, S. Školní kázeň. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3.
- Boucharlat, Ch., Auger, T. Učitel a problémový žák: Strategie pro řešení problémů s kázní a učením. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-907-0.
- Bourcet, S., Gravillonová, I., Šikana ve škole, na ulici, doma: Jak bránit své dítě...Praha: Albatros, 2006.
- Elliottová, M. Jak ochránit své dítě. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-034-0.
- Erb, H. Násilí ve škole a jak mu čelit. Praha: AMULET, 2000. ISBN 80-86299-22-8.
- Geist, B. Sociologický slovník. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992. ISBN 80-85605-28-7.
- Havlík, J. Vlastní výzkum uskutečněný v roce 2004 v okrese Jičín.
- Jedlička R. a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- Jedlička, R. Prevence sociálně patologického vývoje, psychologická pomoc v krizi, sociální podpora a poradenské služby.
- Jedlička, R. Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-070-6.
- Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.
- Kolář, M. Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- Křmářová, P. Primární prevence sociálně patologických jevů. Přednáška uskutečněná v Liberci na FP, dne 26. března 2008.
- Kyriacou, CH. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.
- Langer S. Problémový žák v době dospívání na základní škole a v nižších třídách gymnázia. Hradec Králové: Kotva, 2001. ISBN 80-902210-0-9.

Lazarová, B. První pomoc při řešení výchovných problémů: Poradenské minimum pro učitele. Praha: Agentura – STROM, 1998. ISBN 80-86106-00-4.

Maňák, J. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

Martin, M., Waltmanová, C. Jak řešit problémy dětí se školou: Lexikon pro rodiče. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.

Matějček, Z., Pokorná, M. Radosti a strasti: Předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk. Jinočany: H+H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.

Nakonečný, M. Základy psychologie. Praha: ACADEMIA, 1998. ISBN 80-200-0689-3.

Parry, J., Carrington, G. Čelíme šikanování. Praha: IPPP ČR, 1997. ISBN???

Pařízek, V. Učitel v nezvyklé školní situaci. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-23897-1.

Pelikán, J. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0.

Postavme se šikaně! Liberec: IRBIS, 2007.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi: Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

Vágnerová, M. Úvod do psychologie. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0015-3.

Vágnerová, M. Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Vztah k životu a lidem. Školní klima. Názor na sociálně patologické jevy. Liberec: Centrum vzdělanosti Libereckého kraje, 2008

16.2 Časopisy

Kolář, M. Jak na šikanu. Psychologie dnes, 2006, č. 2.

Kolář, M. Devět kroků při řešení počáteční šikany, aneb pedagogická chirurgie. Prevence, 2005, roč. 2, č. 7, s. 6. ISSN 1214-8717.

Fojtíková, Z. Nemoc zvaná šikana. Rodina a škola, 2005, č. 6.

Kolář, M. Školní šikanování z různých stran. Rodina a škola, 2008, č. 9.

16.3 Internetové odkazy

http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaB/B3311_MestaSidla_20070509.pdf.

Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 - 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Dostupné na <http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-sikanovani>. Přístup z internetu:

7. července 2008.

<http://www.minimalizacesikany.cz/rodice-co-je-to-sikana/11-rodice-co-je-to-sikana/65-skadleni-nebo-sikana>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

<http://www.poradenskecentrum.cz/sikana.html>. Přístup z internetu: 15. července 2008.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Velkom%C4%9Bsto>. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Aglomerace>. Přístup z internetu: 20. listopadu 2008.

<http://trestnirizeni.mujblog.info/dokumenty/sikana-ve-skole-a-trestni-pravo>.

Přístup z internetu: 10. listopadu 2008.

<http://www.poradenskecentrum.cz/sikana-paragrafy.html>. Přístup z internetu:

15. července 2008.

<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>. Přístup z internetu: 15. října 2008.

<http://www.minimalizacesikany.cz/informace-o-projektu-mis/19-projekt-mis/106-poslani-a-cile-projektu>. Přístup z internetu: 15. července 2008

<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=26382>. Přístup z internetu: 9. listopadu 2008

17 Přílohy

17.1 Výsledky výzkumu v okrese Jičín

Otázka č. 30

- Máš zkušenosti s opakovaným ubližováním (se šikanováním)?

ANO	NE
209	375

Otázka č. 31

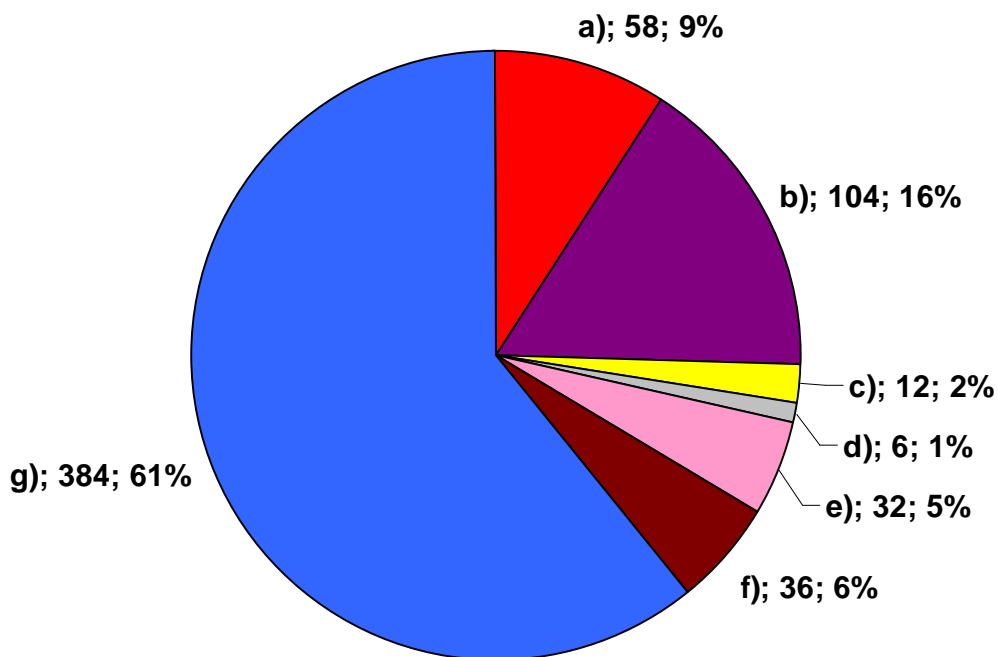
Pokud máš s opakovaným ubližováním (šikanováním) zkušenosti, týkalo se to:

- a) mne samotné(-ho) – odpovědělo 58 žáků – tj. 9, 9%
- b) spolužáků – odpovědělo 104 žáků – tj. 17, 8%
- c) více osob – odpovědělo 12 žáků – tj. 2, 1%
- d) rodinných příslušníků – odpovědělo 6 žáků – tj. 1%
- e) kamarádů – odpovědělo 32 žáků – tj. 5, 5%
- f) neznámé osoby – odpovědělo 36 žáků – tj. 6, 2%
- g) s ubližováním zkušenosti nemám – odpovědělo 384 žáků – tj. 65, 5%

a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)
58	104	12	6	32	36	384

Otázka č.31

- Pokud máš s opakovaným ubližováním (šikanováním) zkušenosti, týkalo se to:

Otázka č. 33

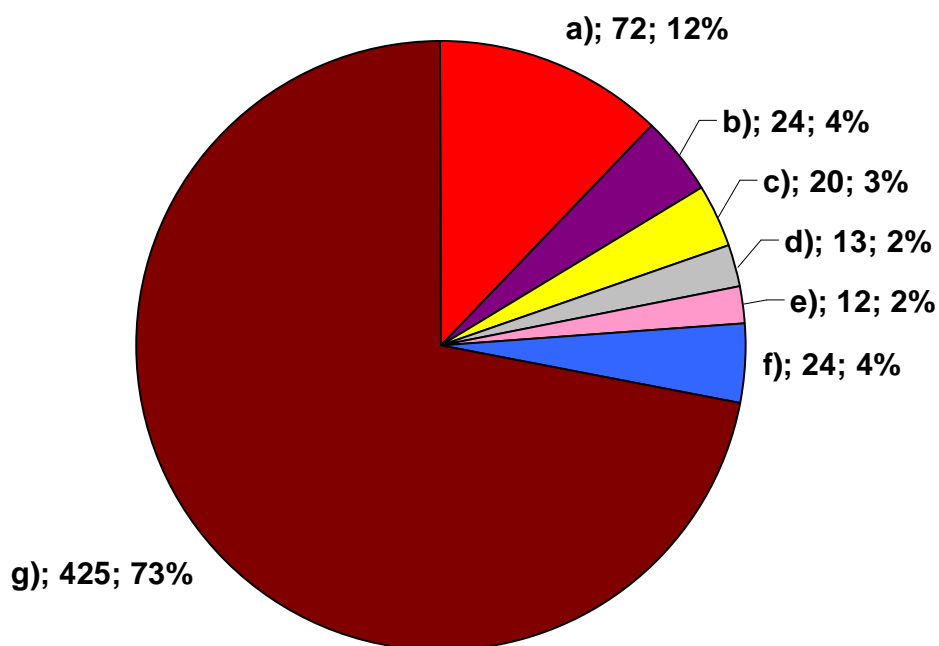
Pokud máš zkušenosti s opakovaným ubližováním, trvalo to:

- a) několik dnů – odpovědělo 72 žáků – tj. 12, 3%
- b) několik týdnů – odpovědělo 24 žáků – tj. 4, 1%
- c) několik měsíců – odpovědělo 20 žáků – tj. 3, 4%
- d) rok – odpovědělo 13 žáků – tj. 2, 2%
- e) více než rok – odpovědělo 12 žáků – tj. 2, 1%
- f) dosud trvá – odpovědělo – 24 žáků – tj. 4, 1%
- g) s opakovaným ubližováním zkušenosti nemám – odpovědělo 425 žáků – tj. 72, 8 %

a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)
72	24	20	13	12	24	425

Otázka č.33

- Pokud máš zkušenosti s opakovaným ubližováním, trvalo to:

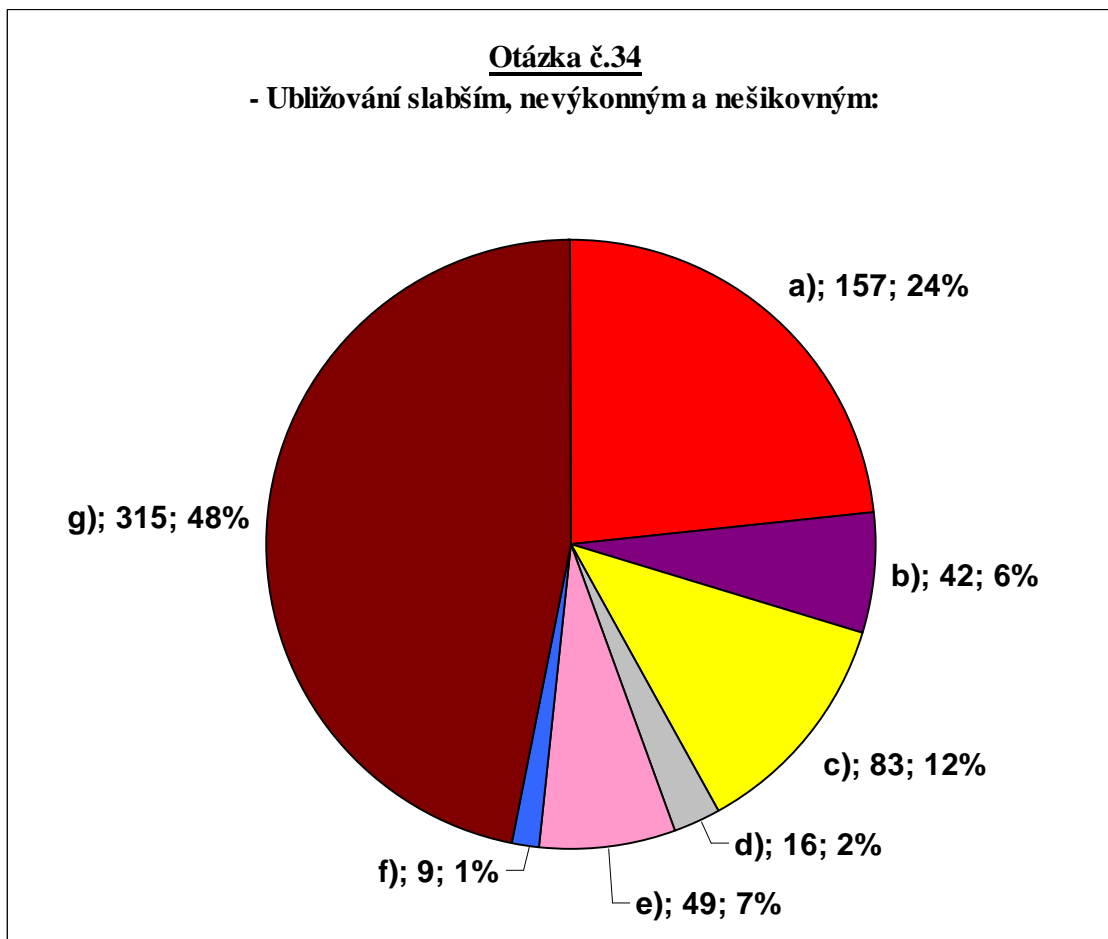

Otázka č. 34

Ublíživání slabším, nevýkonným a nešikovným:

- a) když je míněno kamarádsky, trochu legrace nikdy neuškodí – odpovědělo 157 žáků – tj. 26, 9%
- b) tomu se nelze dost dobře vyhnout, aby se udržela požadovaná kázeň – odpovědělo 42 žáků – tj. 7, 2%
- c) vždy se postavím proti a snažím se tomu zabránit – odpovědělo 83 žáků – tj. 14, 2%
- d) bojím se a raději trochu strpím, než bych vyvolal(a) nenávist ostatních – odpovědělo 16 žáků – tj. 2, 7%
- e) když se něco takového stane, je nutné o tom co nejrychleji informovat učitele – odpovědělo 49 žáků – tj. 8, 4%
- f) mám s tím ty nejhorší zkušenosti – odpovědělo 9 žáků – tj. 1, 5%
- g) nemám s tím žádné zkušenosti – odpovědělo 315 žáků – tj. 53, 9%

a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)
157	42	83	16	49	9	315

17.2 Výsledky předvýzkumu

Předvýzkum v číslech

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	6. ročník	Chlapci-17	2	15	0	17	4	13	2	15	0	17	1	16	0	17	9	8
		Dívky-19	3	16	1	18	2	17	0	19	0	19	1	18	2	17	11	8
		Celkem-36	5	31	1	35	6	30	2	34	0	36	2	34	2	34	20	16
	7. ročník	Chlapci-16	2	14	0	16	2	14	1	15	0	16	1	15	1	15	11	5
		Dívky-24	6	18	3	21	5	19	4	20	0	24	9	15	2	22	17	7
		Celkem-40	8	32	3	37	7	33	5	35	0	40	10	30	3	37	28	12
	8. ročník	Chlapci-25	3	22	0	25	1	24	0	25	0	25	2	23	0	25	17	8
		Dívky-13	1	12	0	13	0	13	2	11	0	13	1	12	0	13	12	1
		Celkem-38	4	34	0	38	1	37	2	36	0	38	3	35	0	38	29	9
	9. ročník	Chlapci-15	0	15	0	15	1	14	0	15	0	15	1	14	0	15	10	5
		Dívky-22	1	21	0	22	1	21	2	20	0	22	2	20	0	22	17	5
		Celkem-37	1	36	0	37	2	35	2	35	0	37	3	34	0	37	27	10
	Celkem		18	133	4	147	16	135	11	140	0	151	18	133	5	146	104	47

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Nová Paka	6. ročník	Chlapci-20	5	15	1	19	1	19	0	20	0	20	4	16	2	18	15	5
		Dívky-18	4	14	3	15	0	18	1	17	0	18	1	17	5	13	12	6
		Celkem-38	9	29	4	34	1	38	1	37	0	38	5	33	7	31	27	11
	7. ročník	Chlapci-22	5	17	0	22	5	17	1	21	0	22	4	18	1	21	16	6
		Dívky-20	6	14	0	20	6	14	1	19	0	20	8	12	2	18	18	2
		Celkem-42	11	31	0	42	11	31	2	40	0	42	12	30	3	39	34	8
	8. ročník	Chlapci-26	4	22	0	26	2	24	3	23	0	26	4	22	0	26	23	3
		Dívky-17	4	13	0	17	2	15	7	10	0	17	9	8	0	17	16	1
		Celkem-43	8	35	0	43	4	39	10	33	0	43	13	30	0	43	39	4
	9. ročník	Chlapci-36	9	27	0	36	4	32	7	29	0	36	9	27	0	36	32	4
		Dívky-20	7	13	1	19	10	10	6	14	0	20	10	10	2	18	20	0
		Celkem-56	16	40	1	55	14	42	13	43	0	56	19	37	2	54	52	4
	Celkem			44	135	5	174	30	149	26	153	0	179	49	130	12	167	152

Předvýzkum v %

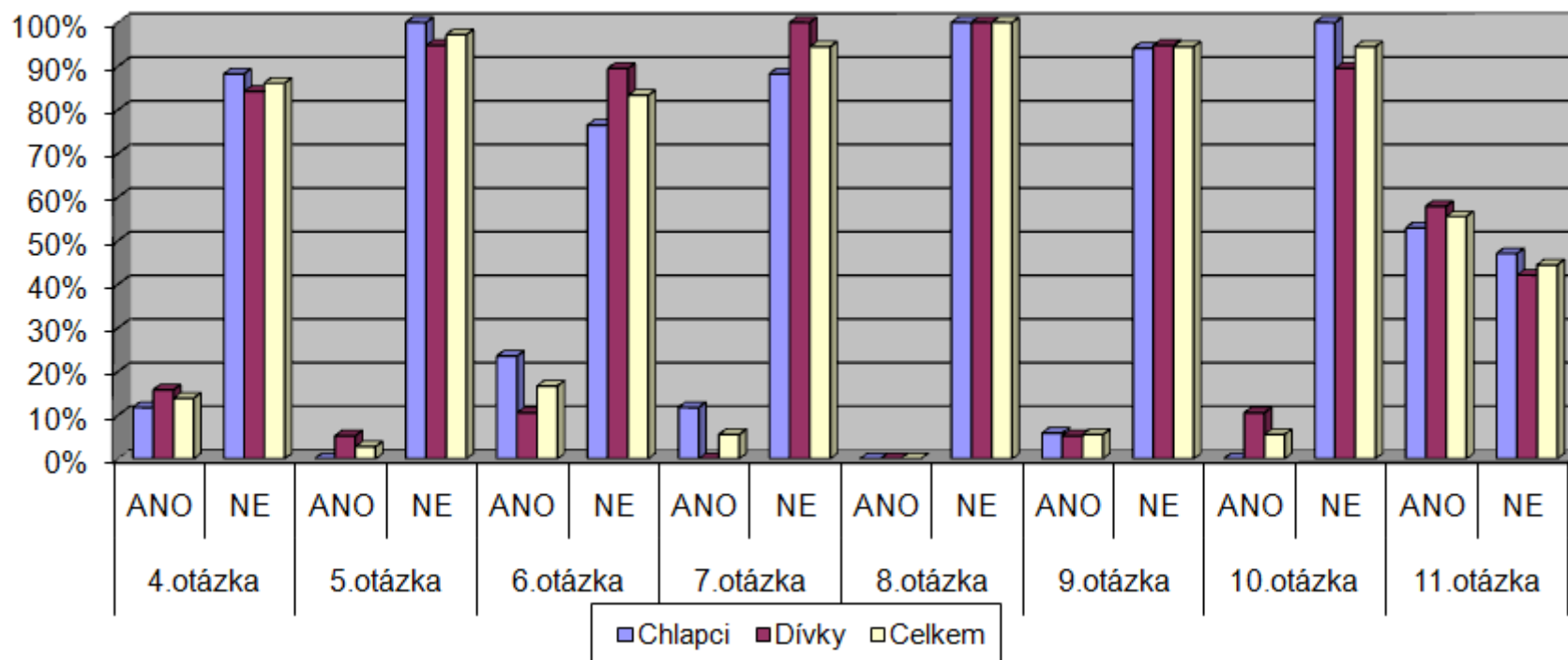
1.otázka	2.otázka	3.otázka	4.otázka		5.otázka		6.otázka		7.otázka		8.otázka		9.otázka		10.otázka		11.otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	6.ročník	Chlapci	12%	88%	0%	100%	24%	76%	12%	88%	0%	100%	6%	94%	0%	100%	53%	47%
		Dívky	16%	84%	5%	95%	11%	89%	0%	100%	0%	100%	5%	95%	11%	89%	58%	42%
		Celkem	14%	86%	3%	97%	17%	83%	6%	94%	0%	100%	6%	94%	6%	94%	56%	44%
	7.ročník	Chlapci	13%	88%	0%	100%	13%	88%	6%	94%	0%	100%	6%	94%	6%	94%	69%	31%
		Dívky	25%	75%	13%	88%	21%	79%	17%	83%	0%	100%	38%	63%	8%	92%	71%	29%
		Celkem	20%	80%	8%	92%	18%	82%	13%	87%	0%	100%	25%	75%	8%	92%	70%	30%
	8.ročník	Chlapci	12%	88%	0%	100%	4%	96%	0%	100%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	68%	32%
		Dívky	8%	92%	0%	100%	0%	100%	15%	85%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	92%	8%
		Celkem	11%	89%	0%	100%	3%	97%	5%	95%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	76%	24%
	9.ročník	Chlapci	0%	100%	0%	100%	7%	93%	0%	100%	0%	100%	7%	93%	0%	100%	67%	33%
		Dívky	5%	95%	0%	100%	5%	95%	9%	91%	0%	100%	9%	91%	0%	100%	77%	23%
		Celkem	3%	97%	0%	100%	5%	95%	5%	95%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	73%	27%
	Celkem		12%	88%	3%	97%	11%	89%	7%	93%	0%	100%	12%	88%	3%	97%	69%	31%

1.otázka	2.otázka	3.otázka	4.otázka		5.otázka		6.otázka		7.otázka		8.otázka		9.otázka		10.otázka		11.otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Nová Paka	6.ročník	Chlapci	25%	75%	5%	95%	5%	95%	0%	100%	0%	100%	20%	80%	10%	90%	75%	25%
		Dívky	22%	78%	17%	83%	0%	100%	6%	94%	0%	100%	6%	94%	28%	72%	67%	33%
		Celkem	24%	76%	11%	89%	3%	100%	3%	97%	0%	100%	13%	87%	18%	82%	71%	29%
	7.ročník	Chlapci	23%	77%	0%	100%	23%	77%	5%	95%	0%	100%	18%	82%	5%	95%	73%	27%
		Dívky	30%	70%	0%	100%	30%	70%	5%	95%	0%	100%	40%	60%	10%	90%	90%	10%
		Celkem	26%	74%	0%	100%	26%	74%	5%	95%	0%	100%	29%	71%	7%	93%	81%	19%
	8.ročník	Chlapci	15%	85%	0%	100%	8%	92%	12%	88%	0%	100%	15%	85%	0%	100%	88%	12%
		Dívky	24%	76%	0%	100%	12%	88%	41%	59%	0%	100%	53%	47%	0%	100%	94%	6%
		Celkem	19%	81%	0%	100%	9%	91%	23%	77%	0%	100%	30%	70%	0%	100%	91%	9%
	9.ročník	Chlapci	25%	75%	0%	100%	11%	89%	19%	81%	0%	100%	25%	75%	0%	100%	89%	11%
		Dívky	35%	65%	5%	95%	50%	50%	30%	70%	0%	100%	50%	50%	10%	90%	100%	0%
		Celkem	29%	71%	2%	98%	25%	75%	23%	77%	0%	100%	34%	66%	4%	96%	93%	7%
	Celkem		25%	75%	3%	97%	17%	83%	15%	85%	0%	100%	27%	73%	7%	93%	85%	15%

Předvýzkum v % - Liberec 6. ročník

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	6. ročník	Chlapci	12%	88%	0%	100%	24%	76%	12%	88%	0%	100%	6%	94%	0%	100%	53%	47%
		Dívky	16%	84%	5%	95%	11%	89%	0%	100%	0%	100%	5%	95%	11%	89%	58%	42%
		Celkem	14%	86%	3%	97%	17%	83%	6%	94%	0%	100%	6%	94%	6%	94%	56%	44%

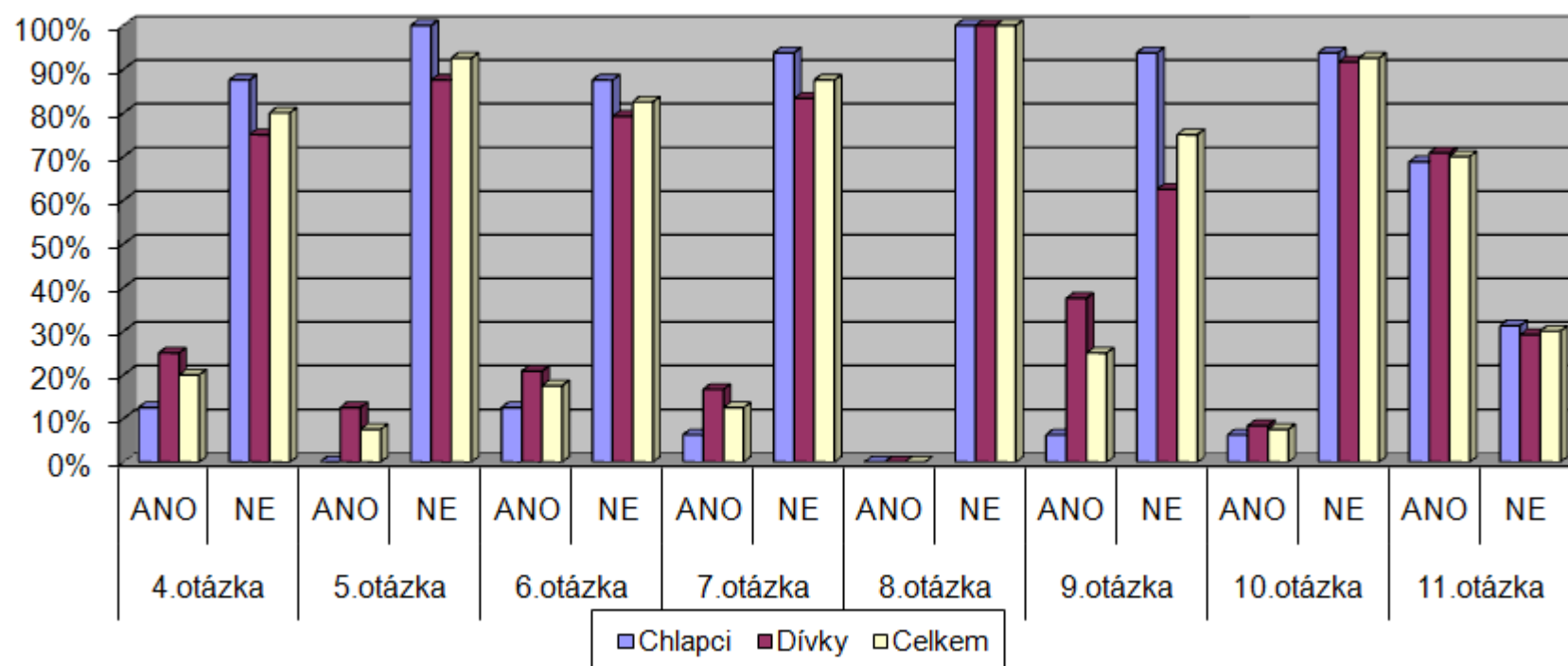
Liberec 6.ročník

Předvýzkum v % - Liberec 7. ročník

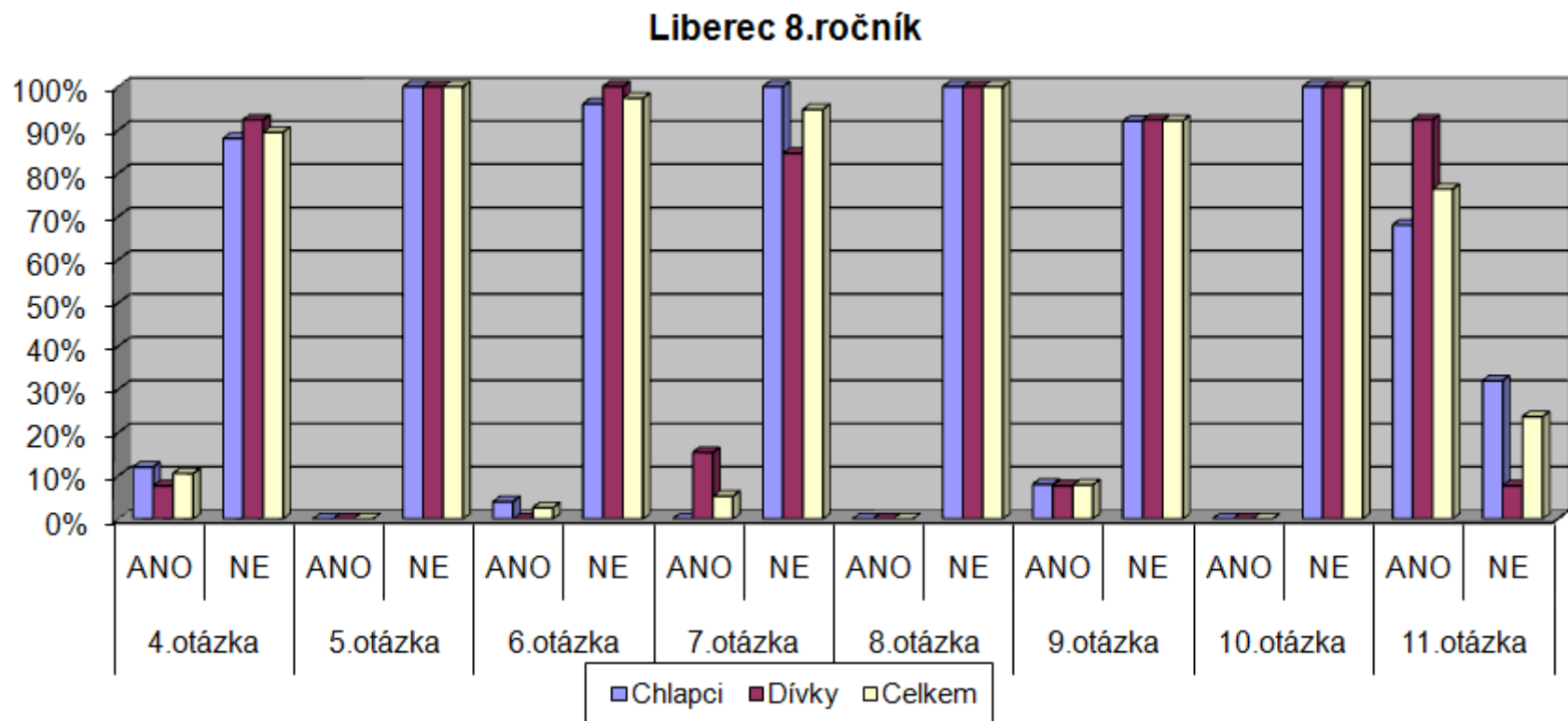
1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	7. ročník	Chlapci	13%	88%	0%	100%	13%	88%	6%	94%	0%	100%	6%	94%	6%	94%	69%	31%
		Dívky	25%	75%	13%	88%	21%	79%	17%	83%	0%	100%	38%	63%	8%	92%	71%	29%
		Celkem	20%	80%	8%	93%	18%	83%	13%	88%	0%	100%	25%	75%	8%	93%	70%	30%

Liberec 7.ročník

Předvýzkum v % - Liberec 8. ročník

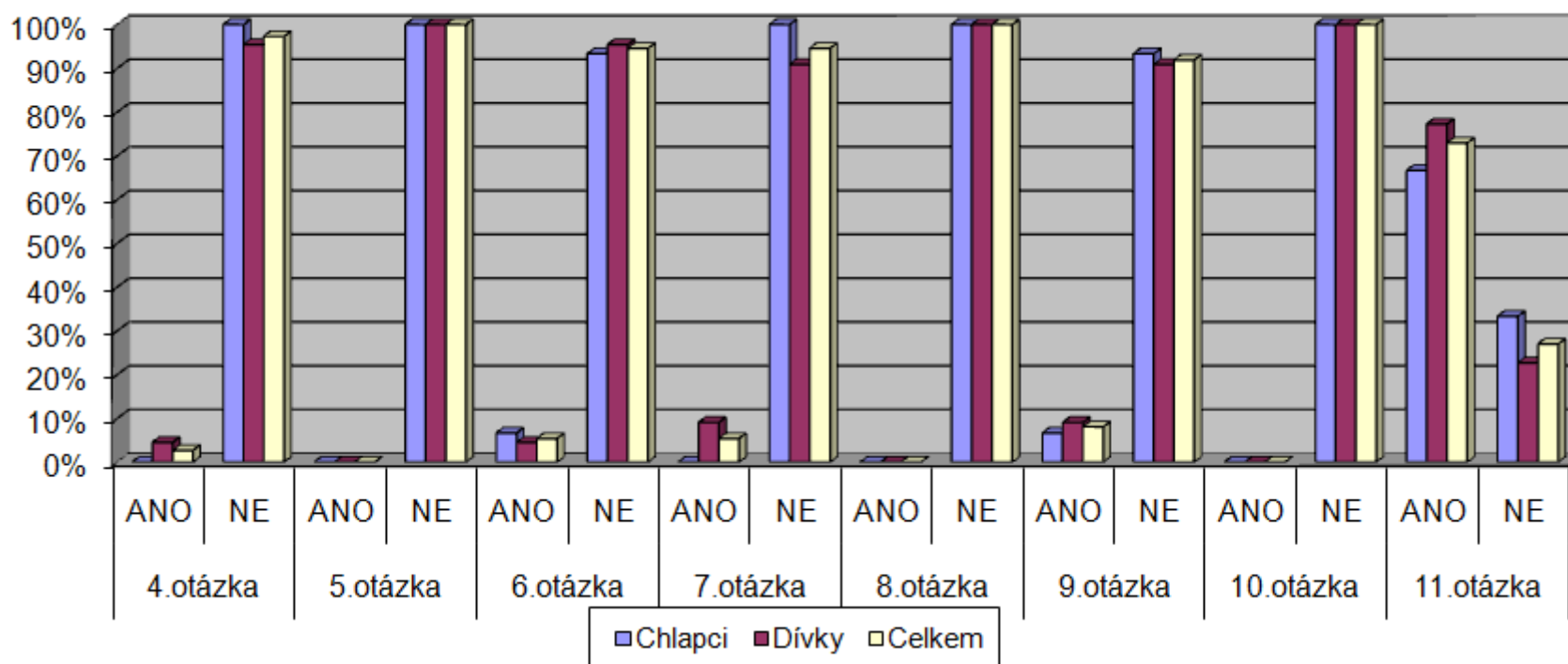
1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	8. ročník	Chlapci	12%	88%	0%	100%	4%	96%	0%	100%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	68%	32%
		Dívky	8%	92%	0%	100%	0%	100%	15%	85%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	92%	8%
		Celkem	11%	89%	0%	100%	3%	97%	5%	95%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	76%	24%

Předvýzkum v % - Liberec 9. ročník

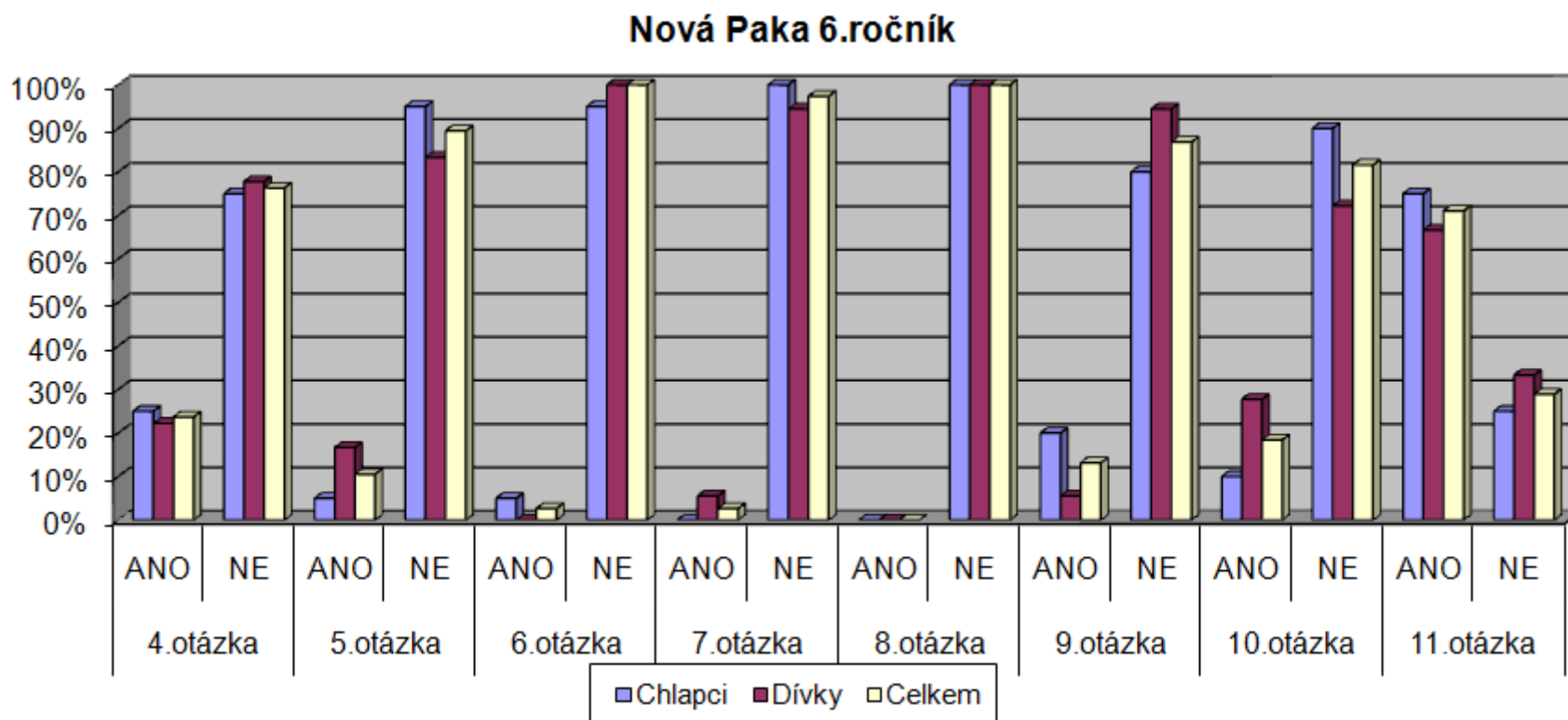
1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	9. ročník	Chlapci	0%	100%	0%	100%	7%	93%	0%	100%	0%	100%	7%	93%	0%	100%	67%	33%
		Dívky	5%	95%	0%	100%	5%	95%	9%	91%	0%	100%	9%	91%	0%	100%	77%	23%
		Celkem	3%	97%	0%	100%	5%	95%	5%	95%	0%	100%	8%	92%	0%	100%	73%	27%

Liberec 9.ročník

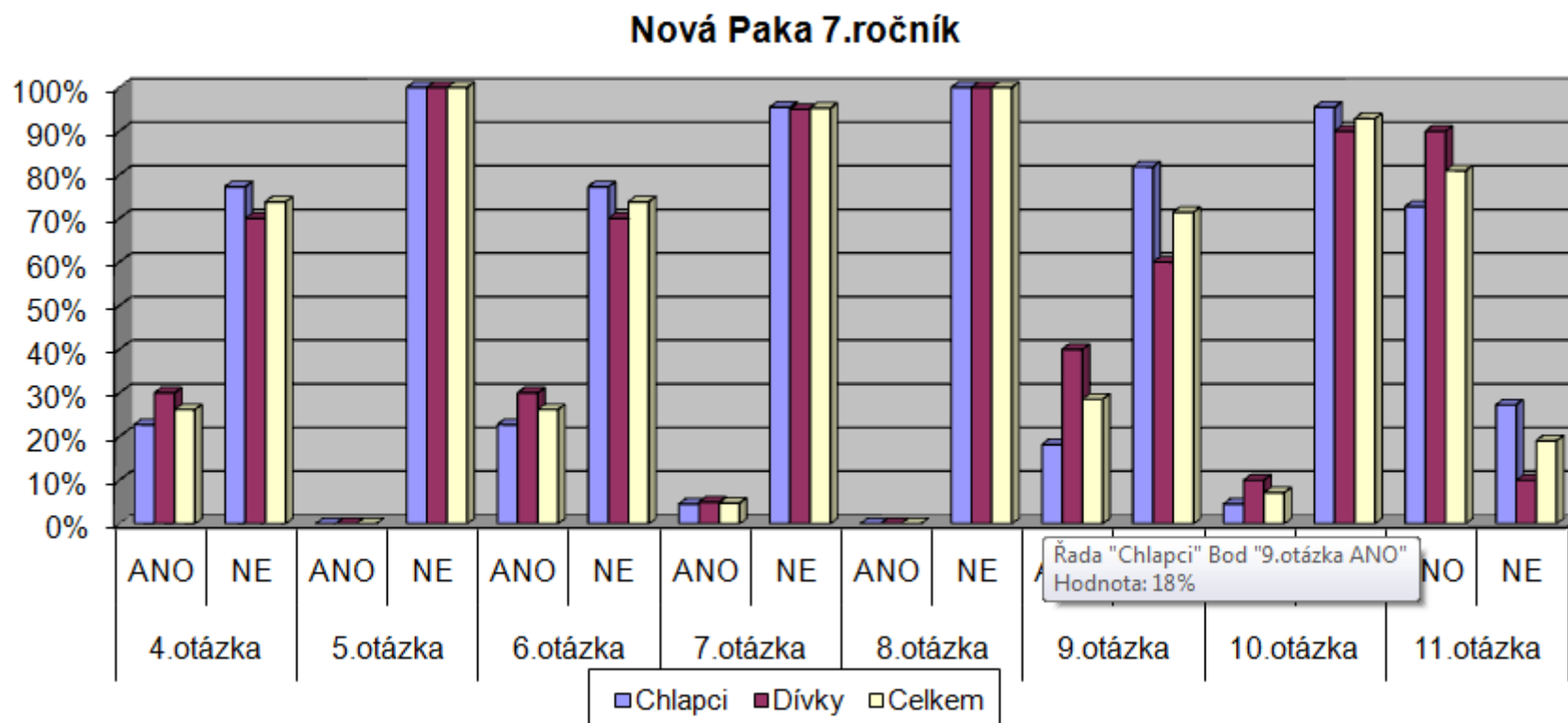
Předvýzkum v % - Nová Paka 6. ročník

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Nová Paka	6. ročník	Chlapci	25%	75%	5%	95%	5%	95%	0%	100%	0%	100%	20%	80%	10%	90%	75%	25%
		Dívky	22%	78%	17%	83%	0%	100%	6%	94%	0%	100%	6%	94%	28%	72%	67%	33%
		Celkem	24%	76%	11%	89%	3%	100%	3%	97%	0%	100%	13%	87%	18%	82%	71%	29%

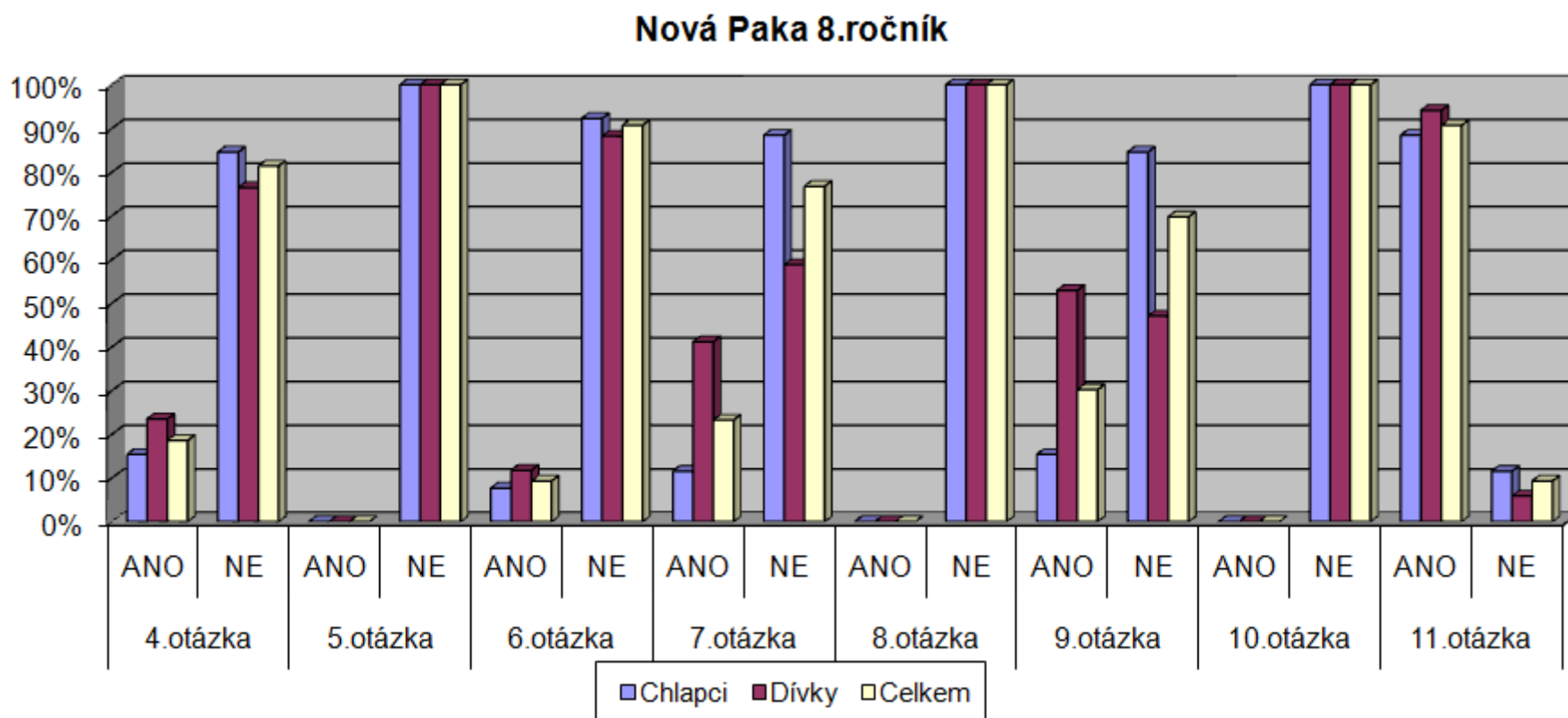
Předvýzkum v % - Nová Paka 7. ročník

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Nová Paka	7. ročník	Chlapci	23%	77%	0%	100%	23%	77%	5%	95%	0%	100%	18%	82%	5%	95%	73%	27%
		Dívky	30%	70%	0%	100%	30%	70%	5%	95%	0%	100%	40%	60%	10%	90%	90%	10%
		Celkem	26%	74%	0%	100%	26%	74%	5%	95%	0%	100%	29%	71%	7%	93%	81%	19%

Předvýzkum v % - Nová Paka 8. ročník

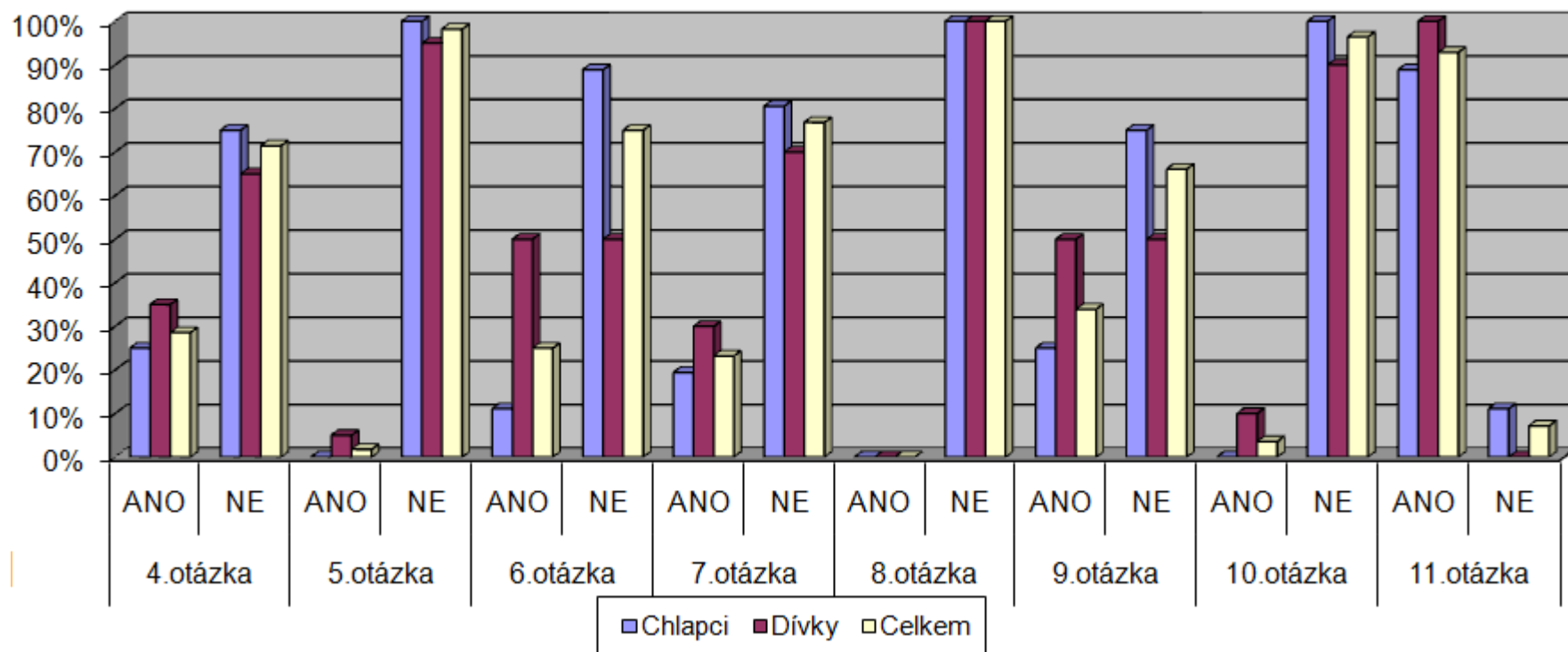
1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Nová Paka	8. ročník	Chlapci	15%	85%	0%	100%	8%	92%	12%	88%	0%	100%	15%	85%	0%	100%	88%	12%
		Dívky	24%	76%	0%	100%	12%	88%	41%	59%	0%	100%	53%	47%	0%	100%	94%	6%
		Celkem	19%	81%	0%	100%	9%	91%	23%	77%	0%	100%	30%	70%	0%	100%	91%	9%

Předvýzkum v % - Nová Paka 9. ročník

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Nová Paka	9. ročník	Chlapci	25%	75%	0%	100%	11%	89%	19%	81%	0%	100%	25%	75%	0%	100%	89%	11%
		Dívky	35%	65%	5%	95%	50%	50%	30%	70%	0%	100%	50%	50%	10%	90%	100%	0%
		Celkem	29%	71%	2%	98%	25%	75%	23%	77%	0%	100%	34%	66%	4%	96%	93%	7%

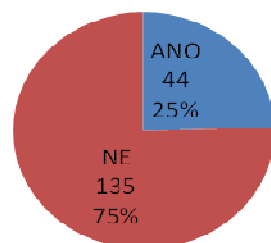
Nová Paka 9.ročník

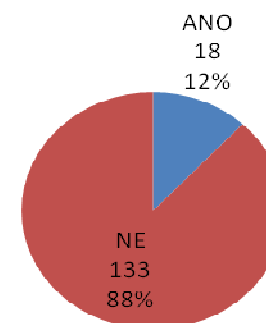
Předvýzkum v %

1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka		5. otázka		6. otázka		7. otázka		8. otázka		9. otázka		10. otázka		11. otázka	
			ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Liberec	Celkem		18	133	4	147	16	135	11	140	0	151	18	133	5	146	104	47
Nová Paka	Celkem		44	135	5	174	30	149	26	153	0	179	49	130	12	167	152	27
Celkem			62	268	9	321	46	284	37	293	0	330	67	263	17	313	256	74

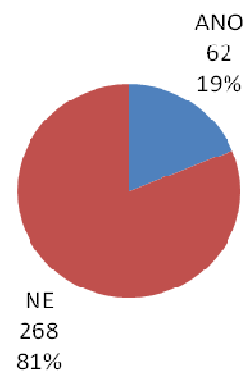
Nová Paka 4.otázka

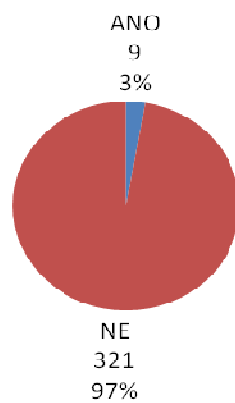
Liberec - 4.otázka

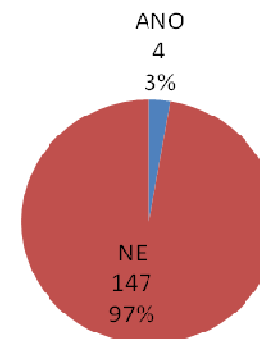
Celkem - 4.otázka - Ve škole se ti opakovaně někdo vysmívá.

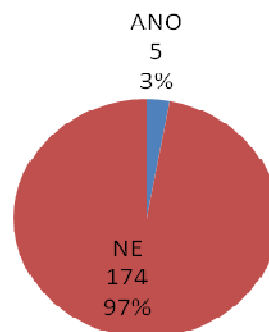
**Celkem - 5.otázka - Do školy chodíš
se strachem, že ti někdo ublíží.**

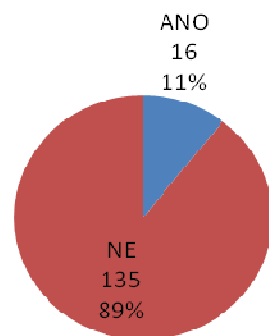
Liberec - 5.otázka

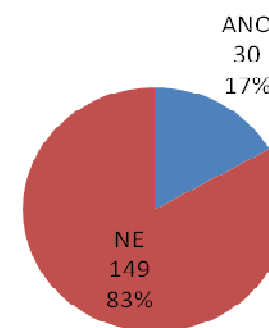
Nová Paka - 5.otázka

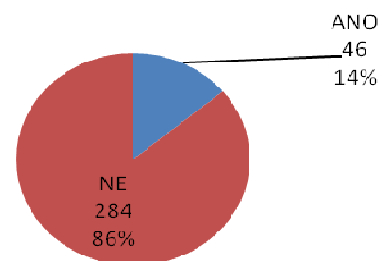
Liberec - 6.otázka

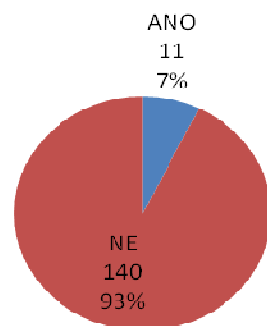
Nová Paka - 6.otázka

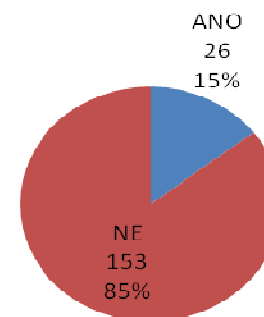
Celkem - 6.otázka - V kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje.

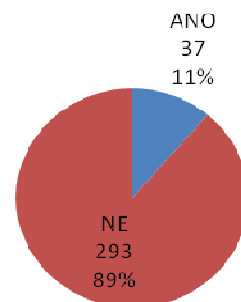
Liberec - 7.otázka

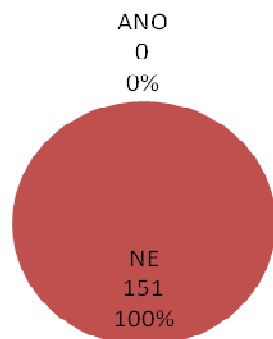
Nová Paka - 7.otázka

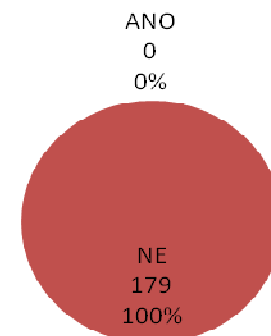
Celkam - 7.otázka - Často ti někdo ničí tvé věci.

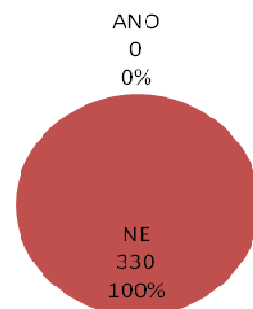
Liberec - 8.otázka

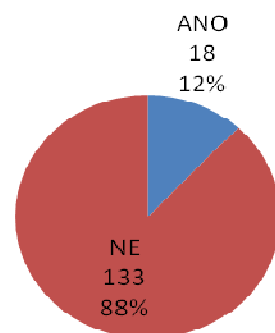
Nová Paka - 8.otázka

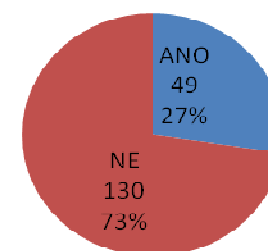
Celkem - 8.ročník - Spolužáci ti píší výhružné dopisy.

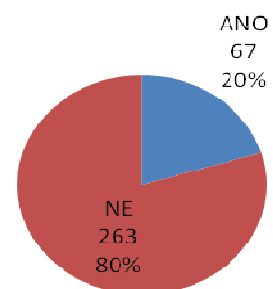
Liberec - 9.otázka

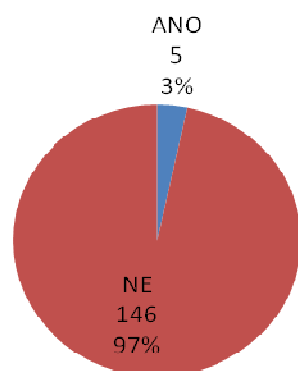
Nová Paka - 9.otázka

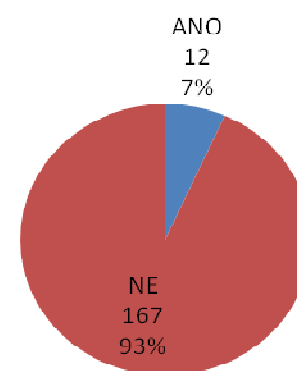
Celkem - 9.otázka - Někdo ti neustále bere tvé věci.

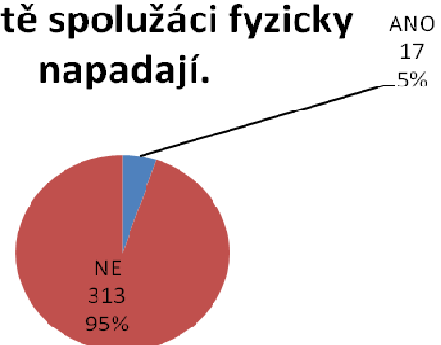
Liberec - 10.otázka

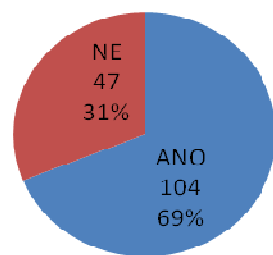
Nová Paka - 10.otázka

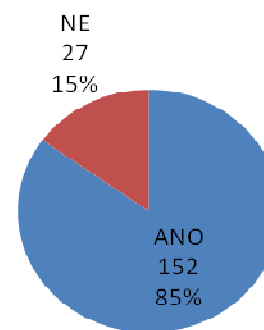
Celkem - 10.otázka - Velice často tě spolužáci fyzicky napadají.

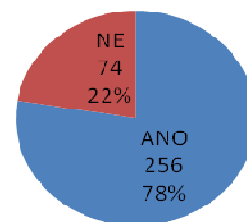
Liberec - 11.otázka

Nová Paka - 11.otázka

**Celkem - 11.otázka - Ve škole se
cítíš bezpečně.**

17.3 Výsledky předvýzkumu

Výzkum v 8. ročníku na ZŠ							
1.		Liberec			Nová Paka		
2.		chlapci - 22	dívky - 12	celkem - 34	chlapci - 26	dívky - 17	celkem - 43
3.	a)	3	2	5	3	4	7
	b)	11	7	18	9	9	18
	c)	2	0	2	1	0	1
	d)	0	2	2	2	0	2
	e)	0	0	0	0	0	0
	f)	0	0	0	0	0	0
	g)	6	1	7	11	4	15
4.	a)	6	1	7	4	4	8
	b)	16	11	27	22	13	35
5.	a)	2	0	2	3	0	3
	b)	4	0	4	1	2	3
	c)	0	0	0	0	0	0
	d)	0	1	1	0	0	0
	e)	1	0	1	0	2	2
	f)	15	11	26	22	13	35
6.	a)	1	0	1	1	0	1
	b)	21	12	33	25	17	42
7.	a)	0	0	0	1	0	1
	b)	0	0	0	0	0	0
	c)	1	0	1	0	0	0
	d)	0	0	0	0	0	0
	e)	21	12	33	25	17	42
8.	a)	4	3	7	5	0	5
	b)	18	9	27	21	17	38
9.	a)	2	2	4	4	0	4
	b)	0	0	0	0	0	0
	c)	0	0	0	0	0	0
	d)	2	0	2	0	0	0
	e)	0	1	1	3	0	3
	f)	18	9	27	19	17	36
10.	a)	3	3	6	4	5	9
	b)	19	9	28	22	12	34
11.	a)	2	1	3	0	0	0
	b)	0	1	1	2	4	6
	c)	1	0	1	1	1	2
	d)	0	1	1	0	0	0
	e)	0	0	0	1	0	1
	f)	19	9	28	22	12	34
12.	a)	4	2	6	2	7	9
	b)	18	10	28	24	10	34

Výzkum v 8. ročníku na ZŠ							
1.	Liberec			Nová Paka			
2.	chlapci - 22	dívky - 12	celkem - 34	chlapci - 26	dívky - 17	celkem - 43	
13.	a)	4	2	6	2	7	9
	b)	18	10	28	24	10	34
14.	a)	0	2	2	0	4	4
	b)	2	0	2	1	1	2
	c)	0	0	0	1	1	2
	d)	2	0	2	0	1	1
	e)	18	10	28	24	10	34
15.	a)	4	1	5	0	0	0
	b)	18	11	29	26	17	43
16.	a)	4	1	5	0	0	0
	b)	18	11	29	26	17	43
17.	a)	4	0	4	3	1	4
	b)	1	1	2	0	0	0
	c)	17	11	28	23	16	39
18.	a)	2	0	2	0	0	0
	b)	0	0	0	1	0	1
	c)	2	0	2	2	0	2
	d)	0	0	0	0	2	2
	e)	1	1	2	0	0	0
	f)	17	11	28	23	15	38
19.	a)	5	1	6	2	2	4
	b)	0	1	1	2	1	3
	c)	17	10	27	22	14	36
20.	a)	2	2	4	0	1	1
	b)	1	1	2	2	0	2
	c)	0	0	0	2	0	2
	d)	0	0	0	0	1	1
	e)	19	10	29	22	15	37
21.	a)	1	0	1	0	2	2
	b)	0	0	0	0	0	0
	c)	3	0	3	3	0	3
	d)	0	1	1	1	0	1
	e)	0	0	0	0	0	0
	f)	18	11	29	22	15	37
22.	vyjádřilo se	5	1	6	2	2	4
	nevyjádřilo se	17	11	28	24	15	39

Výzkum v 8. ročníku na ZŠ

1.		Liberec			Nová Paka		
2.		chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
3.	a)	14%	17%	15%	12%	24%	16%
	b)	50%	58%	53%	35%	53%	42%
	c)	9%	0%	6%	4%	0%	2%
	d)	0%	17%	6%	8%	0%	5%
	e)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	f)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	g)	27%	8%	21%	42%	24%	35%
4.	a)	27%	8%	21%	15%	24%	19%
	b)	73%	92%	79%	85%	76%	81%
5.	a)	9%	0%	6%	12%	0%	7%
	b)	18%	0%	12%	4%	12%	7%
	c)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	d)	0%	8%	3%	0%	0%	0%
	e)	5%	0%	3%	0%	12%	5%
	f)	68%	92%	76%	85%	76%	81%
6.	a)	5%	0%	3%	4%	0%	2%
	b)	95%	100%	97%	96%	100%	98%
7.	a)	0%	0%	0%	4%	0%	2%
	b)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	c)	5%	0%	3%	0%	0%	0%
	d)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	e)	95%	100%	97%	96%	100%	98%
8.	a)	18%	25%	21%	19%	0%	12%
	b)	82%	75%	79%	81%	100%	88%
9.	a)	9%	17%	12%	15%	0%	9%
	b)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	c)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	d)	9%	0%	6%	0%	0%	0%
	e)	0%	8%	3%	12%	0%	7%
	f)	82%	75%	79%	73%	100%	84%
10.	a)	14%	25%	18%	15%	29%	21%
	b)	86%	75%	82%	85%	71%	79%
11.	a)	9%	8%	9%	0%	0%	0%
	b)	0%	8%	3%	8%	24%	14%
	c)	5%	0%	3%	4%	6%	5%
	d)	0%	8%	3%	0%	0%	0%
	e)	0%	0%	0%	4%	0%	2%
	f)	86%	75%	82%	85%	71%	79%
12.	a)	18%	17%	18%	8%	41%	21%
	b)	82%	83%	82%	92%	59%	79%

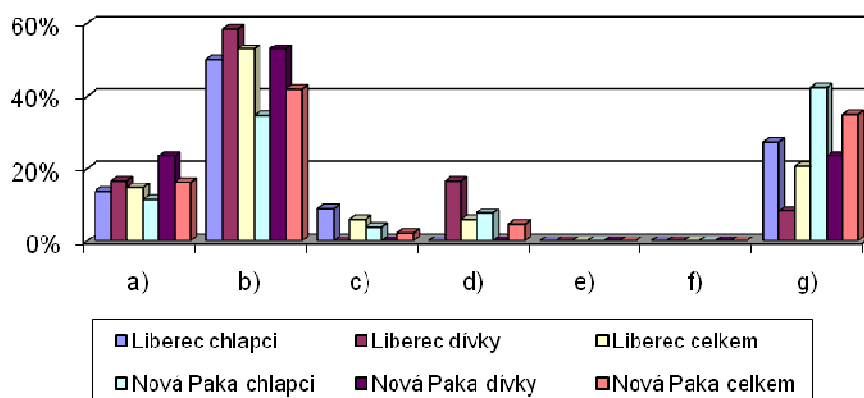
Výzkum v 8. ročníku na ZŠ

1.		Liberec			Nová Paka		
2.		chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
13.	a)	18%	17%	18%	8%	41%	21%
	b)	82%	83%	82%	92%	59%	79%
14.	a)	0%	17%	6%	0%	24%	9%
	b)	9%	0%	6%	4%	6%	5%
	c)	0%	0%	0%	4%	6%	5%
	d)	9%	0%	6%	0%	6%	2%
	e)	82%	83%	82%	92%	59%	79%
15.	a)	18%	8%	15%	0%	0%	0%
	b)	82%	92%	85%	100%	100%	100%
16.	a)	18%	8%	15%	0%	0%	0%
	b)	82%	92%	85%	100%	100%	100%
17.	a)	18%	0%	12%	12%	6%	9%
	b)	5%	8%	6%	0%	0%	0%
	c)	77%	92%	82%	88%	94%	91%
18.	a)	9%	0%	6%	0%	0%	0%
	b)	0%	0%	0%	4%	0%	2%
	c)	9%	0%	6%	8%	0%	5%
	d)	0%	0%	0%	0%	12%	5%
	e)	5%	8%	6%	0%	0%	0%
	f)	77%	92%	82%	88%	88%	88%
19.	a)	23%	8%	18%	8%	12%	9%
	b)	0%	8%	3%	8%	6%	7%
	c)	77%	83%	79%	85%	82%	84%
20.	a)	9%	17%	12%	0%	6%	2%
	b)	5%	8%	6%	8%	0%	5%
	c)	0%	0%	0%	8%	0%	5%
	d)	0%	0%	0%	0%	6%	2%
	e)	86%	83%	85%	85%	88%	86%
21.	a)	5%	0%	3%	0%	12%	5%
	b)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	c)	14%	0%	9%	12%	0%	7%
	d)	0%	8%	3%	4%	0%	2%
	e)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	f)	82%	92%	85%	85%	88%	86%
22.	vyjádřilo se	23%	8%	18%	8%	12%	9%
	nevyjádřilo se	77%	92%	82%	92%	88%	91%

Otázka č. 3

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	14%	17%	15%	12%	24%	16%
b)	50%	58%	53%	35%	53%	42%
c)	9%	0%	6%	4%	0%	2%
d)	0%	17%	6%	8%	0%	5%
e)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
f)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
g)	27%	8%	21%	42%	24%	35%

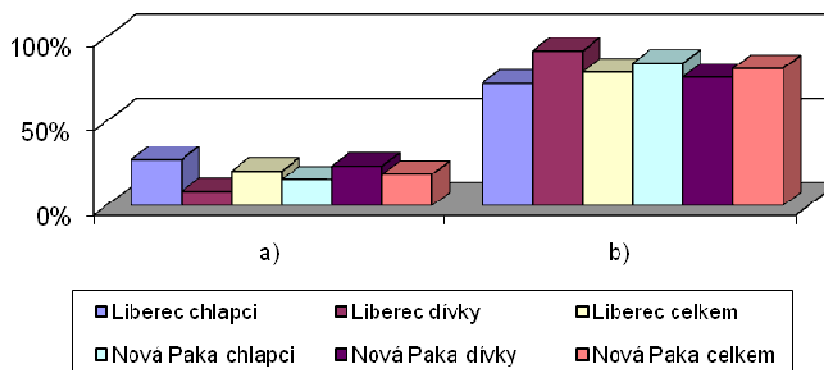
Otázka č.3 - Ve škole se cítíš.

Otázka č. 4

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	27%	8%	21%	15%	24%	19%
b)	73%	92%	79%	85%	76%	81%

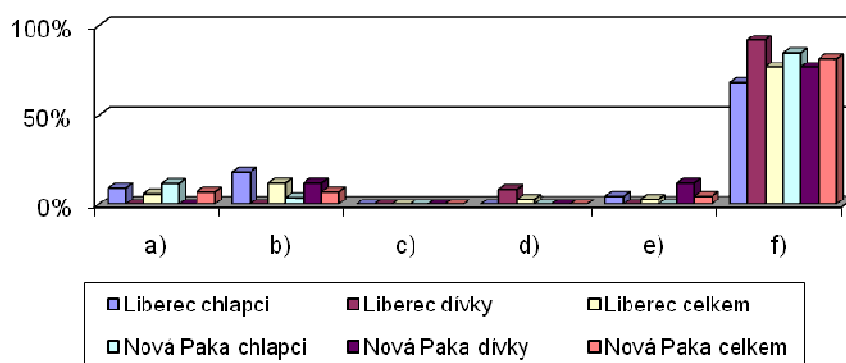
Otázka č. 4 - Máš zkušenosti s opakovaným ubližováním ze strany spolužáků?

Otázka č. 5

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	9%	0%	6%	12%	0%	7%
b)	18%	0%	12%	4%	12%	7%
c)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
d)	0%	8%	3%	0%	0%	0%
e)	5%	0%	3%	0%	12%	5%
f)	68%	92%	76%	85%	76%	81%

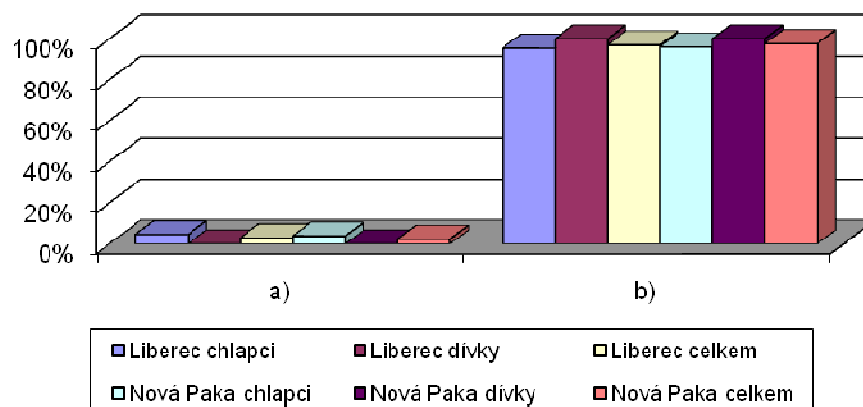
Otázka č. 5 - Pokud máš zkušenosti s opakovaným ubližováním ve škole, týkalo se to:

Otázka č. 6

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	5%	0%	3%	4%	0%	2%
b)	95%	100%	97%	96%	100%	98%

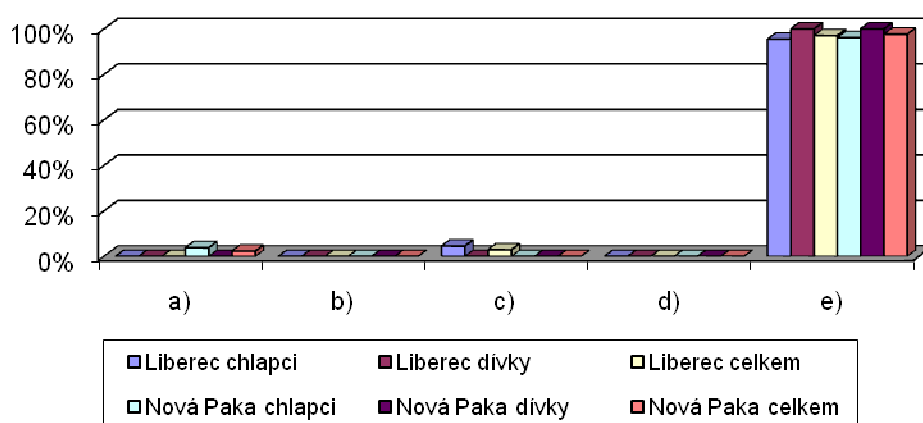
Otázka č. 6 - Ublížíjí ti spolužáci tak, že tě často fyzicky napadají?

Otázka č. 7

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	0%	0%	0%	4%	0%	2%
b)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
c)	5%	0%	3%	0%	0%	0%
d)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
e)	95%	100%	97%	96%	100%	98%

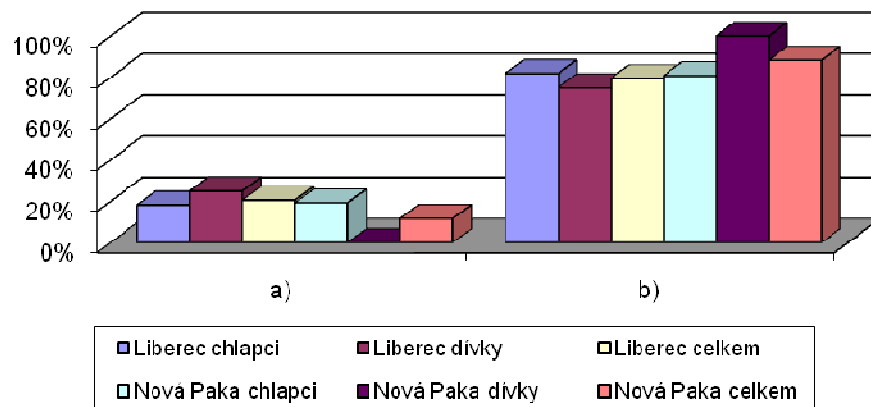
Otázka č.7 - Jakým způsobem tě spolužáci fyzicky napadají?

Otázka č. 8

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	18%	25%	21%	19%	0%	12%
b)	82%	75%	79%	81%	100%	88%

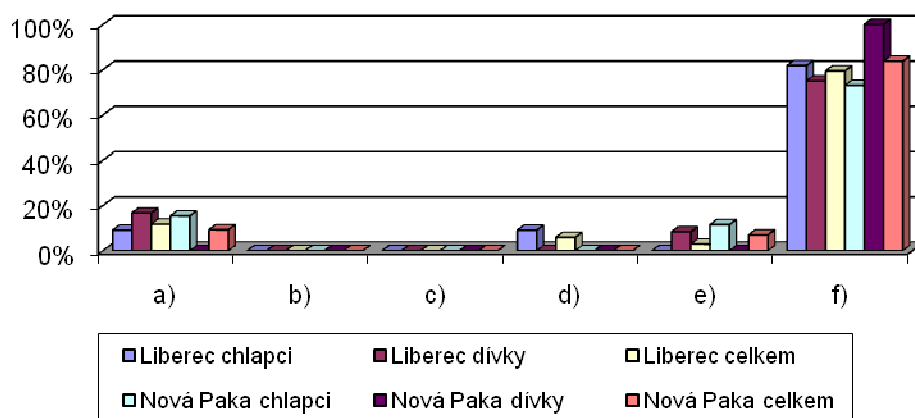
Otázka č.8 - Ve škole se ti spolužáci opakovaně vysmívají.

Otázka č. 9

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	9%	17%	12%	15%	0%	9%
b)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
c)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
d)	9%	0%	6%	0%	0%	0%
e)	0%	8%	3%	12%	0%	7%
f)	82%	75%	79%	73%	100%	84%

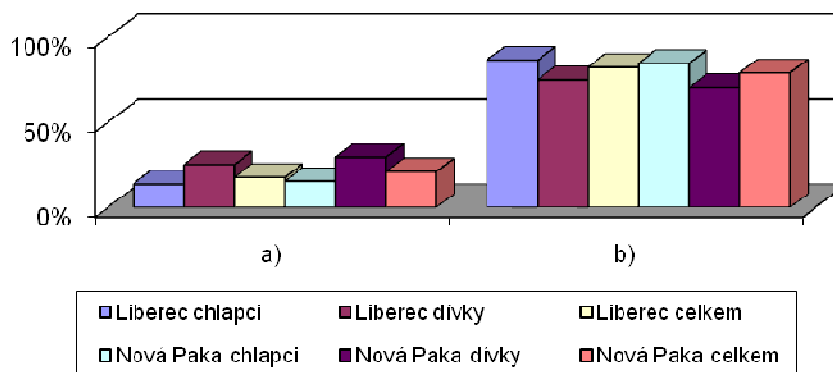
Otázka č. 9 - Jaký je nejčastější důvod opakovaného vysmívání?

Otázka č. 10

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	14%	25%	18%	15%	29%	21%
b)	86%	75%	82%	85%	71%	79%

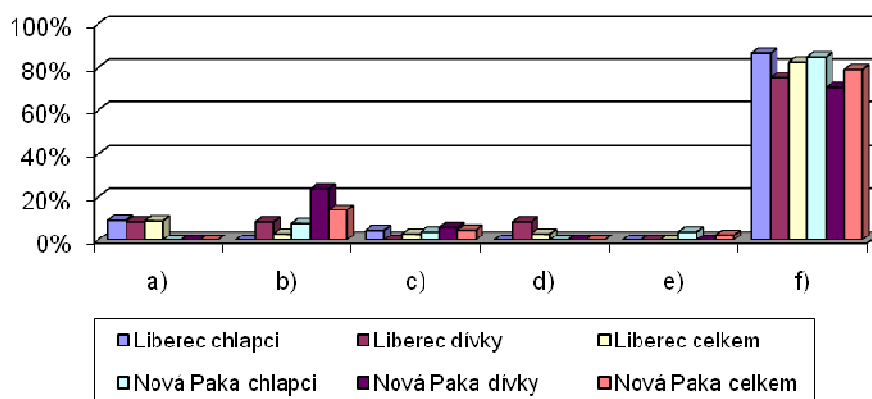
Otázka č. 10 - Ve školním kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje.

Otázka č. 11

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	9%	8%	9%	0%	0%	0%
b)	0%	8%	3%	8%	24%	14%
c)	5%	0%	3%	4%	6%	5%
d)	0%	8%	3%	0%	0%	0%
e)	0%	0%	0%	4%	0%	2%
f)	86%	75%	82%	85%	71%	79%

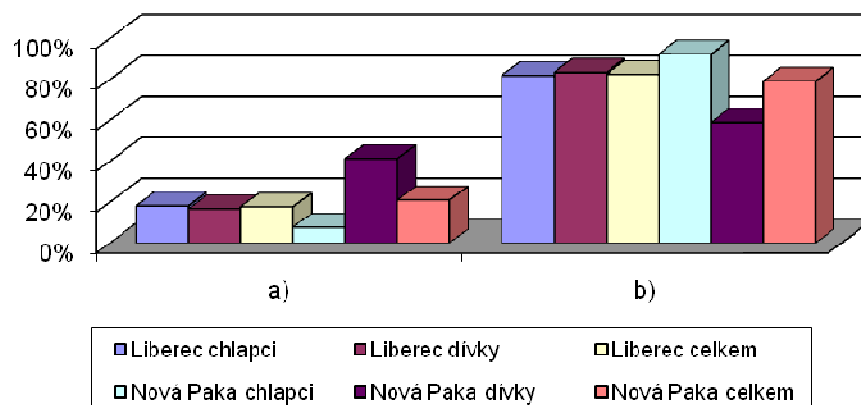
Otázka č.11- Z jakého důvodu tě spolužáci neustále ponižují?

Otázka č. 12

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	18%	17%	18%	8%	41%	21%
b)	82%	83%	82%	92%	59%	79%

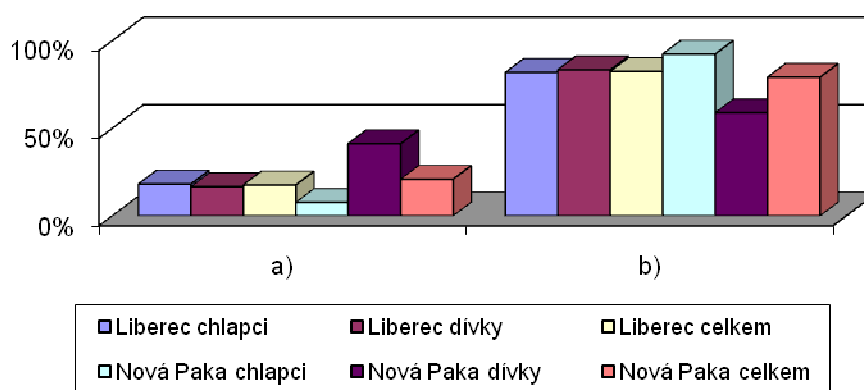
Otázka č. 12 - Často ti spolužáci berou tvé věci.

Otázka č. 13

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	18%	17%	18%	8%	41%	21%
b)	82%	83%	82%	92%	59%	79%

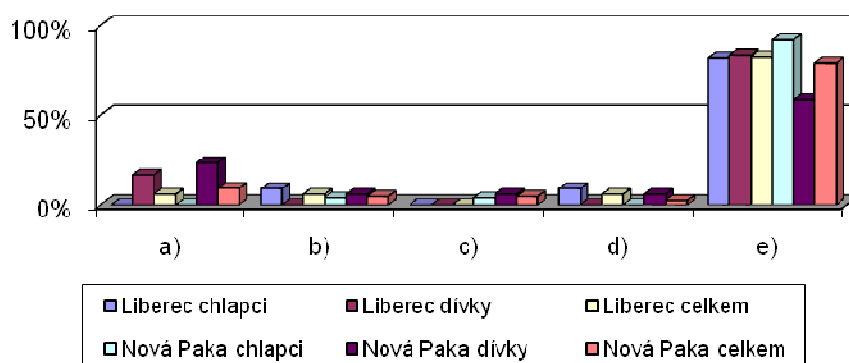
Otázka č. 13 - Z jakého důvodu ti spolužáci neustále berou tvé věci?

Otázka č. 14

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	0%	17%	6%	0%	24%	9%
b)	9%	0%	6%	4%	6%	5%
c)	0%	0%	0%	4%	6%	5%
d)	9%	0%	6%	0%	6%	2%
e)	82%	83%	82%	92%	59%	79%

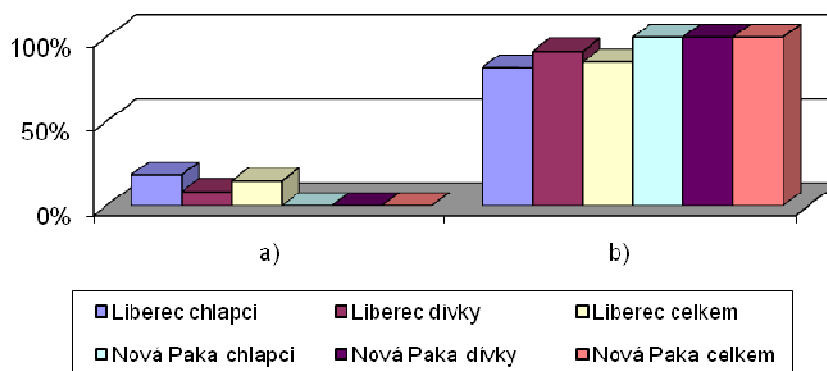
Otázka č. 14 - Jak na to, že ti spolužáci neustále berou tvé věci, reaguješ ty?

Otázka č. 15

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	18%	8%	15%	0%	0%	0%
b)	82%	92%	85%	100%	100%	100%

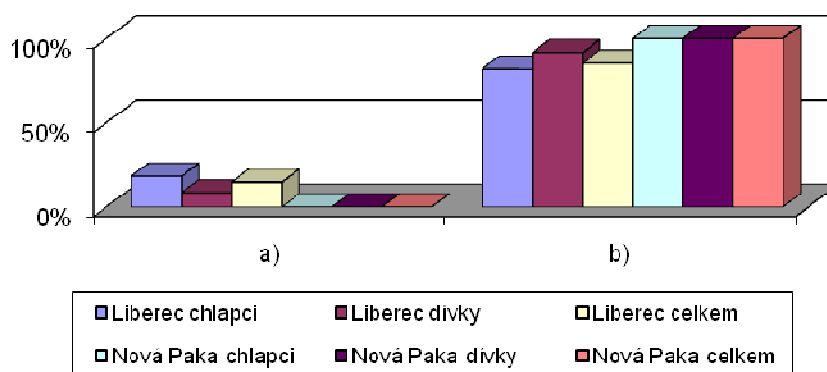
Otázka č. 15 - Šel (šla) jsi někdy do školy se strachem, že ti někdo ze spolužáků ublíží?

Otázka č. 16

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	18%	8%	15%	0%	0%	0%
b)	82%	92%	85%	100%	100%	100%

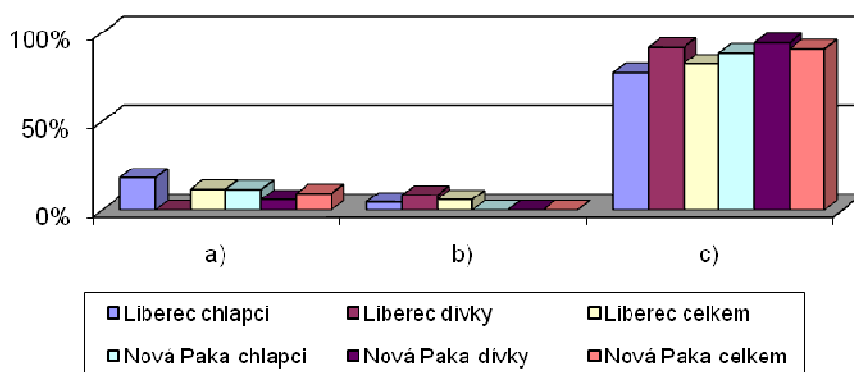
Otázka č. 16 - Z čeho jsi měl(a) největší obavy, že ti spolužáci provedou?

Otázka č. 17

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	18%	0%	12%	12%	6%	9%
b)	5%	8%	6%	0%	0%	0%
c)	77%	92%	82%	88%	94%	91%

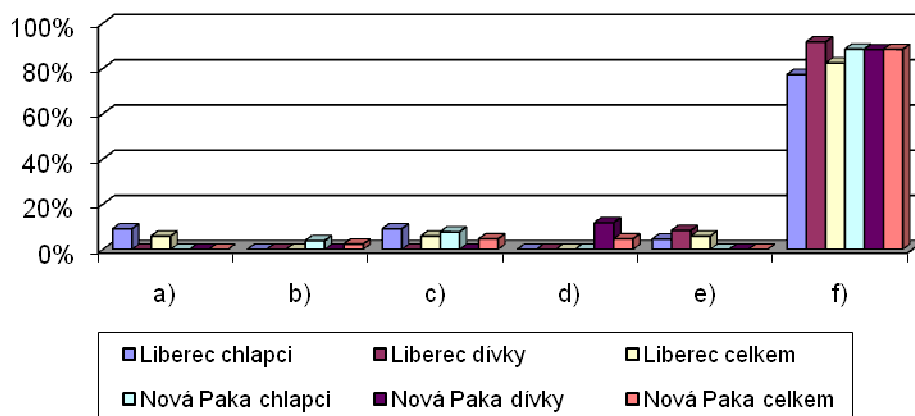
Otázka č. 17 - Pokud ti spolužáci opakovaně ubližují, řekl(a) jsi to někomu?

Otázka č. 18

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	9%	0%	6%	0%	0%	0%
b)	0%	0%	0%	4%	0%	2%
c)	9%	0%	6%	8%	0%	5%
d)	0%	0%	0%	0%	12%	5%
e)	5%	8%	6%	0%	0%	0%
f)	77%	92%	82%	88%	88%	88%

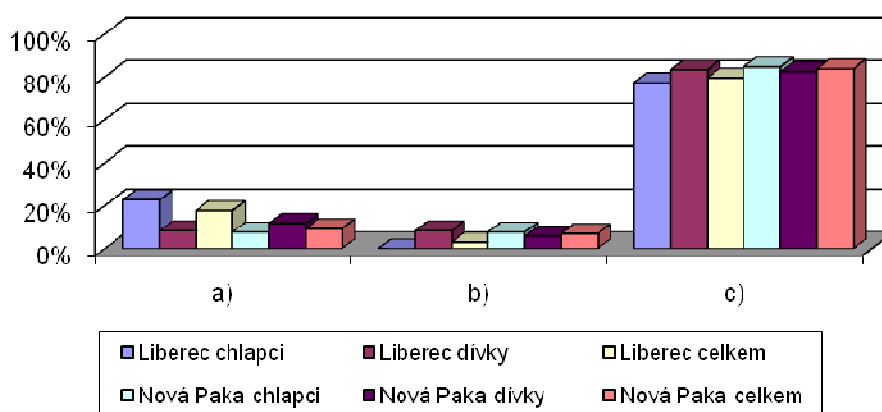
Otázka č. 18 - Komu jsi se svěřil(a)?

Otázka č. 19

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	23%	8%	18%	8%	12%	9%
b)	0%	8%	3%	8%	6%	7%
c)	77%	83%	79%	85%	82%	84%

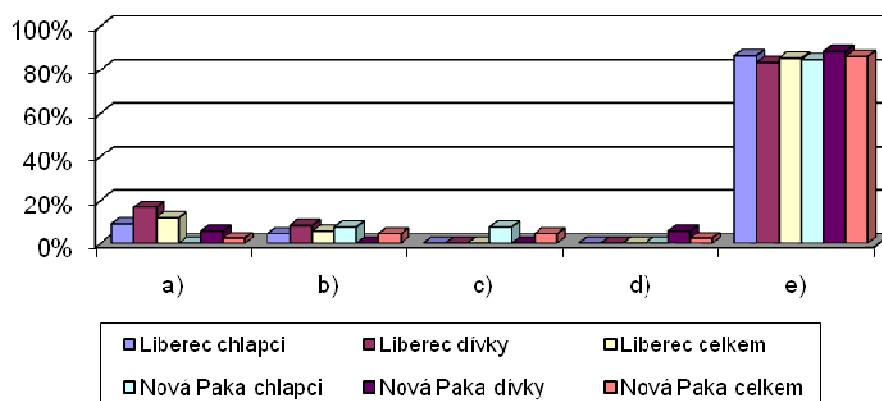
Otázka č. 19 - Pomohl ti ten, kterému jsi se svěřil(a)?

Otázka č. 20

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	9%	17%	12%	0%	6%	2%
b)	5%	8%	6%	8%	0%	5%
c)	0%	0%	0%	8%	0%	5%
d)	0%	0%	0%	0%	6%	2%
e)	86%	83%	85%	85%	88%	86%

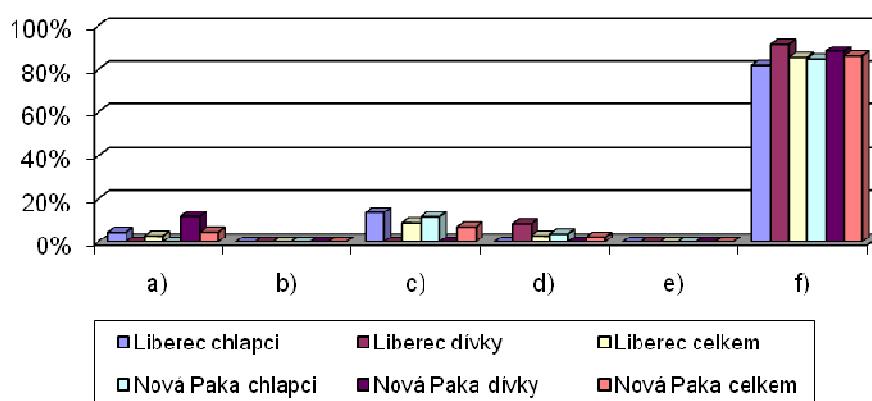
Otázka č. 20 - Jak často ti spolužáci jakýmkoli způsobem ubližují?

Otázka č. 21

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
a)	5%	0%	3%	0%	12%	5%
b)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
c)	14%	0%	9%	12%	0%	7%
d)	0%	8%	3%	4%	0%	2%
e)	0%	0%	0%	0%	0%	0%
f)	82%	92%	85%	85%	88%	86%

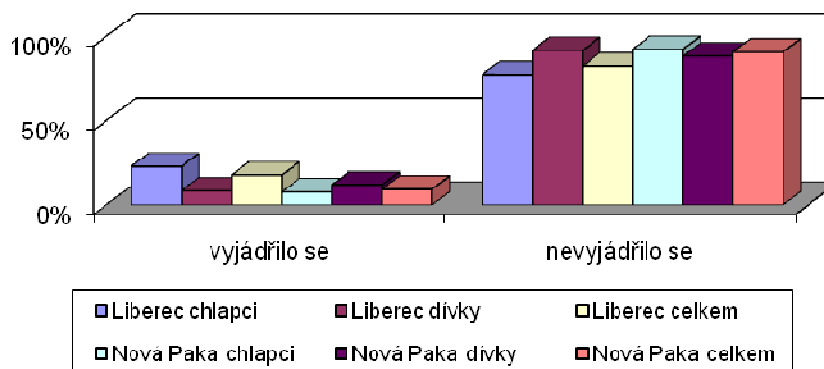
Otázka č. 21 - Nejčastěji ti ubližuje.

Otázka č. 22

	Liberec			Nová Paka		
	chlapci	dívky	celkem	chlapci	dívky	celkem
vyjádřilo se	23%	8%	18%	8%	12%	9%
nevyjádřilo se	77%	92%	82%	92%	88%	91%

Otázka č. 22 - Pokud tě něco trápí, nebo pokud chceš k této problematice něco napsat, máš možnost.

17.4 Dotazník předvýzkumu a výzkumu

Anonymní dotazník pro druhý stupeň základní školy **(předvýzkum)**

Dobrý den,

chtěla bych Vás poprosit o vyplnění toho dotazníku. Dotazník je anonymní, proto se, prosím, snažte odpovídat upřímně.

1) Do školy chodíš:

- a) do Liberce b) do Nové Paky

2) Jsi v:

- a) 6. ročníku b) 7. ročníku
c) 8. ročníku d) 9. ročníku

3) Jsi:

- a) chlapec b) dívka

4) Ve škole se ti někdo opakovaně vysmívá.

- a) ANO b) NE

5) Do školy chodíš se strachem, že ti někdo ublíží.

- a) ANO b) NE

6) V kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje.

- a) ANO b) NE

7) Často ti někdo ničí tvé věci.

- a) ANO b) NE

8) Spolužáci ti píšou výhružné dopisy.

- a) ANO b) NE

9) Někdo ti neustále bere tvé věci.

- a) ANO b) NE

10) Velice často tě spolužáci fyzicky napadají (strkají do tebe, perou tě,...).

- a) ANO b) NE

11) Ve škole se cítíš bezpečně.

- a) ANO b) NE

Za vyplnění dotazníku děkuji.

Přeji hezký zbytek dne

Anonymní dotazník - Opakované ubližování

Dobrý den, chtěla bych Vás poprosit o vyplnění toho dotazníku. Dotazník je anonymní, proto se, prosím, snažte odpovídat upřímně.

- 1) Do školy chodíš:**
- a) do Liberce b) do Nové Paky
- 2) Jsi:**
- a) chlapec b) dívka
- 3) Ve škole se cítíš:**
- a) SUPER – chodím do ní rád(a)
- b) FAJN – bez výrazných problémů s učiteli a spolužáky
- c) NIC MOC – problémy s učiteli
- d) NIC MOC – problémy se spolužáky
- e) ŠPATNĚ – stálé neshody se spolužáky
- f) ŠPATNĚ – stálé neshody s učiteli
- g) Nemám problémy, ale škola mě nebaví
- 4) Máš zkušenosti s opakovaným ubližováním ze strany spolužáků?**
- a) ANO b) NE
- 5) Pokud máš zkušenosti s opakovaným ubližováním ve škole, týkalo se to:**
- a) mne samotné(ho) b) kamarádů
- c) učitelů d) rodiny
- e) neznámého člověka f) s opak. ubližováním zkušenosti nemám
- 6) Ublížují ti spolužáci tak, že tě často fyzicky napadají?**
- a) ANO b) NE
- 7) Jakým způsobem tě spolužáci fyzicky napadají?**
- a) strkají do tebe
- b) perou tě
- c) dostáváš rány pěstí
- d) jinak – jak:.....
- e) nikdo mi neubližuje
- 8) Ve škole se ti spolužáci opakovaně vysmívají**
- a) ANO b) NE
- 9) Jaký je nejčastější důvod opakovaného vysmívání?**
- a) můj vzhled
- b) moje rodina
- c) z rasových důvodů
- d) kvůli dobrému prospěchu
- e) jiný důvod – jaký:.....

f) nikdo se mi nevysmívá

10) Ve školním kolektivu tě vybraná osoba neustále ponižuje.

a) ANO

b) NE

11) Z jakého důvodu tě spolužáci neustále ponižují?

a) závidí mi

b) chce se předvést před ostatními

c) kvůli mému vzhledu

d) kvůli mým dobrým známám

e) jiný důvod – jaký.....

f) nikdo mě neponižuje

12) Často ti spolužáci berou tvé věci

a) ANO

b) NE

13) Z jakého důvodu ti spolužáci neustále berou tvé věci?

a) Napiš..... b) nikdo mi věci nebere

14) Jak na to, že ti spolužáci neustále berou tvé věci, reaguješ ty?

a) beru to jako legraci

b) vadí mi to

c) je mi to jedno

d) jinak – jak:.....

e) nikdo mi věci nebere

15) Šel (šla) jsi někdy do školy se strachem, že ti někdo ze spolužáků ublíží?

a) ANO

b) NE

16) Z čeho jsi měl(a) největší obavy, že ti spolužáci provedou?

a) Napiš:.....

b) nikdy jsem strach neměl(a)

17) Pokud ti spolužáci opakovaně ubližují, řekl(a) jsi to někomu?

a) ANO

b) NE

c) nikdo mi neubližuje

18) Komu jsi se svěřil(a)?

a) některému z učitelů

b) kamarádům

c) rodičům

d) někomu jinému-komu.....

e) nikomu

f) nemám žádné problémy

19) Pomohl ti ten, kterému jsi se svěřil(a)?

a) ANO

b) NE

c) nemám problémy

20) Jak často ti spolužáci jakýmkoli způsobem ubližují?

- a) každý den
- b) jednou týdně
- c) jednou za čtrnáct dní
- d) jednou za měsíc
- e) nikdo mi neublíží

21) Nejčastěji ti ubližuje:

- a) jedna dívka
- b) parta dívek
- c) jeden chlapec
- d) parta chlapců
- e) chlapci i dívky
- f) nikdo mi neublíží

22) Pokud tě něco trápí, nebo pokud chceš k problematice opakovaného ubližování něco napsat, máš možnost.

Za vyplnění dotazníku děkuji!

Přeji hezký zbytek dne.